

**Document de treball
de la Fundació Rafael Campalans**

El futur del treball

Reptes i propostes

número 168

PAPERS DE LA FUNDACIÓ

EL FUTUR DEL TREBALL

REPTES I PROPOSTES

DOCUMENT DE TREBALL
DE LA FUNDACIÓ RAFAEL CAMPALANS

Número 168
PAPERS DE LA FUNDACIÓ

Aquest document de treball ha estat elaborat en el marc d'un grup de treball impulsat per la Fundació Rafael Campalans format per Eva Granados, Eduardo Rojo, Francesc Castellana, Josep Maria Rañé, Encarna Perán, Francesc Esteva, Ferran Cabo i Lourdes Pablo, i coordinat per Ferran Camas. En ell s'hi recullen les intervencions fetes per tots els assistents a les 4 sessions que es van organitzar al llarg del 2019.

Novembre de 2019

© d'aquesta edició: Fundació Rafael Campalans
Pallars 191
08005 Barcelona
Tel. 93 319 54 12
e-mail: fundacio@fcampalans.cat
www.fcampalans.cat

Impressió: Cevagraf sccl
Edició: Lourdes Pablo i Ferran Cabo
Disseny: Departament de Disseny i Edicions del PSC

ÍNDEX:

Presentació: El futur del treball .....5 per Eva Granados	5
Seminari 1 Treball i societat: Quin significat tenen el treball i l'ocupació actualment? .....9 amb Raymond Torres	9
Seminari 2 L'impacte tecnològic i de la intel·ligència artificial en el mercat laboral, ...37 amb Núria Oliver	37
Seminari 3 Els efectes en l'Estat del Benestar dels canvis en el treball, ...65 amb Borja Suárez	65
Seminari 4 Claus de futur sobre la governança de les relacions laborals, ...91 amb Jesús Cruz Villalón	91

Presentació: El futur del treball

per **Eva Granados**

Per què la Fundació ha decidit fer aquesta publicació sobre el futur del treball? Per què és tan necessari que els i les socialistes reflexionem sobre aquest tema? En paraules del primer secretari del PSC, Miquel Iceta, *un partit socialista, una organització que pensa i que té el treball en la centralitat del seu ideari i de la seva acció política, ha de reflexionar sobre el present i el futur del treball en tant que vertebrava la vida de les persones i que determina en gran mesura de quina manera es distribueix la riquesa.*

És evident, doncs, que parlar sobre el present i el futur del treball és imprescindible per nosaltres, i és per això que des de la Fundació Campalans, així com en la resta de fundacions dels partits socialdemòcrates i socialistes del conjunt d'Europa, s'estan produint aquests debats. El treball és el principal instrument de progrés social i econòmic així com un element font de creixement personal i d'integració social. Però l'evidència davant la disminució de l'aportació de les rendes salarials a la riquesa, l'aparició de noves formes de treball atípic precaritzador, les transformacions que acompanyen el procés de digitalització i la pèrdua del poder negociador dels sindicats com a conseqüència de reformes laborals fa imprescindible aquest debat.

En primer lloc, la situació que viuen avui les relacions laborals –on en massa ocasions veiem l'increment de la precarietat, la desigualtat, l'abús i l'explotació laboral i la reducció salarial–, interpel·la a la reflexió i la seva reforma. La Reforma Laboral aprovada el 2012 no només demostra que guanyar competitivitat a base d'una devaluació interna no és ni ha estat mai una solució per dinamitzar l'economia, sinó que el desequilibri que estableix en les relacions laborals ha menystingut els drets conquerits per

les lluites obreres els darrers anys i s'ha traduït en un increment de les desigualtats.

En segon lloc, garantir el dret al treball i el treball amb drets. La millora de la qualitat de vida dels ciutadans i les ciutadanes ha de ser sempre al centre de les polítiques públiques però, tanmateix, la recuperació dels indicadors macroeconòmics no s'està traduint en una millora dels salaris ni dels llocs de treball, ni en quantitat ni en qualitat. Ens trobem en un moment en què tenir treball ja no és sinònim de poder viure amb dignitat. És imprescindible assegurar la igualtat d'oportunitats perquè tothom pugui desenvolupar els seus projectes de vida.

En tercer lloc, el treball no és quelcom estàtic, inamovible o aliè a l'evolució i l'avenç de la societat en el seu conjunt. D'una banda, la revolució tecnològica i digital, la modificació de les necessitats socials i el repte de l'economia verda són els elements que marquen una nova i profunda transformació en allò que es fa per satisfer les necessitats i en com es fa. Aquest fet està provocant profunds canvis en el treball i en les formes de dur-lo a terme i ha representat un important impacte en la vida de les persones treballadores. I de l'altra, l'envelliment de la població, la baixa natalitat i la immigració són també fenòmens que no podem perdre de vista i que poden condicionar l'evolució de la nostra població activa i, per tant, del futur del mercat de treball i del sosteniment del nostre Estat del Benestar.

Finalment, com a socialistes apostem per un nou paradigma basat en la formació i l'acreditació, la protecció i l'equilibri de les relacions laborals i un nou marc normatiu que garanteixi llocs de treball estables i ben remunerats com a pilar bàsic de la garantia de drets.

És en aquest marc, en què se'ns plantegen moltes incerteses en l'àmbit del treball que hem volgut abordar. Quan des de la Fundació Rafael Campalans vam plantejar-nos realitzar un seguit de seminaris per tractar aquest tema, ens els vam imaginar com un procés reflexiu, però també amb la voluntat de tenir propostes d'acció, canvis normatius i accions a fer en l'àmbit polític al voltant del present i del futur del treball.

Amb aquest objectiu, en el si de la Fundació Campalans es va crear un grup de treball coordinat per Ferran Camas i format per Eduardo Rojo, Francesc

Castellana, Josep María Rañé, Encarna Perán, Francesc Esteva, Ferran Cabo i Lourdes Pablo amb l'objectiu d'impulsar un seminari sobre el futur del treball que comptés amb l'assistència i participació de persones vinculades al món del treball i expertes sobre els temes a tractar.

Així, la nostra idea va cristal·litzar en l'organització de 4 sessions que van ser enregistrades per, a partir de les intervencions del ponent i participants, editar una publicació, la que tens a mà, on poder mostrar les reflexions fetes i amb la qual reflexionar en una darrera sessió, aquest cop internacional, on assistissin membres de la resta d'Europa per posar en comú allò que s'està fent a la resta de països respecte al futur del treball.

Les persones que van participar en els seminaris van ser seleccionades d'una llista d'experts i referents de l'àmbit, intentant configurar un grup de treball on estiguessin presents tots els actors persones de l'àmbit universitari, d'institucions laborals, representants del món sindical, de la patronal, de l'advocacia i responsables públics.

Els 4 seminaris que vam realitzar van versar sobre diferents temes:

- Primera sessió: Quin significat tenen el treball i l'ocupació actualment?, amb Raymond Torres.
- Segona sessió: El futur del treball: l'impacte tecnològic i de la intel·ligència artificial en el mercat laboral, amb Núria Oliver.
- Tercera sessió. Els efectes en l'Estat del benestar dels canvis en el treball. Reptes i sosteniment de l'Estat del benestar", amb Borja Suárez.
- Quarta sessió: Claus de futur sobre la governança de les relacions laborals, amb Jesús Cruz.

De totes elles, en van sorgir dubtes, propostes i reflexions que volem compartir amb tots i totes vosaltres amb la voluntat de ser un punt de referència per treballar com volem que sigui el futur del treball, un futur que asseguri el treball a tothom, amb garantia de drets laborals, diàleg social i seguretat econòmica.

Espero que sigui del vostre interès.

Seminari 1

Treball i societat: Quin significat tenen el treball i l'ocupació actualment?

amb **Raymond Torres**

22 de novembre de 2018

Presentació de Ferran Camas, director del seminari

Estic segur que la major part de les persones que d'una manera o una altra s'han dedicat al món del treball han de conèixer a Raymond Torres, com a mínim com a referència, entre altres coses perquè publica molts articles. Sent breu en el seu currículum, cal destacar que és doctorat en economia matemàtica per la Universitat Paris I, i ha treballat a l'OCDE, l'Organització per la Cooperació i el Desenvolupament d'Europa en matèria d'economia espanyola. Per tant, és un especialista en aquest àmbit.

Personalment el vaig conèixer pel seu treball a l'Organització Internacional del Treball, on ha estat el director d'un document anual que per nosaltres és clau, que és el de perspectives mundials d'ocupació, i actualment és director de conjuntura econòmica i anàlisi internacional de FUNCAS, la Fundació de les caixes d'estalvi.

Raymond Torres, doctor en Economia Matemàtica per la Universitat de Paris. Per començar em centraré en alguns punts clau. Bàsicament, per reflexionar sobre el futur del treball partiré de les tendències emergents, tal i com es van dibuixant poc a poc, per després reflexionar sobre què expliquen aquestes tendències emergents, i finalment reflexionar, de manera molt oberta, sobre quins són els escenaris que es presenten davant nostre quant al futur del treball.

Les tendències emergents són, fonamentalment, tres. La primera és bastant paradoxal i no l'esperàvem, i és que l'economia mundial està creant quanti-

tativament més ocupació que mai.

Cada any es generen més o menys 30 milions d'ocupacions netes al món, i això també ho veiem en el cas espanyol, on es genera ocupació pràcticament al mateix ritme que el creixement de l'economia. Veiem, doncs, com la robotització en aquest moment no està provocant una disminució de la creació de l'ocupació, més aviat al contrari, i és un fet que no esperàvem. De fet, pràcticament tots els països europeus estan arribant a unes taxes d'atur pròximes al que s'anomena atur estructural, molt reduït. Això no significa que no hi hagi subocupació, perquè moltes persones treballen a temps parcial, no desitjat. Quantitativament no es pot dir que hi ha un trencament evident.

La segona tendència emergent és que hi ha un canvi qualitatiu, no tant en la quantitat de l'ocupació, sinó en el tipus d'ocupació. És molt difícil de descriure en una sola paraula, depèn molt dels països: hi ha països on creix el treball autònom, per compte propi amb respecte el treball assalariat (Estats Units i Regne Unit, per exemple). Hi ha països on el món assalariat es diversifica, es precaritza amb més treball temporal, interins, falsos autònoms... fins i tot està apareixent un fenomen creixent d'ocupació que no transita ni tan sols per l'empresa, sinó directament per la xarxa, directament del proveïdor de serveis al client, el *crowdworking*. En definitiva, hi ha un canvi qualitatiu que s'està produint, amb terminologies diferents als països en desenvolupament. Això s'observa quan per aquests països el seu objectiu era arribar al model d'ocupació dels països desenvolupats, és a dir, amb una assalariació important, una ocupació més estable, a temps complet, amb un contracte laboral... això s'ha anat produint fins fa 10 anys, que hi havia una convergència molt gradual i diferent segons els continents, però aquest procés s'ha aturat.

Aquests països tenen un problema d'informalitat que està arrelant i inclús està creixent en alguns d'ells. En els països europeus es nota, no tant per la informalitat creixent sinó més aviat per una diversificació de les formes d'ocupació, un canvi qualitatiu que sí que és una ruptura respecte el que coneixíem.

Això pel que fa a l'ocupació, la punta de l'iceberg. Què passa amb el treball? Des del punt de vista del treball, crec que també hi ha un canvi, i el resumiria com una atomització del treball, és a dir, d'alguna manera el model fordista de desenvolupament del capitalisme havia portat a un treball que es podia

codificar, que podia entrar en convenis col·lectius, que d'alguna manera se centrava en el contingut i la qualitat del treball, i ara es tracta més aviat del que anomena Alain Supiot "*la governança pels números*", és a dir, el que importa no és tant la qualitat del treball que realitzem sinó més aviat si complim els objectius de l'empresa.

Unit a això, hi ha el que Byung Han anomena *la societat del cansament*, és a dir, que el que s'està produint és que cadascú de nosaltres d'alguna manera s'autoimposa resultats, inclús a vegades superiors als que demana l'empresa o que pensem que demana el client, i porta a una societat del cansament que, en darrera instància, pot generar *burnout*. Estan creixent enormement, i a molts països, les malalties laborals –hi ha més persones en situació de malaltia laboral de llarga durada que aturats a països com a Noruega o Regne Unit–. Aquest és un fenomen del que es parla poc; es parla més de l'atur perquè és una variable políticament sensible, però cal tenir en compte aquest altre indicador, perquè el treball té una doble vessant: tot el món aspira a treballar, perquè és un element encara essencial per estatuts de posicionament social, però a la vegada és una font d'ansietat.

Aquest fet no és tan nou, ja que des de la revolució industrial ha estat així, i l'aspiració del món del treball sempre ha estat d'emancipació. Però diguem que arriba a un punt quasi paradigmàtic per l'atomització del treball que Alain Supiot descriu molt bé en el seu llibre.

La tercera tendència són unes desigualtats creixents en el món del treball. Sabem de la pèrdua de pes a la renda del treball en la distribució de la renda nacional. A quasi tots els països desenvolupats ja no és sols una preocupació dels estudiosos de l'ocupació: el G20 ha creat un grup de treball per estudiar aquest fenomen, les seves causes i les conseqüències en quant a l'estabilitat de l'economia mundial, és a dir, no és una qüestió menor.

Des de la OIT o fins i tot en el Fons Monetari Internacional, el departament d'investigacions apunta a que la desigualtat creixent en el repartiment de la renda podria ser un element de fragilitat de l'economia mundial, és a dir, no és sols una qüestió social, sinó també de la pròpia estabilitat del creixement econòmic.

Un altre element que crec que és molt més important és la inseguretat creixent del món laboral, és a dir, inclús en països on hi ha plena ocupació,

de taxes d'atur molt reduïdes, hi ha una inseguretat creixent en el món laboral respecte a la perspectiva laboral de cadascú, però també la dels nostres fills. L'atur juvenil s'ha convertit en un tema polític central de discussió, tant per estudiosos com per la societat. En definitiva, la inseguretat laboral és una cosa que també caracteritza les tendències emergents, jo crec que és un dels elements que explica la fragmentació de la societat, o com a mínim, una percepció de que les oportunitats no són les mateixes per a tots, fet que podria ser una font de populismes, etcètera, que estan creixent a molts països.

Les evolucions del mercat de treball tenen a veure també amb certes tendències sociopolítiques que observem als països desenvolupats.

QUÈ POT EXPLICAR TOT AIXÒ?

El fet que es produeixin aquests fenòmens pràcticament a tots els països, de manera diferent però amb elements comuns, apunta a factors globals explicatius, i tot indica que el canvi tecnològic és un dels elements.

Aquest element es divideix en dues vessants: una és molt coneguda, i és la digitalització de l'economia, fet que facilita l'externalització dels processos de producció, i que podria explicar que es treballa més a través de la xarxa que a través de l'empresa; l'altra és la fragmentació de la producció, és a dir, que el procés productiu fordista pràcticament està desapareixent. L'important ara no és la dimensió d'una empresa, el seu estoc de capital o quants assalariats té, sinó la seva densitat de connexió a la xarxa.

Això és el que Jeremy Rifkin ha anomenat la reducció del cost marginal de producció, i canvia de manera considerable el panorama econòmic. I crec que és una evolució disruptiva del capitalisme que introdueix aquest canvi, la fragmentació del sistema productiu, que s'associa també amb la fragmentació de la societat. En certa manera, doncs, estem passant del fordisme a l'economia de plataforma, i això no té res a veure amb una decisió política de ningú, senzillament és un canvi tecnològic i hem d'entendre-ho; de res serveix oposar-nos a un fet així.

Aquesta és la primera doble explicació: digitalització, i sobretot fragmentació del procés productiu, que ens porta a un canvi de paradigma econòmic del

fordisme cap a l'economia de plataforma.

Arribats a aquest punt, un altre factor explicatiu és la nostra incapacitat (en sentit col·lectiu) per dissenyar una resposta a aquests canvis, inclús respondent-hi de manera contraproduent. La resposta que havíem trobat al model fordista de capitalisme, almenys els països desenvolupats, era l'estat de benestar, diguem, amb un marc teòric bastant ben formulat per Karl Polanyi, a "La gran transformació", que d'alguna manera va explicar i teoritzar sobre els paràmetres essencials de l'Estat del Benestar, com a resposta a aquest canvi tecnològic.

Tot i això, crec que les bases del capitalisme han canviat, de tal manera que hem de pensar en un canvi en els paràmetres de l'Estat del Benestar, per, d'alguna manera, respondre i guiar el capitalisme. No hem de resignar-nos a que el capitalisme vagi en un sentit, sinó que s'ha de regular, i això no ho hem aconseguit. De fet, inclús hi ha hagut respostes contraproduents, com per exemple la desregulació.

Com que es tracta d'un canvi estructural, el que fa falta són reformes, i el concepte de reforma (que abans era un concepte progressista), s'ha convertit en un concepte que significa desregulació. En un estudi que va fer l'OIT fa un parell d'anys vam explicar totes les reformes que s'havien fet des de la crisi fins a 2016, i vam quantificar aproximadament 400 reformes que s'havien realitzat al mercat laboral i a la protecció social, i més del 65% eren reformes en el sentit de disminució de drets. Aquesta ha estat la resposta. Per què? Perquè hi ha hagut una mena de competència entre països pensant que desregular era la manera de guanyar competitivitat, i també per raons ideològiques. Però aquesta desregulació el que ha produït és una major inseguretat de la que ja hi havia pel canvi tecnològic, com es pot veure als països europeus.

Una altra resposta lligada a la primera ha estat un retraïment a les fronteres nacionals, és a dir, d'alguna manera, ha sortit una tendència a la protecció, al proteccionisme. Cada cop hi ha més països i la mundialització ha canviat bastant. Ja no estem parlant d'una mundialització en el sentit de multilateralisme, sinó una mundialització que està regulada per acords bilaterals i, com a molt, regionals. El bilateralisme en front del multilateralisme fins el punt que, per exemple, als Estats Units posen condicionalitats per poder participar al mercat americà, amb tot tipus de condicions que signifiquen que el món

econòmic ha de doblegar-se a un seguit de normatives i que el funcionament de l'empresa s'ha d'adequar a la normativa americana per poder participar al seu mercat. Això és una cosa que a Europa no es fa, és contrari a les nostres normes. Davant aquesta situació, com deia, hi ha un retraïment de les fronteres nacionals per la sensació de desprotecció que tenen les persones, i el món polític reacciona d'aquesta forma.

Finalment, jo destacaria la incapacitat col·lectiva a imaginar una resposta alternativa a l'alçada del canvi tecnològic que estem vivint.

No he mencionat una etapa futura del canvi tecnològic, que podria ser la Intel·ligència Artificial, i que podria provocar encara majors canvis quantitatius en diferents dimensions que fins ara no s'han produït, com per exemple una pèrdua neta de l'ocupació.

QUÈ POT PASSAR?

Jo veig tres escenaris:

El primer: la inèrcia

El primer, el més probable, és l'escenari de la inèrcia, perquè realment és molt difícil a nivell multilateral canviar alguna cosa. No sé si us en recordareu, el 2009, amb l'apogeu de la crisi financera, en aquest moment jo estava a l'OIT i vam entrar a participar al G20, i els discursos eren realment contundents: res seria igual, hi hauria una regulació molt forta amb respecte a les finances internacionals. Però realment no ha passat res d'això: s'han fet algunes passes, però molt tímides respecte el que s'esperava en aquell moment.

Aquest escenari portaria, doncs, a una perpetuació de les desigualtats, de la inseguretat, de la fragmentació social i política, pèrdua del sentit del treball, de confiança en el futur... És a dir, les tendències actuals que estem veient aniran magnificant-se.

El bo que té l'escenari de la inèrcia és que, si no es desregula més, com a mínim una part de la societat encara tindrà certa protecció. No la tindrà el treballador d'Uber o el treballador autònom, que no sé quina pensió tindrà en el seu moment, però altres persones encara tindrien tot tipus de prestacions i

certa sensació de seguretat.

El segon: la desregulació

Un altre escenari que seria pitjor és el de la desregulació, és a dir, fer alguna cosa al respecte però en el sentit de treure, desmantellar l'Estat del Benestar, allò que vam dissenyar davant el model fordista, canvi tecnològic i de producció. Això ja s'està produint de manera diferent a Europa, i que era un punt de referència per molts països llatinoamericans, africans i alguns d'asiàtics que volien assemblar-se al model europeu, però ha estat una sorpresa que Europa hagi anat renunciant a aquest model que teníem.

Tot això pot agreujar encara més la sensació d'inseguretat i inclús afegeix un element d'instabilitat econòmica, i no sols instabilitat social, perquè estem veient que les crisis són cada cop més pronunciades. Un avís molt important d'això va ser la crisi del 2008, i ara probablement s'estigui generant una altra crisi. Ningú sap quan es produirà, però el que està clar és que en algun moment, vistos els nivells altíssims d'endeutament i la fragilitat econòmica que s'està produint, precisament, per la desregulació i les desigualtats, i tot apunta que serà més greu que l'anterior.

A més, la capacitat que tindran els estats per reaccionar a una crisi així – amb una situació d'endeutament públic molt elevada en els països desenvolupats – serà menor. Com exemple, a Espanya teníem un 35% de deute el 2007 i avui tenim el 100% pràcticament. A més, hem arribat al límit de l'arsenal monetari possible: el Banc Central Europeu té pràcticament el 30% del deute negociable públic.

El tercer: la política econòmica 4.0

En base a tot això, jo crec que l'escenari de la regulació seria encara pitjor, per la qual cosa queda un tercer escenari, que personalment, crec que és en el que s'ha de pensar, i al que jo anomenaria escenari de la innovació o de política econòmica 4.0, que és una reformulació dels paràmetres de l'estat del benestar conservant els seus principis bàsics.

Què es pretén amb la política pública? El que es pretén és compartir el risc, el risc és una cosa inherent a tota activitat econòmica, això no ho suprimirem

mai, però havíem aconseguit amb l'estat del benestar, tal i com el vam dissenyar, repartir els riscos. Per exemple, en el finançament de la protecció social hi havia un repartiment de riscos i de finançament. També es podia identificar la proporció de risc de cada actor en el mercat laboral. Amb el canvi tecnològic, això és molt més complex, i de fet, hi ha una manca de finançament. Si seguim així, els problemes que tenim ara (per exemple a les pensions) seran molt més grans en els pròxims anys, perquè per exemple, moltes d'aquestes indústries tecnològiques contribueixen molt poc i és fàcil, en aquest moment, evadir impostos, i a més hi ha molt poca cooperació internacional, és un forat negre de la regulació internacional. S'ha de pensar, doncs, en repensar els paràmetres de l'estat del benestar conservant els seus principis.

Segon: jo crec que hauríem de pensar en nous elements de l'estat del benestar. Si efectivament arribem a una situació d'Intel·ligència Artificial profunda on els hominoides fan pràcticament tots els treballs que podem fer els humans, si això fos així (que en aquest moment no és així), crec que s'hauria de pensar en dispositius com la renda bàsica; però encara no hem arribat a això. Si arribéssim a aquest punt, en aquest cas, plantejaria una qüestió –quasi filosòfica- de “fins quin punt el treball segueix sent un pilar a la nostra societat”. La protecció social s'ha basat fonamentalment en el treball, i amb la renda bàsica universal desapareix la referència al treball excepte si considerem que hi ha treball i hi ha ocupació, però ja no hi ha aquesta condicionalitat respecte el treball a menys que pensem que, espontàniament, qualsevol persona humana vol treballar.

Hi ha una renda bàsica universal que, d'alguna manera, és la condició de la seva llibertat com a treballador, i realitzarem feines que no tindran necessàriament remuneració.

Tindrem, per tant, una altra remuneració mitjançant la renda bàsica per aconseguir alguns bens i serveis que, d'una altra manera no podríem aconseguir. Jo crec que això seria un canvi important en la filosofia de la protecció social, de la renda bàsica universal.

Jo començaria més aviat, de manera una mica més gradual, intentant repensar els dispositius que ja existeixen a molts països, propers a la renda bàsica, que no són universals, que tenen una condicionalitat, però que en aquest moment són heterogenis, no arriben al llindar de la pobresa en molts casos,

i intentaria arribar a aquest llinar, és a dir una renda bàsica encara que no sigui universal.

La segona dimensió possible, seria la dimensió internacional. Jo crec que és probable que, dins de l'estratègia de l'escenari de la innovació, la dimensió internacional tingui més pes. Allò que vam dir respecte la mundialització – que cada país tenia tota la seva capacitat per respondre als desafiaments de la mundialització – en realitat va ser un error, ja que ens n'adonem que això no és així: estem limitats i ho veiem a Europa. Ara s'està parlant molt d'un impost a les tecnològiques, un impost al sector financer, però si no hi ha un esforç comú a Europa serà molt difícil mantenir una cosa així o portar-la a un nivell suficient de recaptació.

Hi ha, doncs, una dimensió internacional i sobretot Europea, i crec que Europa ha de ser el gran referent dels propers anys. El que ens uneix és molt més del que ens divideix i hi ha un espai d'acció política molt més ampli que permet redissenar l'estat del benestar sense els problemes que tenim en aquest moment.

CONCLUSIONS

Per acabar, vull dir que això ens pot portar a cert pessimisme per la profunditat dels canvis, la seva rapidesa, el fet que són disruptius, que porten a molta inseguretat, i que la nostra capacitat d'actuació col·lectiva – que al final l'únic progrés de la humanitat prové del que hem aconseguit cooperant col·lectivament – superi i eviti que sigui la "lleï del més fort" la que domini. Crec que hem de repensar els paràmetres de l'estat del benestar i la nostra manera de cooperar per fer front a aquests desafiaments tan importants.

TORN DE REFLEXIÓ AMB LA RESTA DE PARTICIPANTS

Juan Ignacio Marín, inspector de treball i secretari general del sector del metall de CCOO

Primer de tot, no estic d'acord exactament amb què el fordisme hagi acabat en l'essencial, perquè el fordisme, des del punt de vista filosòfic, és la separació del treballador del procés de treball. Si no se separa el treballador i se li deixa fer res més que un pas, no hi ha fordisme. El que estem vivint és justament l'exacerbació del fordisme. No hem acabat amb el fordisme des del

meu punt de vista de l'alienació amb respecte el mitjà de producció. Per tant, a mi no em sembla exacte el que comentaves, però sí que estic d'acord en què la manera de treballar a les grans fàbriques o les externalitzacions que es produeixen obren una altra manera de produir i, per tant, de treballar.

Segon, a mi em sembla que el més important del que està passant en els darrers anys és l'obsessió per l'increment, justament com has dit, del benefici del capital a nivell global i de la disminució de la part de la renda del treball a les rendes nacionals i la renda mundial. Al servei d'això, i darrera, hi ha molta ideologia com has dit, que té molta importància econòmica i en les condicions de vida de molta gent, és com s'han posat les polítiques desregulatòries. No es pot separar la desregulació que hem patit de la situació que tenim. I la desregulació s'ha produït per dues vies des del meu punt de vista: una, l'atac a la força col·lectiva dels treballadors, que això no és simplement l'atac als sindicats, sinó que també la desarticulació de la negociació col·lectiva a la reforma del 2012 és clau en tot això. No entendríem què està passant amb la Seguretat Social si no entenem que això és el primer que cal corregir perquè els sous pugin pel lliure joc dins del nostre marc capitalista – que els sindicats estan amb les mans lligades perquè puguin progressar en els salaris – i dos, perquè el que s'ha produït és un pas ideològic dels estats a favor d'una part de la relació de treball, i han deixat de tenir aquest poder equilibrador que defineix (a mi no m'agrada anomenar-lo Estat del Benestar) l'Estat Social de Dret. No es tracta tant del benestar, ja que això té una connotació benèfica, sinó que la protecció social és un dret dels treballadors i dels ciutadans.

Crec que l'Estat Social de Dret és plenament vigent des del punt de vista del fons de la qüestió, i és que mentre hi hagi treball i el treball sigui l'essencial socialment i suposi una apropiació de plusvàlua per part de l'empresari, l'Estat Social serà vigent.

Si veiem una societat en què tot ho fan els autòmats, és veritat que el treball ja no és socialment indispensable, però aleshores que ens ho regalin tot, per què qui ho comprarà? Si no hi ha treball, qui compra? Si no hi ha treball, qui paga fiscalment? Si ningú paga fiscalment, qui donarà la Renda Universal? A mi això em sembla que no té molt de sentit. Primer perquè no m'imagino una societat en què tot ho facin els robots – potser en 200 anys o en 50 no ho sé – però perquè vull anar al fons de la qüestió i considero que de treball sempre seguirà havent-ne.

A més, el treball, en l'essencial, és exactament igual avui en una falsa cooperativa, que en una empresa com Uber o del que anomenem "economia digitalitzada". És exactament igual, el que passa que l'empresari ens enganya. El que cal fer és desemboscar l'empresari i un cop fet això, regularitzar la situació d'aquesta gent, però per fer això cal voler des del punt de vista polític i de la societat.

Que hi hagi molts autònoms i economia social no és neutral, és afavorit pel poder polític i també ideològicament, perquè és una nova forma de fugir del dret. La fugida del dret és l'essencial, a la desregulació, perquè progressi aquesta manera universal. Si veiem quina és la relació real que hi ha entre un treballador d'Uber o de Deliveroo amb el seu empresari, ens n'adonem que és exactament igual de la que tenien fa 30 anys els missatgers de la moto, però ara no porten moto, porten bicicleta. Teníem clar, fa 30 anys que eren treballadors però compte aliena? Sí, oi? I per què ara no ho tenim clar? Perquè algú ens ha dit que com que això és molt modern, ja són autònoms?

Tornant al tema, no hi ha manera de resoldre això si no és en el marc europeu, perquè precisament el marc europeu, el seu model d'estat social i de relacions de treball era un marc democràtic, i caldria afegir aquesta paraula al nostre discurs, ja que no hi ha major element civilitzador i democràtic que la democràcia en les relacions del treball.

Per acabar, vull dir que això es pot canviar sols si ho abordem des del punt de vista del fons de quines són les relacions de treball, de quina és la responsabilitat de l'estat però també de quina és la responsabilitat de l'esquerra, que ha abandonat a Europa a aquells que són destinataris naturals de la seva política i s'ha dedicat a altres coses, i per això han vingut els populismes. L'esquerra ha abandonat als seus destinataris treballadors, i convindria que l'essencial de la seva política, de les seves propostes, siguin les relacions de treball.

Carlos del Barrio, secretari de polítiques sectorials i sostenibilitat de CCOO Catalunya

Crec que l'anàlisi l'hem d'enfocar des d'una perspectiva que en Raymond plantejava, i és que estem en una fase nova del capitalisme, on aquest està implementant la rendibilitat absoluta de la inversió de capital, en tant que estem anant a un mercat de treball i a un model de relacions laborals en les

quals es vol rendibilitzar cada unitat de capital invertida en retorn directe sense cap tipus de càrrega supletòria.

Em preocupa que sols vegem la capacitat de sortir d'aquesta cruïlla per la via de fer-nos més mal encara. És a dir, a mi això de reformular l'estat del benestar em sona cada cop més a la lògica de negociar la precarietat, és a dir, posar la lògica de la precarietat en un sistema regulador. En aquest sentit, em fa por el tema de les rendes substitutòries del treball, i encara més si tenim en compte que estem anant a un mercat de treball profundament atomitzat. Estem posant-ho tot dins el sac del capitalisme, i crec que és d'on hem de sortir. El capitalisme tendeix a posar tot a la vessant productiva i el mercat de treball no sols ha d'estar pensat des d'aquesta vessant. S'ha de generar més que economia en el món. Les persones no sols consumim economia, les persones necessitem salut i moltíssimes coses que no només es generen amb economia; es paguen, però es paguen des de les lògiques del capitalisme. Aleshores, enfocar la renda substitutòria del treball des de la perspectiva del capitalisme és, en la meua opinió, molt perillós.

En Raymond ha arribat a una conclusió que comparteixo profundament, que és que totes aquelles persones que han teoritzat una mica sobre quin és el futur del treball han arribat a la conclusió que dependrà del que fem.

Hem de sortir del determinisme tecnològic de dir: "això és el punt A i acabarà en el punt B". No. Això és el punt A, i pel camí hi ha moltes variables que hem d'interpretar, fonamentalment des de l'esquerra i sectors progressistes, per no acabar en el punt B, perquè si deixem que això passi, si no fem res, segurament acabarem en el punt B.

Finalment, vull comentar que el mercat de treball s'ha fragmentat fruit del capitalisme, però hem d'explorar també noves necessitats que té avui la societat, com factors i com a jaciments d'ocupació, és a dir, de com utilitzem l'enriquiment de l'estat del benestar.

Crec que hem d'enfocar-nos cap a crear més ocupació, de que es creen 30 milions de llocs de treball nous, però hem de veure com aquests no estan dedicats exclusivament a rendibilitzar el capital sinó que es dediquen a generar més qualitat de vida, majors condicions de salut, una economia que ajudi a la sostenibilitat del planeta, etc. Crec que per aquí és per on passa la

sortida del determinisme tecnològic i la cruïlla a la que ens estem endinsant. Em preocupa que amb un treball cada cop més fragmentat i amb el tema de les rendes substitutòries del treball, es pugui acabar en treball a jornades, peonades, etc.

Enric López, assistent local de l'eurodiputat socialista Javi López

A mi el que em preocupa és com combatre l'hegemonia cultural de la precarietat. Aquest marc conceptual que s'ha imposat sobretot a les generacions més joves, que accepten o toleren certes condicions laborals precàries i ho veuen fins i tot positiu pel desenvolupament de la seva carrera personal. En dir això estic pensant en pràctiques no-remunerades, contractes de zero hores, tot allò que et permet accedir a un cert nivell de recursos, a una formació a la que si no tens aquests recursos no podries accedir. Es tracta d'un marc conceptual que no només és negatiu per les persones que l'experimenten, sinó que a més perpetua la desigualtat i els models de relacions laborals no beneficiosos.

A més veiem últimament com s'intenta vendre amb una pàtina de modernitat, de vanguardia, amb definicions tipus "*riders*" o "*co-living*" el que no és més que viure en pisos d'estudiants molt precaris i en males condicions, que definides així poden semblar "*cools*" però que no deixen de ser una manera de perpetuar la desigualtat.

Em pregunto com podem combatre – tenint en compte que en els joves l'afiliació sindical és pràcticament nul·la, i la seva consciència de classe també – aquest marc ideològic des dels partits progressistes però també pensant en teixir contactes amb la societat civil, universitats, sindicats, etcètera?

Lluís Torrents, secretari comarcal d'UGT Maresme i secretari d'Entesa Federalista

Crec que els canvis dels que parlem i que hem situat al principi de la ponència tenen un element de fons vital i que ha sortit a totes les intervencions, que és l'Estat del Benestar. L'Estat del Benestar que apareix després de la segona guerra mundial, amb una situació geopolítica tremendament confrontada, i que s'utilitza com a recurs per fer emergir i passar amb més força aquest sistema capitalista basat en la industrialització i el benefici de la producció. Actualment estem en un escenari diferent, però que estiguem en un escenari diferent no vol dir que l'Estat del Benestar hagi canviat -que en definitiva era

un sistema de redistribució de la riquesa i ho continua sent-, però sí que ha canviat la forma en què es genera aquesta riquesa i això produeix canvis tant en les relacions laborals com en el tipus de treball.

Hi ha elements que crec que conflueixen tremendament i que són importants: si la redistribució és menor -i davant l'ofensiva neoliberal, anem cap aquesta situació-, significa l'aparició de majors i diferents bosses de pobresa. Ja no parlem de pobresa d'aquell que no té una feina remunerada, sinó que avui ja estem parlant inclús d'aquells que tenen algun tipus d'ingrés. Una menor redistribució també significa altres elements de caràcter social que poden afectar directament a les relacions de treball, com per exemple és un augment de la xenofòbia – i això ho estem veient a diferents països d'Europa-. Una menor redistribució significa la necessitat, tenint menys recursos, de major despesa pública, en existir majors necessitats d'un volum més gran de persones.

Creo que hi ha dos elements dels que es parla molt poc i que ens influiran molt quan parlem de les noves relacions i del futur del treball: un és la longevitat, que és un factor que ens afectarà de ple i que modificarà les relacions de treball i el tipus de treball que estem realitzant, a la vegada, que modificarà i ens farà repensar aquesta famosa redistribució de la riquesa de la que estem parlant.

Un altre factor, i que per a mi és molt preocupant, és el canvi climàtic. Per què el canvi climàtic? Perquè produirà, en pocs anys, unes migracions que transformaran radicalment la situació que ara contemplem a Europa. Avui ja s'està produint a les ciutats del sud una sobre-ocupació que acabarà expulsant la gent, i vindran de forma massiva al nord, aquest nord bloquejat. Davant aquest canvi climàtic, nosaltres (els països capitalistes, els que podem) no estem actuant de manera preventiva. Un exemple és Estats Units, que està estudiant quines mesures pot prendre per tancar fronteres, protegir-les, i no per veure com es poden combatre aquestes migracions. Així doncs, ens podem trobar en poc temps que aquest sigui un element fonamental quan dissenyem aquest futur.

Sensi Domínguez, assessora laboral UGT

Reforçant una mica el que s'apuntava abans, crec que la tecnologia també es pot veure com un element d'aportació positiva. Està clar que parlar de tecnologia és parlar també d'ocupació pel camí de la innovació, i crec que és una bona línia per generar ocupació i que a més es pot enfocar en com fer tecnologia i ocupació sostenible. Crec doncs, que és una bona oportunitat, però

que hem de treballar en una política d'inclusió d'aquestes noves tecnologies: com a la nostra empresa podem incloure aquest factor econòmic positiu, cosa que fins ara no s'està fent.

Eduardo Rojo, catedràtic de dret del Treball i de la Seguretat Social a UAB Volia aportar dues o tres reflexions breus. La primera, d'índole molt pràctica: sortint d'unes jornades organitzades pel gabinet jurídic de CCOO sobre la precarietat i l'òptica de la conciliació de drets de les persones treballadores, vaig agafar el metro i en una parada va pujar un jove amb un patinet i un gran paquet d'una de les empreses de l'economia més rellevant d'aquests moments. Malgrat que sigui un exemple exagerat, no sé si aquest és el model de l'economia del futur o més aviat té relació amb pràctiques laborals antigues que hem reconvertit sota formes jurídiques que, com a jurista, em preocupen especialment i que s'ha de destacar. Quan un jove empresari de 30 anys, sigui a Espanya, a França diu que en el seu model d'empresa no hi tenen cabuda les persones assalariades, està dient que els juristes li construïm un marc jurídic on tingui cabuda aquesta realitat.

Però és que la realitat no és aquesta. És a dir, es demana que, com a juristes, construeixin un marc jurídic que s'aparti de la realitat que viuen les persones que ofereixen aquests serveis, i aquest és un debat actual que tenim en l'àmbit jurídic; sobre si les relacions laborals són autònomes, no-autònomes, falsos autònoms, treballadors assalariats... i et pots trobar amb coses que a Espanya eren impensables fa un temps però que, en un cas rellevant com és l'empresa Glovo, existeix una sentència on es digui punt per punt que el treballador és totalment lliure i autònom per desenvolupar la seva activitat, i que per tant, queda provat que no existeix relació laboral. La idea que vull transmetre és que darrera d'aquest debat econòmic també n'hi ha un no sols econòmic, del que anomenem "manera d'entendre les relacions de treball" i quin és el marc jurídic que les ha de regular.

Amb aquest punt enllaço amb una part de la intervenció de Raymond Torres, que em sembla rellevant, i és la necessitat de garantir protecció social a totes les persones que treballen i, per tant, en aquest debat també és important saber a qui ens referim quan parlem de persones treballadores, i amb quines característiques i condicions ho fan.

Dos punts més: Un és que en un debat com és aquest fòrum, i per tant, de

l'esquerra política, no podem oblidar que el públic potencial al que ens dirigim és la població treballadora, i la població treballadora segueix sent amplíssima -al menys a Espanya tenim 19 milions de persones ocupades segons la EPA- i per tant crec que el debat en termes econòmics, jurídics i polítics també ha de centrar-se sobre com combinar quantitat i qualitat del treball.

Francisco Miranda, director del centre de formació de l'Hospitalet

Com a director del centre de formació i davant el que hem vist en els sectors que treballem (audiovisual, multimèdia, disseny gràfic...) crec que segons com es miri, aquests sectors podrien ser un paradigma del futur que ens espera: treball molt creatiu, desregulat, els mitjans de producció són de cadascú. Per això voldria plantejar el concepte de "treball-oci"; quin treball que es produirà independentment de la relació laboral que hi hagi, de com es gestiona, etcètera. Crec que el treball cap al que ens dirigim ha passat de ser un treball de baixa qualificació, intermèdia, nivells 2-3, administratius i uns pocs treballs qualificats, a ser una distribució bimodal: un gran paquet de treballs molt poc qualificats, com en el cas dels repartidors que van en patinet o bicicleta, un grup intermedi que entenc que anirà baixant i on incidirà la robòtica, la intel·ligència artificial, etcètera, i després un grup molt qualificat de treball.

Això em planteja dues qüestions: la primera és què passa amb la FP. Ja que tota la FP tradicional estarà torpedorada per la robòtica i l'automatització. La segona, molt important: els treballs demanaran més qualificació i formació de base i això suposa que a l'escola s'ha de garantir la igualtat d'oportunitats i crec que des de l'esquerra és un punt clau per evitar populismes i demés, ja que sinó estem generant des de la infantesa aquest pic pel nivell de sota cap a "la bicicleta i la motxilla a l'esquena". Això significa, probablement, ampliar l'escolarització obligatòria fins els 18 anys, i per mi, trencar amb la maleïda frase "el nen no serveix per estudiar, que vagi a FP" enviant-lo així a Deliveroo o a Uber.

Per últim, dir que dins les "*soft skills*" no estaria de més treballar la del sindicalisme i la negociació col·lectiva, de la mateixa manera que es treballa la de l'emprenedoria.

Josep Maria Rañé, exconseller de Treball i Indústria de la Generalitat i tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat

Em centraré en dues coses que han aparegut avui en aquesta discussió: la primera és que sóc de l'opinió que el fordisme no ha mort, però que coexistiran durant molt de temps diferents models d'organitzacions productives. Hi haurà empreses pre-fordistes, el que aquí a Catalunya diem "l'amo": l'empresari individual que manté relacions laborals molt petites i que, per tant, ho controla tot, continuarà havent-hi empreses fordistes organitzades de manera diferent, i empreses que jo no diria postfordistes, perquè de postfordisme hem tingut el toyotisme, etcètera, sinó que són un altre model en què s'incorporen les tecnologies d'una manera important per organitzar-se, i que veurem quins són els percentatges de cadascun perquè no sols per inèrcia, sinó per estructura econòmica, coexistiran durant molt de temps.

Fins el moment teníem la "gramu", l'empresari individual amb unes relacions més aviat paternalistes o directes, poc sistematitzades, i després la gran empresa, però ara apareixen aquestes noves fórmules. En aquestes noves empreses es produeix una característica que crec que caldria analitzar amb profunditat, com per exemple la paradoxa que planteja Richard Civit, la descentralització en la presa de decisions que porta a la corresponsabilització del treballador en última instància; és a dir, la simplificació de l'estructura jeràrquica, un cert grau d'autonomia on se li ofereixen mitjans, tècniques i dades al treballador perquè prengui decisions, fet que semblaria com un procés de democratització del treball, però que paradoxalment produeix major concentració del poder – entre d'altres coses, perquè el que reparteix els "passwords" té tot el poder, i si caus del pasword deixes d'estar en xarxa, i per tant, estàs fora. Això ens obliga a tots a analitzar molt més quines són les dimensions del canvi tecnològic, com està afectant als canvis de poder i com deia la Sensi, plantejar-nos exclusivament que hi hagi un determinisme tecnològic.

És cert que la tecnologia en alguns moments va suposar l'enduriment de les condicions de treball en relació al que eren els artesans, però després estem tots reivindicant el que ens donava el fordisme, que era la seguretat, el treball... encara que fos a costa d'obeir instruccions que sortien del departament de mètodes i temps: "faci això, així, a aquesta hora..." El fordisme obliga al treballador a ser un apèndix de la màquina o una estructura. Per tant, posem-ho tot en el seu context i vegem on s'ha de centrar la discussió respecte a això.

El segon element plantejat pel Raymond, i que em sembla molt important és que aquest model tant desregulat que apareix, comporta en si mateix,

produeix, o augmenta el risc a la inestabilitat econòmica, és a dir, el model de l'Estat del Benestar té una qüestió molt interessant i és que els mecanismes que estableix són estabilitzadors econòmics automàtics. És a dir, hi ha estabilitzadors econòmics automàtics que fan que el sistema no entri en una crisi tan greu com per provocar la pròpia desaparició del sistema. En el nou model de benestar hi haurà l'adaptació dels elements de l'Estat del Benestar i s'haurà de mantenir aquesta qüestió. Per tant, no es tracta de reformar el model a través d'eliminar-lo, sinó de veure, en la nova tecnologia o la nova economia, quin Estat del Benestar s'ha de plantejar.

De tot això, el problema que jo veig més evident i més difícil és que davant d'una globalització que ha produït, com diuen els francesos, uns perdedors de la globalització, i que per tant en les classes mitjanes està produint el que històricament no és nou, que és la radicalització de les classes mitjanes desclassades- la governança d'aquest nou sistema comporta l'establiment de nous organismes de caràcter internacional amb capacitat de regulació internacional. Jo això és el que veig amb més dificultat, però o ens endinsem en aquest tema o difícilment, des dels Estats Nació, tindrem capacitat d'abordar aquesta qüestió.

Això ens planteja un risc: quan un estableix una regulació internacional tens un risc, i és que normalment estableixes, en el millor dels casos, una regulació que va en el terme mig.

Laia Castellana, tècnica del Grup Parlamentari Socialista al Parlament

Em sembla molt interessant com parlem constantment de les relacions de treball com a eix vertebrador de la nostra societat, entesa amb una visió que per a mi és molt bonica, però que és poc aplicable. Almenys per la generació que he viscut jo en la qual les relacions laborals dels teus pares no són les mateixes que les que ells van veure als seus pares, en un marc on trobar una primera feina o desenvolupar una relació laboral entre els 16 i 30 anys no té res a veure amb la que van tenir els meus pares i que t'han pogut inculcar. Llavors, potser estem intentant donar respostes amb uns conceptes d'un altre moment des d'una realitat que en el seu moment era així, però que ara és diferent.

També m'ha semblat molt interessant el tema de les malalties laborals, perquè és un tema que no és habitual escoltar, i perquè crec que no només ex-

plica com viu la societat en relació al treball, sinó com les pròpies empreses fan ús d'això. Les malalties laborals, que poden ser de tot tipus (ansietat, estrès, cansament...) generen altres tipus de trastorns psicològics dels quals crec que el món empresarial se n'ha aprofitat molt. Pot semblar molt frívol el que diré però, per exemple la imatge, ara mateix genera moltíssims més milions que altres indústries de fa només 20 anys. Aquestes empreses van associades no només al tèxtil o al màrqueting, sinó també a la indústria de les dietes, del fitness... i tot això genera molts milions al món, com també generen malalties psicològiques... Potser d'aquí a uns anys s'estudia i es veu que tenia més impacte del que ens podíem arribar a pensar.

La meva conclusió és que està molt bé intentar donar resposta als problemes que hi ha amb el que ja coneixem, però potser si intentem aportar noves visions al món, que està canviant, serem més capaços de donar-li una resposta més aproximada al context actual, el qual no segueix les mateixes normes del passat.

Francesc Esteva, professor a la UPC i professor de recerca al CSIC.

Bé, jo volia agrair la ponència d'en Raymond, que m'ha semblat molt completa, sobre moltíssims temes, i amb poc temps.

Simplement, volia dir que la robòtica ja és aquí, i comentar uns "flaixos" d'alguns temes que em semblen molt importants.

En primer lloc, crec que el problema fonamental que tenim al davant per combatre des de l'esquerra tot el que està passant, és el problema de la inseguretat. En un futur relativament proper, cada pocs anys la gent haurà de canviar de feina, sembla, i si no es combat això de forma radical, crec que serà molt difícil lluitar contra els populismes i les ultradretes que van sorgint per Europa. Per tant, a mi em sembla que això és un tema absolutament bàsic.

En Raymond ha citat una cosa que a mi em sembla que podria ser un camí, que és la renda bàsica garantida o renda progressiva. Evidentment, davant del món globalitzat que tenim, les empreses no tenen fronteres; tancar fronteres em sembla que no té sentit. No solament això, sinó que jo volia apuntar una cosa: Europa com a tal, pot influir, però té un defecte, un dèficit tecnològic molt important (que no de recerca). Un exemple d'això és el fet que en les dues-centes empreses de més capital del món, doncs em sembla que cap té

un sistema tecnològic altament desenvolupat.

Un altre factor que al meu parer pot ser molt essencial és el fet que, com deia abans Rañé, hem d'anar cap a regulacions internacionals i per nivells sobre diverses coses. A mi em resulta difícil veure el nivell dels petits marcs per actuar sobre això, i com es pot fer. En canvi, veig més regulacions internacionals de tipus col·laboratiu que són principalment les que ens estan donant, per tant, hem de buscar -com sol passar, per exemple, com quan la revolució tecnològica- unes regulacions que permetin fer això.

Encarna Perán, professora associada d'Economia Aplicada a la Universitat de Barcelona

Jo volia parlar de 3 qüestions: Una és un tema de periodització, de temps. Una altra qüestió és de responsabilitat, i després, del benestar com un tema que ha sortit de forma recurrent.

Respecte el temps, em preocupa com aplicarem totes aquestes mesures i reflexions que estem fent en el curt, el mitjà i el llarg termini. Intentem transformar un model: fordistes, no fordistes... Intentem reformar un model, i el model serà aquell que vulguem que sigui, evidentment, però en la transició hem d'anar amb compte amb el que ens estem deixant. Ens estem deixant fora els problemes que té la joventut: no es poden independitzar, i el fet que no s'independitzin ens porta a que no puguin formar famílies, i per tant, tenim una piràmide d'edat totalment invertida, que no s'aguanta, i que si cau, caiem tots amb ella. Per tant, tenim aquí un problema i una qüestió de temps a curt termini. Hem d'aplicar mesures que ens sustentin. A mig termini s'aniran aplicant tots aquests canvis que estem dient: la desregularització que estem vivint; i a llarg termini tindrem un altre model, que ja veurem quin és, però crec que hem de tenir cura en aquest sentit.

Una segona qüestió és el tema de la responsabilitat social de les empreses. Recordem que -com economistes- sabem que les empreses formen part del procés productiu: entra un input, surt un output, i els treballadors formem part d'aquest procés, i a més, tenen responsabilitat econòmica, però hem de conscienciar d'aquesta responsabilitat social. El fet que s'hagi produït una devaluació del salari ha tingut uns efectes directes i indirectes sobre el conjunt de l'economia i sobre el conjunt de la societat: baixades d'IRPF, la distribució de la renda és molt més desequilibrada, han pujat els impostos,

menys cotitzacions a la Seguretat social, el problema de les jubilacions que tindrem a llarg termini... Jo crec que hauríem de reflexionar no només sobre la regularització, sinó la responsabilitat social que haurien de tenir i que hauríem d'inculcar a les empreses.

Finalment, una altra qüestió que a mi em preocupa i que tots heu comentat en algun moment és el tema de l'Estat del Benestar.

Primera incògnita: ha d'existir l'Estat del Benestar? Ha d'existir benestar? Ha de ser l'Estat qui l'impulsi aquest benestar com a funció pròpia? Com finançarem aquest sistema? Si realment seguim desregularitzant, com ho farem? Crec que és un dels problemes i un dels temes que havíem proposat com a grup, precisament, i que encara hauríem de debatre més.

Gregori Cascante, CEO Ingeus Spain

És difícil entendre les polítiques de Thatcher o de Reagan sense els papers d'una dècada abans de la Universitat de Chicago. Els papers de la Universitat de Chicago, a hores d'ara i en una part important d'ells, el que estan dient és que estem en el límit dels nivells màxims de desigualtat, i que el capitalisme ha d'incorporar mesures correctores, ja que si no, el sistema pot "anar-se'n en orris" (l'OCDE està fent papers no exactament iguals, però una mica en aquesta mateixa direcció). La pregunta és: creus que aquesta força de les idees pot ser suficient per contrarestar la pressió dels *headquarters* dels grans fons d'inversió i l'exigència de rendibilitat? Hi ha forces contraposades. Qui creus que acabarà emportant-se el gat a l'aigua?

A més, en el món de les idees, hi ha una cosa que em sembla summament suggeridora. Darrerament és un espai comú, sobretot en entorns liberals i progressistes, parlar més d'Europa, davant de la situació actual; però i si ens estiguéssim equivocant de diagnòstic? I si Dani Rodrik tingués raó? El que ens agradaria és tenir polítiques globals europees (una política fiscal, una governança global...), però si no arribem a això, compte no desmuntem els instruments nacionals perquè ens podem trobar en un escenari intermedi que no ens servirà. Vist això, doncs, igual convindria dir: reculem una mica, sense deixar de pensar que l'horitzó de l'ideal europeu és el fonamental, però no ens equivoquem de diagnòstic per un "apriorisme ideològic".

Michela Albarello, secretària d'Internacional i Cooperació de CCOO de

Catalunya

Per la meua part, m'havia preparat quatre idees: La primera és que he trobat una mica a faltar un quart escenari en els tres que has presentat, un escenari una mica més optimista i respecte quins poden ser els mecanismes per estar al centre del canvi, sobretot en tres àmbits d'actuació: l'organització del treball, les relacions laborals, i l'estat social de dret, l'estat del Benestar. En aquest últim tenim un camp per actuar com a treballadores i treballadors, com a representants, com a sindicat, i també com a ciutadans. Jo crec que estem davant d'un canvi d'època, no és el primer, no serà l'últim, i no és només un canvi econòmic, sinó que és un canvi sobretot cultural i social que afectarà moltíssimes altres esferes de la vida.

També volia resumir uns temes que, al meu parer, són prioritaris per poder situar i saber per on intervenir. La fiscalitat -que ja ha sortit- l'hem de repensar completament a nivell europeu i no només a nivell estatal. El tema de la negociació col·lectiva és fonamental, ha de ser molt més inclusiva i ha d'haver-hi més participació i ser molt més nova amb les temàtiques a debat. Apostar molt pel tema educació/formació; augmentar les tuteles jurídiques dels treballadors pensant en perspectiva de futur; augmentar la inversió productiva; apostar per un canvi productiu diferent, molt més sostenible; reconvertir les mesures específiques de lluita contra la pobresa i la desigualtat, i tenir una visió global a l'hora de defensar els drets de tots els treballadors davant d'aquesta globalització productiva. No n'hi ha prou amb repartir riquesa, hem de repartir poder i democratitzar les relacions laborals.

Toni Fuentes, periodista

Com a observador i com a persona que deixa de ser assalariada per passar a intentar construir-se el seu lloc de treball -i reprenent unes paraules que ha dit en Josep Maria Rañé sobre el determinisme-, volia plantejar dues observacions sobre aquest determinisme tecnològic i el determinisme sobre el model econòmic .

D'una banda, crec que hi pot haver una mica d'esperança en el sentit que hi ha casos que s'estan produint. Un exemple el trobem en Tesla, amb un tipus tan modern i disruptiu com Elon Musk, que va automatitzar una gran quantitat de processos productius però que li va ser impossible arribar als nivells productius anteriors perquè els robots trigaven més temps que els humans en fer aquests processos. Al final, una de les solucions va ser fer marxa en-

rere i treure alguns robots d'alguns processos productius i que ho fessin els humans.

Un altre exemple pot ser Apple, que ha hagut de repatriar la producció dels ordinadors de més valor afegit als Estats Units perquè és un producte molt delicat i en el qual la tecnologia és molt important, com també l'acoblament. Al final, ha deixat de produir-los a la Xina, i els està produint als Estats Units (els models de gamma alta).

Enllaçat amb això, el determinisme de model: crec que al final l'arrel del que estem parlant aquí és el model econòmic, el model productiu. No és el mateix que et vingui una persona a portar-te una hamburguesa que val uns pocs euros i que a sobre vols que el transport sigui gratuït (per tant, valor afegit tendent a zero), de tenir empreses d'alt valor afegit. La pregunta seria, doncs, si els països amb un model econòmic de més valor afegit tenen una mica més de seguretat davant aquests canvis disruptius, o no. I, què s'està fent aquí? Hi ha exemples palmaris que s'està perdent el temps estrepitosament. Les empreses, el sector, necessiten formar treballadors. D'aquesta manera, les empreses s'ho pensaran més abans de deslocalitzar les fàbriques. Si el sistema de producció que tens aquí és de valor afegit i tens treballadors qualificats, són dos elements molt importants a l'hora de decidir si et quedes, o te'n vas.

Rafael Laraña, Institut Nacional de Seguretat Social i professor associat a la UPF

Crec que un dels greus problemes d'avui dia és la desregulació que tenim aquí, i comentar que, tot i així, amb una mica d'optimisme, es van reconduint algunes situacions. Jo estic fent inspecció de treball, i he de dir que ho estan fent molt bé, és a dir, amb l'escàs marc que tenim estem veient casos on s'estan reconduint relacions laborals tradicionals. Crec que això no ho podem rebutjar, això serveix i servirà durant molts anys. Els robots són aquí, sí, però no arribaran demà, i no tot són robots. Això hi és, i cal utilitzar-ho, però utilitzar-ho bé.

Ara, el que jo veig és que ens hem perdut per aquesta tendència a la desregulació, però és que no estem regulant res, crec, del que ens ve i acuita. Cal detectar aquestes formes de treball, que ja estan passant aquí i en altres països -no és que ja estiguem tots robotitzats-, i començar a regular-ho i contemplar-ho. Per què els joves accepten el que accepten? Perquè estan sols.

Quin marc tenen? Diem que un problema és la inseguretats. Aleshores el que hem d'intentar és aportar seguretats jurídica, i crec que aquí hi ha moltíssim a treballar en aquest moment. També estic d'acord que això no és només cosa d'un estat, però com a mínim cada estat hauria ocupant-se'n ja. Ara, cal transcendir els estats? Sí. Europa pot ser el referent? Sí, però en l'Europa d'avui? Aquesta és la meua part no tan positiva. Qui lidera això en l'Europa que tenim ara? És a dir, Europa és el referent, és meravellós, però com a palanca -que ha estat una palanca per guanyar molts drets-, a l'Europa d'ara podem fer això? Per on comencem?

Javier Ibars, director de Relacions Laborals i Assumptes Socials de Foment del Treball Nacional i professor de la Universitat de Barcelona
Faré 3 breus comentaris sobre el que ha dit en Raymond perquè m'ha semblat molt interessant.

Ha comentat el tema de l'atomització del treball, el sistema fordista, que ara importa complir amb els objectius i no tant amb la qualitat de la feina; realment m'arriba a l'ànima com a representant de la part empresarial. Crec que estem fent alguna cosa malament amb la qual cosa prenc nota perquè ho hem de millorar.

El creixement de les malalties laborals? Ho heu dit tots pràcticament. Crec que és molt important. Potser en aquest moment no implica tant al nostre país, però segurament arribarà o, almenys, hem de prendre nota per evitar i millorar aquesta situació.

Sobre la desigualtat i inseguretats creixent en el món laboral com a germen de populismes: també hem de prendre'n nota.

No entraré en el debat del fordisme perquè jo, al seu moment, vaig dir que el fordisme havia desaparegut, però ja he vist que no ho ha fet. Almenys he de dir que hi ha molts matisos que encara s'han de superar i que s'han de reconèixer.

D'Eduardo Rojo, evidentment, no diré res perquè és el blogger, youtuber i influencer en matèria de relacions laborals d'aquest país. És la persona que escriu més i millor en matèria de relacions laborals, és impressionant el seu bloc. Alguns comentaris més: El primer, en mercat de treball i capital humà: crec que tenim un gran problema, que és el fracàs escolar, l'abandonament pre-

matur de l'escolaritat, la insuficient integració dels sistemes d'educació i formació. Tot això té unes implicacions molt serioses perquè aquest país pugui competir en una economia basada en el coneixement. Aquí tenim un greu problema.

El segon, el dèficit de mà d'obra per a cobrir diversos sectors i ocupacions: Juan Ignacio m'ho comentava. Tenim un seriós problema, i està vinculat amb l'educació, amb la formació, i des de Foment ens posem al vostre servei per treballar-ho conjuntament.

L'últim àmbit d'actuació són les opcions regulatòries en el marc de l'economia col·laborativa, que és un altre dels elements més importants que s'ha posat aquí sobre de la taula. Nosaltres hem parlat amb moltíssimes empreses, amb tots els sectors pràcticament, i que ens diuen: "davant l'aparició de nous models econòmics i tipologies de prestació de serveis, quines opcions tenim?"

Hi ha els defensors que es torni a aplicar la regulació laboral actual, és a dir, un estatut dels treballadors i normativa concordant, i hi ha els valedors de l'autoregulació, de fer una normativa pròpia i específica per a això. Nosaltres hem fet l'anàlisi d'assimilació del treball per compte aliè.

Realment, l'adopció d'aquesta opció obre moltíssimes problemàtiques derivades de les peculiaritats de les noves formes de treball. No quadren, no encaixen amb la normativa que tenim actualment de la llibertat horària, independència tècnica, la llibertat en l'elecció del lloc de treball... No acaba d'encaixar, per tant, diguem que no seria la millor proposta.

Segona opció: creació d'una relació laboral de caràcter especial. Tampoc. Podria ser una opció, podria ser-la, però jo crec que no seria la millor. No explicaré aquí les diferents peculiaritats i opcions que tenim per falta de temps, però us ho facilitaré per escrit.

Consideració com a treball per compte d'altri? Doncs tornem al mateix, té els seus pros i contres. Qualificació com a trade? El mateix, no quadra en absolut perquè difícilment compliria amb el requisit de dependència econòmica en el 75% amb una persona, perquè estem parlant de múltiples persones, clients o usuaris. Amb la qual cosa, la posició que tenim nosaltres és que en aquesta matèria el repte és conjugar amb encert l'impuls del dinamisme econòmic

de l'economia col·laborativa, suprimint restriccions innecessàries a l'accés al mercat de treball, potenciant l'avenç tecnològic, potenciant els models innovadors de negoci però evitant, al mateix temps, la problemàtica que tenen moltes empreses, del dumping social i de la competència deslleial.

COMENTARIS FINALS DE RAYMOND TORRES

M'ha semblat interessantíssim i hem après un munt de coses a partir de les vostres intervencions. Plantejaré unes reflexions respecte punts que crec que són importants:

El primer: Quin és el problema? El problema és que hi ha tot un seguit d'externalitats que s'estan produint des del punt de vista social, mediambiental i econòmic que cal tenir en compte: podem acabar amb el planeta, la societat és més desigual... És tot insostenible. De fet, és interessant veure com les diferents organitzacions internacionals estan estudiant això, i totes diuen que això no pot seguir així, etcètera. Però després en el dia a dia la política econòmica segueix igual, és a dir, estem en una espècie d'esquizofrènia en què som conscients de les externalitats però no hem aconseguit incloure les externalitats en el model de política i economia que tenim en aquest moment; com tampoc ho hem aconseguit les organitzacions internacionals ja que moltes vegades, les recomanacions van en sentit invers d'aquelles externalitats que volem reduir. Jo crec que l'avenç és que tenim consciència del problema, però no hem aconseguit integrar aquest problema en la política i economia que fem i aquesta és la clau.

Un altre tema té a veure amb la tecnologia, i estic completament d'acord amb que no hem d'admetre el determinisme tecnològic i que, a més, hi ha un munt d'oportunitats. En realitat, avui dia hauríem d'obrir els diaris i hauríem d'estar celebrant cada dia que disposem d'un potencial tecnològic colossal per acabar amb un munt de malalties o, almenys, reduir-les, acabar amb la fam al món, acabar amb el canvi climàtic. És a dir, reduir un munt de professions o de treballs que són penosos. Hauria de ser això el que veiem, i en realitat no aconseguim canalitzar-les cap el que importa de veritat, i per això es donen les externalitats.

Sobre si això és un model fordista, la clau jo crec que està en què encara que

segueixi el model fordista -que ja ho parlarem en una altra ocasió- penso que el canvi està en el fet que les empreses estan externalitzades. Avui dia és rara l'empresa que té tot el servei de comptabilitat dins de l'empresa, per exemple. El que funciona avui dia és externalitzar, i això és un canvi fonamental per al món del treball. No sé si segueix sent fordista o no, podem parlar sobre això. Amb la qual cosa, això cal tenir-ho en compte.

Què canvia amb la robotització? Molt breument, jo crec que si de veritat la intel·ligència artificial arriba a un nivell d'IA profunda, és a dir, que la màquina pugui aprendre el mateix que nosaltres fem i adaptar-se als canvis de l'entorn extern -que Tesla demostra que encara no hem arribat a això-, potser d'aquí a 10 anys es podrien substituir molts treballs, gairebé qualsevol cosa que puguem imaginar per un hominoide. En aquest cas, i en última instància, només quedaria treball humà per allò que volem que facin els humans, és a dir, relació interpersonal, que hi hagi un pilot a l'avió... Però si això fos així, voldria dir que hi hauria escassetat de llocs de treball per a tots, i sobretot hi hauria un augment de productivitat considerable que ajudaria a crear una renda bàsica, i repartir això entre tots. Si de veritat tot ho pot fer un hominoide, desapareix l'escassetat, que és el principal problema econòmic. Si arribem a la societat que va somiar Marx i en certa manera Keynes, desapareix també la moneda, no caldria. Tot i així, jo crec que encara estem molt lluny d'una cosa així.

Per tant, crec que el prudent és actuar amb el canvi tecnològic, tal com existeix avui, intentar conduir-lo i portar-lo a coses que realment importen per a nosaltres mitjançant una internalització d'aquestes externalitats negatives.

El meu tercer punt és: a quin nivell actuar? A nivell nacional s'han dit moltes coses, i molt importants. L'educació, la polarització del mercat laboral, el tipus de competències, la regulació, la protecció social, el seu finançament... La part complexa és: quina és la part nacional i quina la part internacional? On és l'articulació entre els dos? A nivell nacional es pot fer bastant -i hem d'estar en això-, i a nivell internacional el problema és que no hi ha pilot a l'avió. Mai havíem tingut tantes organitzacions internacionals en la història de la humanitat, i cap d'elles és capaç de resoldre la crisi del 2018. Jo crec que no hi ha ningú, a nivell europeu, pensant en aquests temes. Jo advoco per la creació d'institucions semi-permanents, de diàleg, amb joves, empresaris, sindicats, que puguin transcendir la durada normal del cicle polític, i que d'alguna manera, tinguin cert poder de consulta, de proposta, i que el poder polític del moment

tingui obligació de respondre al que proposin aquestes institucions. Si no es fa alguna cosa així, sempre estarem en les mateixes.

En definitiva, crec que els grans temes són les externalitats i la seguretat que necessita la gent, i si no se li dóna solució a això, els populismes seguiran creixent. A més, cal un nivell ideològic.

Finalment volia esmentar una cosa que em preocupa bastant, i són els joves. Hem parlat d'hegemonia cultural, de com el precariat es converteix en una normalitat. A més sabem que la manera de començar dins el mercat laboral determina tota la trajectòria laboral d'una persona, de manera que és una cosa molt preocupant i que cal tenir en compte. Quant als valors, el fet que la imatge sigui tan important és un altre problema que tenim, és una espècie d'inconsciència col·lectiva que tenim de les externalitats del nostre model econòmic actual.

Amb tot, estem tots en el mateix camí, i hem d'intentar resoldre-ho mitjançant un esforç ideològic en el sentit de construir un discurs coherent, que ens permeti unir els diferents problemes, com també construir seguretats i reformular l'articulació entre organismes internacionals i els estats. Per tant, crec que hi ha un espai importantíssim per una acció a nivell internacional.

Seminari 2

L'impacte tecnològic i de la intel·ligència artificial en el mercat laboral

amb **Núria Oliver**

25 de febrer de 2019

Presentació de Ferran Camas, director del seminari

En aquesta segona sessió del nostre seminari volem parlar sobre l'impacte tecnològic i particularment de la Intel·ligència Artificial en el mercat de treball, en l'àmbit laboral. Per a fer-ho, tenim una autèntica especialista en aquesta matèria, la senyora Núria Oliver, a qui agraïm que hagi vingut amb nosaltres ja que està participant en el Mobile World Congress i ha hagut de fer una espècie de parèntesi per poder venir i fer aquesta sessió.

Núria Oliver, doctora en Intel·ligència Artificial per l'Institut Tecnològic de Massachussets

La meva xerrada, com diu el títol, és sobre el futur del treball i de les pensions, el concepte sencer del model productiu que tenim, tant del que és el treball com el concepte de jubilar-se, de retirar-se del mercat laboral.

Abans, però, volia contextualitzar la meva xerrada compartint una mica la meva trajectòria professional. Jo no sóc experta en economia, en dret del treball, per la qual cosa parlaré fonamentalment des d'una perspectiva tecnològica. Tècnicament, sóc enginyera de telecomunicacions i després vaig estudiar a la Universitat Politècnica de Madrid, després vaig fer un doctorat en intel·ligència artificial al MIT, a Cambridge, Massachussets, i la meua àrea d'expertise és el modelatge del comportament humà utilitzant tècniques d'intel·ligència artificial a partir de dades. El meu objectiu sempre ha estat, i segueix sent, com aprofitar la tecnologia per millorar la qualitat de vida, i una de les meves premisses era,

i segueix sent, que si volem desenvolupar tecnologia que ens ajudi, un pas necessari perquè ens ajudi és que ens entengui. Aquest procés d'entendre'ns comporta desenvolupar algorismes d'intel·ligència artificial.

Un dels primers projectes que vaig fer va ser un sistema de reconeixement d'expressions facials en temps real. Era un dels primers sistemes del món on l'ordinador et mirava a través d'una càmera i reconeixia les expressions facials. El següent repte que em vaig plantejar va ser com modelar les interaccions humanes, ja que som éssers socials, i és molt més complex modelar una interacció entre dues o més persones que modelar un comportament d'una sola persona; pel que vaig fer un dels primers sistemes al món que era capaç de detectar persones que estaven interaccionant entre elles, i reconèixer el que estaven fent.

Després, el 97, vam organitzar la primera desfilada de roba intel·ligent del món, treballant amb algunes escoles de disseny com Parsons a Nova York, on ells dissenyaven la roba i nosaltres incorporàvem la tecnologia. Vaig fer un dels primers sistemes de realitat augmentada quan encara no s'havia definit el que era la realitat augmentada. L'any 2000 vaig acabar el meu doctorat i em vaig plantejar què fer. Va ser llavors quan em vaig adonar que els millors laboratoris de recerca en el meu camp estaven a Estats Units, i al final vaig decidir quedar-me allà i unir-me als laboratoris de recerca de Microsoft, a la costa oest americana. Allà vaig participar en diversos projectes, com un sistema de reconeixement d'activitats en l'oficina, un sistema que pretenia controlar l'ordinador amb els braços, que després va donar lloc a Kinect i a totes les interfícies naturals. També vaig tenir l'oportunitat de fer un cotxe intel·ligent, on volia fer que el cotxe no solament reconegués quina maniobra estava fent el conductor o conductora, sinó que pogués predir quin era la maniobra més probable, per així aconseguir una conducció més segura.

Aproximadament, l'any 2004-2005, quan estava a Microsoft, em vaig adonar que si volia fer tecnologia que ens ajudés, i que els ordinadors entenguessin als humans -entre altres coses perquè ens ajudessin i no haguéssim d'adaptar-nos sempre els humans als ordinadors-, l'ordinador més personal era el mòbil, pel que llavors vaig decidir deixar-ho tot i enfocar-me a veure si era capaç de fer que el mòbil fes alguna cosa útil més enllà de deixar-nos parlar per telèfon o enviar missatges de text, per la qual cosa vaig començar a fer bastants projectes en la intersecció entre els mòbils i la salut i el benestar.

Aquí el que vaig fer va ser un sistema per monitoritzar la son i fer que el mòbil detectés automàticament l'apnea del somni. No hi havia wearables en aquell moment, no hi havia bandes, per la qual cosa vaig haver de fer la meua pròpia maquinària, el meu propi dispositiu; però efectivament es podien detectar els esdeveniments d'apnea del son al mòbil en temps real.

Un altre projecte va ser per a corredors, i a finals de 2007 em van contactar i em van oferir tornar a Espanya, a Barcelona, per crear i liderar un grup de recerca dins de Telefónica ID. Al final em van convèncer que faria recerca similar a la que feia a Estats Units, i vam decidir mudar-nos a Barcelona. Un dels primers projectes que vam fer va ser utilitzar el mòbil per ajudar les persones a prendre's la medicació correctament, i augmentar l'adherència a la medicació, que avui dia és un problema.

En passar a treballar en una empresa de telecomunicacions, se'm va obrir un món nou: les dades que existeixen a la xarxa de telefonia mòbil. Per això vaig començar a investigar dos aspectes. El primer era similar al que ja havia estat fent, que és com utilitzar el mòbil com un ordinador, perquè en realitat és un ordinador que està sempre amb nosaltres i que té sensors i que ens pot ajudar, i la segona dimensió era com veure el mòbil com un sensor d'humanitat. El mòbil és el dispositiu amb major adopció en la història de la humanitat; hi ha més mòbils que humans. Llavors, podem explorar quines oportunitats tenim per aprofitar les dades agregades i anonimitzades de la xarxa de telefonia mòbil per ajudar-nos a prendre millors decisions, per la qual cosa vaig començar a treballar en un àrea que uneix la intel·ligència artificial i les ciències de dades pel bé social, àrea en la qual porto treballant deu anys.

En un altre projecte, utilitzem les dades captades per telèfons senzills, com els Nokia de fa anys, en països en desenvolupament per ajudar a persones que no tenen compte bancari a aconseguir crèdit. Al món hi ha 1.700 milions de persones que no tenen compte bancari, i en no tenir compte bancari estan fora del sistema bancari, per la qual cosa tenen moltes dificultats per rebre un crèdit, cosa que els porta a tenir dificultats per poder-se desenvolupar socialment. Amb aquest projecte, doncs, volíem veure si podíem ajudar totes aquestes persones a aconseguir crèdit, de manera que la idea era veure si podíem certificar d'alguna manera com de fiables eren les persones a partir dels patrons d'ús del mòbil. Així, encara que no tinguessin compte bancari podrien demanar un crèdit.

En l'aspecte agregat, les àrees on més he treballat són la salut pública, les malalties infeccioses. Recordem que des de l'OMS s'ha declarat que al segle XXI s'anticipa que hi haurà una epidèmia que eliminarà un percentatge molt gran de la població. Llavors, una malaltia infecciosa com pot ser la grip o l'èbola, no es converteix en una pandèmia si la gent no es mou. El que hem trobat és que les dades agregades de nivells d'activitat en les antenes cel·lulars es poden utilitzar per modelar i quantificar la mobilitat humana. De manera que, per primera vegada en la història de la humanitat, podem combinar models epidemiològics amb mobilitat humana real per tenir models més precisos de la propagació de malalties, i dissenyar millors intervencions per eradicar-les. Com a exemple, estem treballant a l'Àfrica amb la malària.

Més enllà de la recerca, em preocupa la bretxa que hi ha a nivell de coneixement entre el progrés tecnològic i el coneixement tecnològic dels ciutadans i ciutadanes i polítics i polítiques mitjanes. Arran d'això, dedico gran part del meu temps a la divulgació científicotecnològica, col·laboro amb els mitjans de comunicació, escric articles quan puc, faig xerrades, etcètera, intentant desmitificar conceptes que crec que estan sent comunicats sense rigor i de forma sensacionalista pels mitjans de comunicació.

Vam fer un congrés, que es deia Girls for Tech, i era un congrés per inspirar al fet que més noies triïn carreres tecnològiques, ja que és un grandíssim problema que tenim avui dia; la bretxa de gènere en el camp tecnològic.

Entrant en matèria: el que he decidit explicar avui es troba en la intersecció entre el futur del treball i el futur del nostre sistema de pensions. És una xerrada basada en una que vaig donar fa un mes, i que es diu "Will robots pay for our pensions?". Aquesta xerrada sobre si els robots pagaran les nostres pensions o no, l'abordo des de tres punts de vista: un punt de vista tecnològic, un punt de vista social, i un punt de vista individual, de les persones.

Des del punt de vista tecnològic, com ja s'ha comentat, vivim en la quarta revolució industrial. Hi ha hagut quatre revolucions en els últims 200 anys. La primera és la revolució industrial de la màquina de vapor del segle XVIII; la segona revolució industrial va tenir lloc abans de la primera guerra mundial, quan van començar a sorgir les grans fàbriques i els processos de fabricació en massa utilitzant electricitat; la tercera revolució va aparèixer amb l'arribada d'internet i els ordinadors personals; i la quarta revolució industrial és en

la que estem ara, amb el terme encunyat pel fundador del Fòrum Econòmic Mundial, que fa referència a una unió molt íntima sense precedents en la nostra història des de que existim com a espècie, entre el món físic, el món biològic i el món digital. Aquesta revolució està impulsada per un conjunt d'avenços tecnològics, incloent la intel·ligència artificial, la nanotecnologia, la biotecnologia, la impressió en 3 dimensions, etcètera. Dins de totes aquestes tecnologies, la intel·ligència artificial és un dels principals motors de la quarta revolució industrial, i sens dubte està tenint, i tindrà un impacte molt gran en la definició i la naturalesa del treball i les jubilacions.

La intel·ligència artificial és una disciplina dins de l'enginyeria o la informàtica, que té per objectiu, com diu el nom, desenvolupar sistemes computacionals, sistemes no biològics, que siguin intel·ligents, prenent-se com a referència la intel·ligència humana. Llavors, per poder definir la intel·ligència artificial, primer hem de comprendre i identificar quines són les característiques de la intel·ligència humana, ja que és la referència per intentar, d'alguna manera, replicar-la en un sistema computacional no biològic.

Si volem que un sistema artificial sigui intel·ligent, quines característiques té la intel·ligència humana? Els humans som capaços d'interpretar i interactuar amb el món real. Molts dels projectes que us he explicat abans es basen en la interpretació del món real a través de sensors, per exemple. També tenim la capacitat de buscar la millor solució quan ens trobem amb un problema, tenim la capacitat per adaptar-nos, d'aprendre constantment; característica molt important i molt difícil d'aplicar en un sistema computacional. Tenim la capacitat de raonar, de planificar, i a més tenim moltes intel·ligències: lògica, verbal, musical, creativa, social, emocional...

D'aquesta mateixa manera, hi ha moltes branques dins d'aquesta disciplina que és la intel·ligència artificial, hi ha moltes àrees de recerca ja que és impossible abastar-ho tot.

Històricament hi ha hagut dues escoles enfrontades en el context de la intel·ligència artificial: en primer lloc estan els que proposaven els sistemes coneguts com top-down o Neats, i en segon lloc estan els que proposaven els sistemes "de baix a dalt", els "bottom-up". Els que proposaven un sistema "top-down" creuen que per aconseguir que un sistema artificial sigui intel·ligent, hem de dissenyar una sèrie de regles i aplicar els principis de la

lògica per derivar, usant aquests principis lògics i les regles que els humans programem en l'ordinador, en un sistema intel·ligent. Hi havia una altra escola d'investigadors però, que deien que no, que en realitat, els humans aprenem a partir de l'experiència, necessitem interactuar, necessitem observar, necessitem percebre, per poder aprendre. Així doncs, defensaven que el que s'ha de fer és inspirar-nos en la biologia i fer sistemes que aprenguin a partir de les observacions “de baix a dalt”.

“De dalt a baix”, un humà dissenya el sistema, les regles, i usa la lògica; en canvi, “de baix a dalt” té un sistema amb sensors, que és capaç de percebre, i que aprengui a partir del que va percebent.

D'altra banda, una de les principals aspiracions en el camp de la intel·ligència artificial és aconseguir que la màquina sigui experta no solament en la seva funcionalitat (una màquina de jugar als escacs, per exemple), sinó que sàpiga fer més d'una sola cosa. Això és el que es diu intel·ligència artificial general -etapa en la qual encara no hem arribat-, i que suposaria un sistema que exhibeixi unes característiques similars a la competència de la intel·ligència d'un humà; és a dir, que no solament sigui bé en una sola cosa, sinó en un conjunt molt ampli de tasques, que a més sàpiga adaptar-se, aprengui constantment, tingui tots els tipus d'intel·ligències, etcètera. No obstant això, estem molt lluny d'estar en aquest punt, però no necessitem estar aquí perquè la intel·ligència artificial tingui impacte.

D'altra banda, hi ha autors com Nick Bostrom, de la Universitat d'Oxford, que diuen: bé, i per què ens hem d'aturar en la intel·ligència humana? Si pensem que la capacitat de computació augmenta exponencialment, podríem, hipotèticament, tenir un sistema que tingués una intel·ligència superior a la humana i donar lloc al concepte de súper-intel·ligència, d'anar més enllà de les nostres possibilitats. El problema és que, per definició, si aquesta intel·ligència és superior a la humana, nosaltres no la podem entendre, de la mateixa manera que una formiga no entén la nostra intel·ligència.

La Intel·ligència Artificial té unes característiques que fa que s'equipari el seu paper en la 4ra revolució industrial, amb el paper que va tenir l'electricitat en la segona revolució industrial.

En primer lloc, és transversal. És una disciplina que es pot aplicar en qualsevol àmbit: pot revolucionar la medicina, el transport, l'energia, l'educació, la química... Qualsevol àmbit de la societat es pot veure afectat per la Intel·ligència Artificial. A més, és invisible i ubiqua.

No obstant, el que la caracteritza a major nivell és que és escalable: si jo m'invento el millor algorisme del món per detectar càncer en radiografies de pulmó, aquest algorisme, potencialment, el podria desplegar en tots els hospitals del món a escala global. Té una escalabilitat brutal.

D'altra banda, és complexa: els sistemes són molt complexos, però al mateix temps ens permet treballar la complexitat. Hi ha tanta complexitat al món que si no utilitzem Intel·ligència Artificial, no la podríem treballar.

És actualitzable, és a dir, puc millorar i actualitzar el programari si es queda obsolet o té errors. A més, té la capacitat per predir: usant IA podem fer models predictius.

Però té dues característiques que no són tan positives: en primer lloc, l'asimetria. La IA genera situacions d'asimetria. Principalment, són dos tipus d'asimetria: la primera és que per poder aconseguir aquests sistemes d'IA increïbles, per poder aconseguir que vosaltres li parleu al vostre mòbil i el mòbil us entengui, etcètera, necessitem dades; es necessiten quantitats ingents de dades. De manera que qui té les dades té la capacitat de poder desenvolupar tots aquests avanços; però les dades, en realitat, no són el principal coll d'ampolla de l'asimetria.

La principal asimetria és una asimetria de coneixement. Com he dit abans, desgraciadament som una elit minoritària els que realment sabem què fer amb aquestes dades. Si jo ara donés les dades al món mundial, la majoria de la gent no sabria què fer amb elles. Llavors, es genera una asimetria molt gran per la gran bretxa que hi ha de coneixement i de capacitat entre una minoria que sap com aprofitar tota aquesta tecnologia, i una immensa majoria que no.

L'altra característica no tan positiva és que, avui dia, utilitzant algorismes de IA podem generar àudio, vídeo, fotos, text... 100% inventats amb un algoritme, que és 100% impossible per a cap humà saber si això és real o no. En el

context de la formació de l'opinió pública i de la política, això suposa un gran repte, ja que arriba un moment en el qual els humans no som capaços de saber quin contingut és reflex de la realitat, i quin és 100% inventat.

Fent referència a les dues escoles que he esmentat anteriorment, per què últimament estan tornant a prendre rellevància els bottom-up? Per tres motius principals: en els últims 10 anys, s'ha produït una explosió en tres àrees. Una explosió en la disponibilitat de dades, que per als sistemes són l'equivalent a l'experiència dels humans; un creixement exponencial en la capacitat de computació dels ordinadors: allò que no es podia fer en els anys 60 es pot fer avui dia; i un desenvolupament d'arquitectures, de xarxes neuronals, molt més complexes i que estan sorprenent fins i tot als propis investigadors pels resultats que estan tenint.

Cada any es generen més dades que en els 5.000 anys anteriors de la història de la humanitat. Estem desenvolupant i generant dades constantment, i això ha donat lloc al que es coneix com l'economia de les dades (només a Europa, s'estima que superem els 700 bilions d'euros l'any 2020).

Respecte la capacitat de computació: el creixement en la capacitat de computació ha estat i segueix sent exponencial. Suposo que algú de vosaltres heu sentit parlar de la Llei de Moore. És una llei que prediu que cada any, o any i mig, la capacitat de computació es duplicarà pel mateix preu; és a dir, si jo avui em compro un portàtil per 500€ dins d'un any o un any i mig me'n podré comprar un amb el doble de capacitat de computació pel mateix preu.

Aquest concepte de pujar el doble i el doble cada any és una funció exponencial, i com veieu, la predicció es va complint. Per això, quan comprem tecnologia, l'any següent ja s'ha quedat obsoleta i és molt més barata.

Els primers sistemes de *deep learning*, que són sistemes de predicció profunda, tenen més de 16.000 processadors. Avui dia s'estan desenvolupant processadors específics per a sistemes de IA que tenien unes capacitats de computació molt altes, i que estan optimitzats -amb *frameworks* d'aprenentatge-, per entrenar els sistemes de IA.

Una altra cosa que ha passat en els darrers anys és que s'està produint certa democratització (la qual cosa és positiu tenint en compte la bretxa que he co-

mentat anteriorment) pel que fa al desenvolupament de sistemes de IA. Avui dia hi ha moltíssimes llibreries, moltíssims entorns de programació que creen un nivell d'abstracció, de manera que no has d'estar programant tu mateix les equacions, sinó que és gairebé com modular; defineixes una mica l'arquitectura i tota la matemàtica ja està ficada en aquesta llibreria.

Això porta al tercer punt. Tenim dades, tenim capacitat de computació, i tenim models d'aprenentatge. Aquests models d'aprenentatge són models que es coneixen com a models d'aprenentatge profund; són evolucions de la xarxa neuronal original dels anys 60. Una xarxa neuronal és una versió molt simplificada de com funciona una neurona: tenen una sèrie d'entrades, per on entren els estímuls, i una sortida, que és el que et diu si aquesta neurona està activa o no. El que la xarxa neuronal fa és el següent: posa una sèrie de pes per a cadascuna de les entrades i decideix, sobre la base de la suma de les entrades modulades pels pesos, activar la neurona si és superior a cert nivell, i no activar-la si no és superior. Això és una xarxa neuronal computacional bàsica. Això, en si mateix, és molt limitat. El que tenim avui dia és una versió "en esteroïdes" d'aquesta xarxa neuronal, on el que tenim són moltíssimes neurones entre les neurones d'entrada, i les neurones de sortida.

Totes aquestes capes, aquesta complexitat ens permet resoldre tasques complexes, i el que hem vist és que cadascun d'aquests nivells representa un cert nivell d'abstracció. La diferència està en què per fer totes aquestes capes, es necessiten quantitats ingents de dades per poder entrenar aquests models tan complexos, però que són els que estan en el cor de tots els sistemes de IA que utilitzem avui dia.

Hi ha 5 dimensions a considerar en el desenvolupament de la IA: el factor tecnològic; el factor legal i regulatori; la dimensió ètica; la dimensió social; i la dimensió econòmica.

En el context de l'impacte que té la IA al mercat laboral i en l'economia, l'impacte és exponencial. Només l'any 2018, el mercat de la IA ja supera els 4.000 milions de dòlars, i l'expectativa és que tingui un creixement exponencial. Segons l'informe de PriceWaterhouseCoopers, l'impacte de la IA és causat per diferents motius.

Un d'ells és per una millora en la productivitat: ser més eficients gràcies a l'ús

de sistemes de IA. Un altre dels motius és pel desenvolupament pròpiament de la indústria de la IA, que generarà un mercat nou de 50.000 milions de milions, i que per tant, contribuirà al creixement econòmic.

En l'estudi d'Accenture and Frontier Economics, han mirat el creixement del PIB (que és qüestionable si és la millor manera de caracteritzar el creixement o no, però és el que s'usa ara) en diferents països del món, comparant quant creixerien si aconseguissin aprofitar la IA, o no. En el cas d'Espanya la diferència és de 0,8 punts del PIB.

Vist això, econòmicament hi ha una oportunitat molt gran, l'oportunitat està aquí: per la millora de la productivitat i pel desenvolupament del propi mercat de la IA.

Si mirem l'impacte al mercat laboral, totes les prediccions coincideixen, i són les següents: segons un informe de l'OCDE, aproximadament un 12% dels treballs a Espanya podrien veure's automatitzats per sistemes de IA. Però si mirem històricament, segons un estudi de McKinsey, aproximadament un terç dels nous treballs que han sorgit en els últims anys, han estat treballs relacionats amb la tecnologia. Aquestes revolucions de les quals he parlat, si se'ls diu revolucions, és perquè produeixen canvis socials i del mercat laboral profunds.

Les dues últimes revolucions han estat revolucions fonamentalment tecnològiques, per la qual cosa els nous treballs que han sorgit han estat treballs tecnològics. De fet, hi ha molts treballs que existien fa anys, i que avui ja no.

Segons l'informe del Fòrum Econòmic Mundial -on analitzen quants treballs es veuran eliminats pel progrés tecnològic i la IA, i quants treballs seran creats per aquest progrés-, hi haurà un creixement net de 58 milions de nous treballs l'any 2021.

Per tant, hi haurà més treball que el que hi ha ara. La clau és que seran treballs radicalment diferents als que es destruiran.

Sorgeix, doncs, una pregunta: ens estem preparant, com a societat, per poder suplir aquests nous treballs que hi haurà? Sobretot per a aquestes persones els treballs de les quals es vegin radicalment modificats? Així doncs,

la pregunta no és si hi haurà treball o no, sinó qui farà aquests treballs, si no estem preparant a la societat per fer-los? Qui farà aquests treballs si no hi ha gent que estudiï aquestes carreres? Si no invertim agressivament a formar a les persones que ja estan treballant, i a atreure vocacions tecnològiques, com no tinguem immigrants no tindrem gent que faci aquests treballs.

Segons l'informe europeu que es llegeixi, es parla d'entre 500 mil i 900 mil llocs de treball d'aspecte tecnològic solament a la Unió Europea.

A Espanya, aproximadament la meitat de les professions més demandades seran professions tecnològiques. Són les professions amb més futur, sens dubte.

Al mateix temps, la IA s'està convertint en un tema polític. En el panorama mundial, gairebé tots els països del món han elaborat ja les seves estratègies nacionals sobre IA. La Comissió Europea té un grup d'experts -en el que jo col·laboro- per elaborar una estratègia europea.

Tenim una oportunitat immensa en el camp tecnològic: hi haurà generació de treball; la majoria dels estudis no anticipen una automatització total dels llocs de treball -l'escenari més factible és una automatització parcial d'aquests, un model híbrid on hem d'aprendre a col·laborar i a treballar amb sistemes de IA-.

D'altra banda, tenim una realitat demogràfica: vivim en un món que envelleix, o millor dit, vivim en un país que envelleix. Espanya serà el país número 1 del món en envelliment -ara som el número dos-. El creixement vegetatiu d'Espanya, ara mateix, és negatiu; la nostra piràmide de població ja no és una piràmide, és més aviat un rombe, i d'aquí poc serà una piràmide invertida. Per tant, tenim una realitat demogràfica que no podem obviar i que crec que tampoc estem posant-hi el focus, la importància i l'atenció que hauríem de donar-li.

La realitat és que, demogràficament, cada vegada hi ha menys joves. Demogràficament, per primera vegada en la història de la humanitat, hi ha més gent gran de 65 anys que nens menors de 5. Això no ens havia passat mai com a espècie, i el nostre sistema laboral no està pensat per a una societat en la que no hi ha gent jove. Això és molt important tenir-ho en compte.

A més, vivim en un món digital. Això és obvi, però crec que el nostre sistema laboral tampoc està pensat per pensar que vivim en un món digital. Desgraciadament, el meu cas i el del meu marit, dues persones que treballem des de casa en diferents llocs del món, són excepcions.

Dels 5 països més poblats del món, 3 són digitals: El número 1 és Facebook, el número 2 és WhatsApp, i el número 5 és Instagram. Són països que no existien fa 15 anys, i són països que no tenen un president triat democràticament. A més, el president dels 3, és el mateix. Això és alguna cosa que no podem obviar perquè està clar que el paper que juga en la definició del món és immens.

A més, vivim en un món de desigualtat. La desigualtat sorgeix amb l'aparició del concepte de propietat, perquè la desigualtat implica que jo tinc alguna cosa que tu no tens, o a l'inrevés. Amb la revolució agrària, la possessió de la terra era el que comportava la riquesa, sorgia desigualtat quan no tothom tenia terra per igual. Amb la revolució industrial, la propietat de les fàbriques i les màquines era el que donava la riquesa. Avui, podríem argumentar que amb la 4rta revolució industrial els amos de les dades són els que tenen la riquesa.

Com a anotació, el peculiar amb aquest cas és que tant la terra, com les fàbriques i les màquines, són béns tangibles, físics. En canvi, les dades no ho són: tenen una sèrie de característiques que fan molt difícil definir una bona governança de les dades, ja que estem parlant d'un bé intangible, replicable a cost 0, que no es veu, que no es pot esborrar, etcètera.

Això és realment preocupant, ja que com sabeu, l'1% més ric del planeta té la meitat de la riquesa del planeta. Si mirem a les 100 persones més riques del món, aquestes tenen més que els 4.000 milions de persones més pobres. Aquesta situació de desigualtat extrema s'atribueix, en part, al progrés tecnològic i a aquest concepte de *"winner takes all"*, en el qual hi ha guanyadors, molt pocs, que acumulen aquesta riquesa intangible.

Finalment, crec que tenim una dimensió individual. D'una banda tenim tecnologia, de l'altra tenim societat, envellida, digital, i amb desigualtat; i després, tenim a les persones.

Ara ve una reflexió que és una mica més filosòfica: podem preguntar-nos per què treballa la gent? Una de les visions del progrés tecnològic sempre ha estat un futur en el qual les màquines ho fan tot, i nosaltres vivim feliçment una vida de relax i oci; però en la realitat, això no està passant. Llavors, per què treballem? Originalment el motiu pel que treballem és per menjar, per poder sobreviure, subsistir, cobrir les nostres necessitats bàsiques, però també podem treballar per donar-li significat a la nostra vida; el treball ens pot omplir emocionalment.

El treball també compleix una funció social, ens ajuda a relacionar-nos amb uns altres, treballem en comunitat. També ens ajuda a créixer com a persones, ens ajuda a aprendre, a reptar-nos, a provar coses noves, etcètera. En alguns casos també pot arribar a ser una font de felicitat si s'aconsegueix combinar passions amb treball.

Finalment, ens dóna valor en la societat, ens permet contribuir en la societat, ens fa sentir útils; pensem que amb el nostre treball, a través de la nostra contribució, d'alguna manera estem sent valorats socialment.

Això respondria a per què treballa la gent, però i si canviem la pregunta a per què es jubila la gent? Doncs hi ha gent que es jubila perquè físicament ja no pot continuar, ja no pot fer el seu treball com hauria. En treballs com la mineria o el de les fàbriques, on es treballa durament, arriba un moment en el qual el cos ja no pot més, i has de deixar de treballar.

També pots deixar de treballar perquè t'obliguen, per llei i hi ha gent que deixa de treballar no perquè l'obliguen o perquè el seu cos no arriba a més, sinó perquè així ho decideix, perquè econòmicament pot permetre-s'ho.

Les expectatives pel que fa al treball han canviat, i estan canviant. Inicialment, a la primera revolució industrial, i a la segona sobretot, la gent treballava per poder viure, treballava per poder menjar. Avui dia, el principal motiu pel que la gent treballa ja no és per poder viure, sinó per trobar significat a la seva vida, desenvolupar-se personalment. Això s'està observant molt nacionalment no tant a països com Estats Units amb els millenials. Quan estan al mercat laboral, mostren unes expectatives molt diferents a les de les generacions anteriors.

En conclusió, si tenim en compte tant el factor tecnològic com el demogràfic, com també el factor social i individual, jo he arribat a la conclusió que el nostre model i sistema de jubilació estan obsolets. Hem de canviar-los. Aquesta és la meva conclusió sobre la base del que he explicat.

En primer lloc, hi haurà una demanda massiva de treballs tecnològics. No tinc ni idea de qui realitzarà aquests treballs, perquè no veig que ens estiguem preparant com a societat per a fer-los. No veig que la gent jove estigui motivada per estudiar en els camps tecnològics. Molt pocs estudien aquestes carreres, que justament són les que tenen més futur, on més treball hi haurà. A més, hi ha una bretxa de gènere molt gran pel que fa al nombre de noies que estudien carreres tecnològiques.

En segon lloc, la idea de tenir una única carrera al llarg de la teva vida està obsoleta per molts motius. El primer motiu és que si viurem fins als 100 anys, és impensable un model en el qual adquireixis coneixements fins als 22 anys, i després amortitzis aquest coneixement durant els següents 80 anys de vida. Això no passarà. El món està progressant exponencialment. El que la majoria de la gent aprengui quan tingui 22 anys estarà obsolet quan en tingui 40. Cal un model molt més flexible on aprendre constantment, i en segon lloc, contemplar la possibilitat de fer diferents coses al llarg de la teva vida, de tenir un model laboral molt més flexible. Crec que tenim un model molt rígid. La societat, tant pel progrés tecnològic com per les demandes demogràfiques, hauria d'oferir un model flexible on la gent pugui treballar a temps parcial, des de casa, freelancing o qualsevol tipus de combinació de model de treball i vida, de forma senzilla.

Sobre el model de pensions, també està obsolet. Tenim un model de la II Revolució Industrial, i estem a la 4rta. Vivim en un món on l'esperança de vida és molt alta, i on la majoria de treballs no seran físics, sinó intel·lectuals, on demostrarem la nostra habilitat de pensar; Considerar que deixaràs de treballar quan tinguis 65 anys crec que és un error, i crec que hauríem de tenir un model flexible on la gent pogués decidir quant, i fins quan, vol treballar.

Crec que tenim una gran pèrdua de talent quantificable en persones que ara mateix el model els ha dit que ja no són productives ni útils per la societat perquè han assolit una certa edat i estan fora del sistema productiu, quan en realitat, podrien contribuir de moltes maneres a la societat.

La meua proposta és que, en primer lloc, arribem a aquest excés de productivitat, i si som capaços d'aprofitar el progrés tecnològic en la IA, augmentem el PIB en un 0,8%, i l'utilitzem per fer algun tipus d'Universal Basic Income que cobreixi les necessitats bàsiques per a totes les persones, i que potser, reemplaci el model de jubilació obsolet que tenim ara. A més, crec que hem de canviar el nostre model educatiu, incorporar molt més aquesta mentalitat d'aprenentatge constant al llarg de la vida, i per a això, hem de dotar a les persones no solament amb les eines de coneixement perquè puguin contribuir a aquesta societat canviant, sinó també de les eines socials i emocionals perquè no entrem tots en un estat de pànic generalitzat quan ens adonem que ens hem de reinventar. Aquest aspecte social i emocional és molt important, perquè sinó, podem tenir a un nombre molt gran de ciutadans i ciutadanes que estiguin inadaptats a la realitat en què vivim.

Finalment, crec que el concepte de jubilació no deuria ser binari. Ara mateix ho és, és com "ets útil, o no ets útil per a la societat", i sol ser una transició radical. De fet està estudiat: l'impacte econòmic que té en el context de la salut de moltes persones a les que s'obliga a jubilar quan podrien seguir contribuint a la societat. Per això, crec que hauríem de tenir un model tant de treball com de jubilació flexible.

Crec que hem de ser valents i actuar, no simplement deixar passar la vida sense fer res. Si no fem res, no crec que tinguem un bon futur.

TORN DE REFLEXIÓ AMB LA RESTA DE PARTICIPANTS

Carlos del Barrio, secretari de Polítiques Sectorials i Sostenibilitat de CCOO de Catalunya

En primer lloc, comentar que el futur del treball no apunta a una destrucció total dels llocs de treball sinó més aviat a una rotació en el paper que juga la persona amb les interaccions, en aquest cas, de la computació o de la robòtica. Joestic convençut que el futur del treball no és sense treballadors i treballadores, perquè em considero una persona marxista. Vaig estudiar bastant el que era el capital constant i el capital variable, i que la riquesa, fonamentalment en la producció de béns, es genera extraient la plusvàlua; i a una màquina no se li pot extreure la plusvàlua sinó que en tot cas, podem rendibilitzar-la més o menys.

Des d'aquesta perspectiva, m'agradaria situar un tema, i que és un concepte que utilitzen els portuguesos: el capitalisme de lloguer: Com les grans corporacions acaben fent-se capitalisme entre elles mateixes i per tant, un sistema sense treballadors als quals extreure'ls la plusvàlua tendiria a ser deficitari, i no generaria riquesa des de cap punt de vista.

En aquest sentit, jo no acabo de compartir el que plantejaves (fent referència a la ponent) del sistema de jubilació. Bàsicament perquè és veritat que l'esperança de vida ha augmentat, que la piràmide demogràfica que tenim genera una societat pensionada, i que puguem tenir un problema d'ingressos, però el problema no està en els ingressos, sinó que aquests mateixos ingressos es reparteixen menys.

Acabo amb una qüestió que em sembla central: jo sóc dels convençuts que la tecnologia cal situar-la en un marc de governança, perquè si un algoritme decidirà sobre qüestions centrals de la teva vida com pot ser la teva llibertat o la medicina que se t'aplica, mai pot ser inclòs en aquest algoritme una funció que determini en funció del preu.

Núria Oliver

No, no, és clar. En el discurs sí que parlo bastant de la dimensió ètica, i estic d'acord amb tu en el context que jo crec que aquest excés de productivitat al que he al·ludit, aquest creixement que hi haurà si som capaços d'incorporar i abraçar el progrés tecnològic, i en concret la IA, la clau està en com aconseguim la redistribució d'aquesta riquesa. Llavors, el que jo plantejo com a possibilitat és eliminar el concepte de pensió i incorporar el concepte de renda bàsica universal, o algun tipus de garantia per tenir les necessitats cobertes. El que em sembla criminal ara mateix és aquest model binari. Crec que hi ha milers, o centenars de milers de persones que en cert sentit se senten inútils en la societat, sobretot persones que han tingut professions de professors, metges... professions més intel·lectuals, i que quan arriben a una certa edat la societat els diu que ja no valen per res. És una pena, perquè és una quantitat de saviesa malgastada que la poguéssim canalitzar d'alguna manera, crec que l'impacte seria positiu.

Marcos Delgado, delegat de CCOO a Renfe

Una puntualització sobre els 3 aspectes: sobre l'aspecte tecnològic, dubto que puguem ni tan sols modular-lo, però sobre l'aspecte individual i social sí que hi ha dues observacions que m'agradaria fer.

El que a mi em preocupa és la dimensió de l'alienació, és a dir, la falta de control sobre el procés productiu, i em ve al cap un exemple que posava un sociòleg americà que es diu Sennett: la Corrosió del Caràcter, on compara el procés productiu d'un forn de pa als anys 60 a Chicago, amb els anys 2000. Als anys 60 els treballadors teníem ple control de la massa del pa, dels processos de cocció, etcètera, i eren capaços de desenvolupar diferents tipus de pa. Al 2000 ja simplement era una massa congelada i només calia ficar-la al forn. Això era, i és, el treball de forner i la seva evolució. I això té una incidència en el caràcter, en els valors. Aquesta corrosió i debilitació del caràcter també ho és per als efectes positius, per a la capacitat d'empatia, i això lligat a, per exemple, com el reconeixement i el caràcter d'un metge es pot veure afectat si la IA suplanta la seva tasca. L'origen d'això està, potser, en processos de falta de reconeixement i de violència. Aquesta afectació del caràcter, tal vegada, està darrere de l'evolució ideològica que s'està donant, i que està darrere de processos polítics com l'auge de Trump. No ho sé, no ho puc assegurar, però diria que pot haver-hi una relació.

Finalment, sobre el model obsolet: jo no poso en qüestió que el model no hagi d'evolucionar, ara bé, sempre tenint en compte que no és el mateix la perspectiva de professionals liberals, i penso que la responsabilitat col·lectiva i social és sempre atendre les necessitats i la protecció dels més febles.

Montserrat Solé, professora de Dret Laboral a la Universitat de Girona
Estic d'acord amb les reflexions que feia la Núria, i sobretot amb dues pel que fa al coneixement. Una és que és cert que no tenim el coneixement suficient de tecnologies ni de IA, però encara que aconseguíssim un *"life long learning"*, seria tan ràpid com el desenvolupament tecnològic?

La segona, també relacionada amb el coneixement: Al món laboral, pensant en les plataformes com Glovo i Deliveroo, fins a quin punt els algorismes no són neutrals a l'hora de crear discriminació? Aquest és el meu dubte sobre aquest tema.

Lluís Torrents, secretari d'Entesa Federalista i responsable de la UGT al Maresme

Dos elements que a mi em preocupen: un és l'aplicació de la IA, ja que una implementació sense un control de la governança i sense que hi hagi elements de democratització d'aquesta implementació ens pot generar grans

desigualtats. Aquestes desigualtats vénen determinades per un element que hem posat sobre la taula d'una banda de la societat des de fa moltíssims anys: el repartiment de la riquesa. Primer parlàvem del repartiment de la riquesa quan ens referíem a la propietat dels béns de producció. Avui, jo crec, hem de parlar de repartiment de la riquesa referint-nos al repartiment del coneixement i de la informació; crec que són els dos elements clau que ens poden portar a una major equitat.

Segon: estic convençut que quan parlem de les propostes, de quan parlem de solucions, d'opcions, indispensablement a més de la formació hem de parlar de dos elements: la flexibilitat i la simetria. Qualsevol proposta o opció que no tingui en compte la flexibilitat i la simetria en la seva execució jo crec que seria errada.

Un últim aspecte és la Renda Bàsica Universal. Jo crec que en una societat on la IA modifiqui, i sigui una tecnologia disruptiva que aparegui i que ens canviï radicalment el panorama, ha de ser suportada per no generar desigualtats amb la proposta de la Renda Bàsica Universal.

Hi ha un element que no ha sortit i que no té específicament a veure amb la qüestió laboral, però la IA també està modificant una altra qüestió, que és el de les realitats, les diferents realitats. Avui es generen realitats al marge de la qual coneixem des de sempre, i en les quals no hi ha cap intervenció, cap estructura democràtica, cap governança.

Quanta gent viu en una realitat virtual avui al marge de la realitat quotidiana que nosaltres coneixem? Aquesta realitat virtual afecta molt més que la real, i resulta que no tenim cap tipus de control ni possibilitat de democratitzar-la.

Quim González, CEO d'etica.org, ex dirigent sindical de CCOO

Crec que hauríem de fer un esforç a l'hora de parlar del món del treball ja que, en el fons, crec que no hi ha res predeterminat, tot dependrà de les polítiques que facin les administracions públiques i els polítics, però sobretot de l'actitud pro-activa que tingui la societat -que avui dia és tan global que el que pugui ser un gran èxit en un país o en una determinada zona, pot ser un autèntic fracàs en un altre-. Juntament amb aquesta realitat, de la IA i la societat tecnològica, nosaltres tenim una realitat laboral i social totalment diferent.

Aprofitaré que està Joan Majó aquí per citar-lo. Vaig estar en una conferència seva fa 15 anys i vaig prendre unes notes que he utilitzat moltes vegades quan parlo d'aquest tema.

Ell apuntava, per explicar-nos el que significava l'evolució del coneixement, que a la seva primera empresa d'ordinadors a Barcelona abans dels anys 80, el preu del Bit per emmagatzematge d'informació era d'un cèntim de dòlar. Al 2002, el cost aproximat era d'una milionèsima part de dòlar. Per tant, aquell famós ordinador costava 10 milions de dòlars al 1985, mentre que al 2002 un portàtil amb major potència costava 2 milions. Però per entendre-ho millor ho va comparar amb el que valia un vehicle, on deia: per comparar de debò l'evolució de la informàtica en el sector de l'automòbil, el preu d'un 600 en aquells anys era de 65 mil pessetes. Al 2002 seria de 140 pessetes.

Això s'explica per la nova variable del coneixement i la informació, i tots dos són compatibles, no són de ningú, i a més són infinits. Això, entenc, canvia moltíssim els paràmetres a l'hora d'analitzar l'economia d'aquesta gran revolució -i a la que penso que no hauríem de tenir-li por-.

A més, crec que l'esquerra i el moviment sindical no vam saber, al seu moment, entendre el canvi del Fordisme i el Taylorisme a l'aportació de la revolució de la informació; no vam entendre com havien canviat les relacions de producció, l'economia i la globalització. Espero que ara no cometem el mateix error.

Hi ha un altre eix, i a més, on tenim un dèficit tremend: el nostre sistema educatiu, de formació i coneixements sobre la IA.

Joan Majó, doctor en Enginyeria Industrial, exministre d'Indústria i Energia
Vull dir 4 coses amb un petit preàmbul.

Primer, confesso que m'ha entusiasmat teva amb l' exposició de la Núria. Jo vaig fer una conferència gairebé amb el mateix títol fa 8 dies a la Real Acadèmia de Ciència de Barcelona, i vaig dir el mateix però pitjor.

Sóc una persona optimista, i sóc optimista enfront del futur, però estic molt preocupat. Podríem ser molt optimistes respecte el futur, però estem fent les coses per no ser-ho. Quan algú em pregunta: un robot em robarà el lloc de treball? Jo sempre li dic: Si un robot et roba el lloc de treball és culpa teva i culpa dels polítics. Així de clar. No és el robot el que té culpa. Primer, tu no

t'has preparat per a un futur en el que vindrà el robot, però no tens per què anar-te'n tu. Una quantitat enorme dels treballs no seran substitucions, seran col·laboracions. Per tant, prepara't, forma't.

Segon, crec que és un error parlar de si hi haurà menys o més llocs de treball. La pregunta és: Hi haurà més treball o menys treball? No més o menys llocs de treball. Jo crec que dins de l'economia hi haurà menys treball. Però si això significa que és perquè ha augmentat la productivitat, aquest augment de la productivitat es transformarà en un augment de riquesa. Per tant, no és un mal futur. El problema està en si aquesta major riquesa es veurà acaparada, com està passant ara, per una petita part de la societat. S'ha de regular, i això és treball dels polítics.

Tercer tema i acabo. L'altre dia vaig utilitzar una frase que deia: "hem d'aprofitar més als vells". Per què hem de deixar que gent que encara pot fer coses, no les faci, si resulta que cada vegada hi ha menys joves?

Per acabar, la idea de la Renda Bàsica Universal em sembla una molt bona idea. Una renda que no provingui necessàriament de les rendes del treball.

Alejandro de Pla, responsable del gabinet jurídic de la Unió General de Treballadors a Catalunya

Felicitar la Núria per la conferència, que ha estat tremendament il·lustrativa. A mi personalment m'ha xocat molt, ja que cada dia em trobo amb acomiadaments, amb expedients de regulació, i dic: "aquests són els mateixos empresaris que estan invertint en IA?" Perquè no m'ho crec. Xoca molt la realitat del meu dia a dia amb aquesta que estaves explicant, i més quan deies que això serà el 2021. El 2021 és demà passat!

Un element que no ha sortit és la democratització que s'ha de realitzar, i els implicats en tota aquesta negociació són els representants dels treballadors. Si parlàvem de la bretxa de coneixement de la ciutadania, la dels representants dels sindicats també és enorme.

A més, hi ha un clar descontrol per part dels treballadors pel que fa a qui té tot el poder de capital.

Francisco Miranda, director del centre de formació de l'Hospitalet

Un parell de reflexions. Una, i per posar un exemple, és La Caixa. La Caixa

actualment és a punt de fer fora a mil i escaig persones, les van a acomiadar. Paral·lelament, està demanant gent jove perquè entri a la seva àrea IT. Ens trobem doncs que no hi ha gent jove formada per entrar, però acomiadem gent que coneix el negoci. Per tant, estaria bé plantejar-se el fet de formar a aquesta gent.

Paral·lelament, el debat sobre els centres d'educació. Els sistemes educatius, per definició, són estables. És una llei orgànica i costa muntar-ho. Un títol es genera amb un decret-llei, i demanem que aquest sistema doni resposta a elements canviants cada 3-4 anys, el canvi és espectacular.

Crec, llavors, que cal fer una reflexió a Europa sobre com articulem el sistema educatiu, i com podem donar resposta a noves demandes. Si plantejés fer un cicle formatiu de grau superior de IA, són mínim 7 anys fins que surtin els primers titulats en IA. Aquest és el sistema que tenim actualment.

Com a proposta que estic treballant últimament, i que crec que seria una manera de poder reduir aquesta distància, seria passar de la formació cap al món de l'acreditació. És a dir, els sistemes informals de formació estan creixent, molta gent s'està autoformant, i un element seria aquest.

D'altra banda, crec que és preocupant com l'estructura de les ocupacions van a afectar aquesta revolució. Avui dia treballem, a *grosso modo*, en cinc nivells. Nivell 1, que seria el peonatge; un nivell 2, oficial grau mig; nivell 3... Jo crec que els nivells 2 i 3 són els que es veuran més atacats per aquest element de la revolució 4.0.

Per acabar, caldria assegurar la igualtat d'oportunitats respecte a l'accés a aquestes tecnologies i món digital per tenir igualtat d'oportunitats al mercat de treball.

Francesc Castellana, president de la fundació UTOPIA

Compartir que, amb tot això, em sorgeix la pregunta sobre si anem a un canvi de societat, o estem en un canvi permanent de societat a una velocitat accelerada. Vull dir, succeeix el mateix que amb la Llei de Moore?

Aleshores, fa 25 anys, els sindicalistes ens plantejàvem un gran debat, i era

si havíem d'anticipar-nos als canvis per fer noves estratègies i nous desenvolupaments, o si havíem de seguir resistint i defensant les conquestes aconseguides.

Pel que fa a això, i des d'un punt de vista que planteja Karl Polanyi, és sols un problema de coneixement? És només un problema d'accés al coneixement? És solament un ús del coneixement? O és una mica més que et permet accedir al coneixement, ampliar el coneixement, i usar el coneixement -que és l'organització social en el seu conjunt-? Aquí és on voldria insistir que el pla de transició social davant aquest panorama de revolució industrial 4.0 és un tema pendent. És un problema que ve de les institucions polítiques, ja que responen al paradigma anterior, no al nou, i menys encara al que estem anticipant. No aborden ni responen en matèria del sistema educatiu o d'acreditació professional.

El tema està en què, si el futur del treball és el que ens ha dit la Núria, el repte que tenim és de com abordem aquest canvi en termes socials i polítics, però sobretot, en termes de canvis culturals, socials i individuals.

Per acabar, no ens precipitem a dir solucions finals com la Renda Bàsica Universal. No ens precipitem. Possiblement acabi sent un instrument, però abans d'arribar a la Renda Bàsica Universal cal arribar a un element més important encara: com ens organitzem socialment, l'economia de les necessitats, la satisfacció de les necessitats -no només les materials i productives, sinó el conjunt de necessitats humanes i del medi ambient-.

Manel Clavijo, expert en polítiques industrials

Entrant en matèria, i de manera resumida, la indústria 4.0, aquesta nova revolució industrial aporta alguna cosa nova que les anteriors 3 no aportaven, i és que per produir més, i per produir millor, cada vegada necessitarem menys augment en l'ocupació. Aquest *gap* cal cobrir-lo d'alguna manera.

S'ha apuntat per aquí la Renda Bàsica, que pot ser una via per gestionar-ho, però que en qualsevol cas, sigui quina sigui l'eina o eines que utilitzem per superar aquest *gap*, cal adaptar la fiscalitat a això. CCOO, en el seu moment, va proposar d'alguna manera, que els robots tinguessin un tipus d'IRPF. Però en qualsevol cas, es gravin com es gravin aquestes noves tecnologies, la meva pregunta és si la IA pot ajudar a les administracions a recaptar més. Si

poden ajudar a evitar el frau fiscal.

Joan Majó abans esmentava que en els treballs del futur no hi haurà un robot que ens robi el treball, sinó que haurem d'aprendre a col·laborar amb ell. En aquest sentit, els polítics potser haurien d'aprendre a col·laborar amb els robots, i en aquest cas amb la IA, per disminuir el frau fiscal que hi ha actualment, i tot el que hi haurà en el futur.

Però també hi ha deures per als sindicalistes, i és que la indústria 4.0 limitarà les eines que tenen els treballadors per pressionar, per negociar, i això és un problema. Un exemple, -i no és del 2030, és de la setmana passada- és el tema dels serveis mínims: si recordeu la setmana passada a la vaga de metro que va haver-hi, que hi ha ara, hi havia uns serveis mínims que variaven en funció de la línia. Aquelles línies (la 9, la 10...) que són automàtiques, els serveis mínims eren oficialment del 100%. En la resta, els serveis mínims eren del 30%. Per tant, la diferència era si qui conduïa una màquina o una persona. El sindicalisme hauria d'adaptar-se per no perdre aquesta eina de pressió.

Finalment, el tema de la implantació de la indústria 4.0 aquí a Catalunya, Espanya i a Europa. Hi ha dos estudis que són molt interessants: una és una enquesta de la Cambra de Comerç, que es va fer, si no m'equivoco, fa dos anys i mig; i després l'altre, que és el que fa anualment la Comissió Europea sobre implantació de la indústria 4.0. Els resultats són diametralment oposats.

Mentre que l'enquesta de la Cambra de Comerç era bastant optimista -i de fet, es deia que les empreses catalanes estaven híper especialitzades, o que havien implantat moltíssim la ciberseguretat-, l'estudi de la Comissió Europea apuntava just el contrari.

Per tant, fins a quin punt les empreses creuen que la ciberseguretat és alguna cosa que té molt a veure amb el Big-Data i amb la IA; fins a quin punt creu que instal·lant el Norton Antivirus o el Panda Antivirus és ciberseguretat, i on estan les nostres dades. Això pot ser problemàtic. Moltes gràcies.

Eva Pino, tècnica de UGT de Catalunya

És veritat que la IA genera molts mals auguris per uns quants, però hauríem de centrar-nos en les oportunitats que ofereix.

Quan pensem que es destruiran moltes ocupacions, doncs potser hauríem de centrar-nos més en què no és la IA la que destruirà o generarà ocupació, sinó que seran les polítiques que s'apliquen en les reformes laborals que ofereixin protecció o desprotecció als treballadors. Si aquestes polítiques estan més basades en els interessos dels que ara mateix tenen el capital o de les persones que volen treballar.

D'altra banda, crec que la IA obre l'oportunitat a que tots tinguem una mica més de temps. Crec que una de les oportunitats que està generant la IA i que s'està generant ara mateix és la de crear ocupació a l'Estat del Benestar, en serveis socials, en educació, sanitat... que segurament són llocs de treball que requereixen moltes persones. Quan parlem d'una Renda Bàsica Universal, també podríem pensar en una Renda Bàsica de Serveis Públics. Aquest augment de la productivitat que donaria la IA i que comentaves, podríem intentar aplicar-lo a millorar l'Estat de Benestar, que ara mateix està bastant afeblit.

Sobre la propietat de les dades, si algú vol les dades és perquè les persones estem generant i donant aquestes dades sense consentiment. És normal, llavors, que gent que té aquest control de les dades retorni alguna cosa a la societat, com podria ser, per exemple, en forma d'impostos.

Sensi Domínguez, assessora laboral d'UGT

Faré una mica de contrapès a la meua companya. Jo no crec que precisament el que ens generin les noves tecnologies sigui més temps lliure. Dues o tres coses:

Una: Evidentment hem parlat del temps, i de treball, però no del temps de treball. Evidentment, hi ha una diferència bastant substancial. Hi ha noves formes de treball que s'estan generant, i que es retribuïran en funció del temps que un hagi treballat, per la qual cosa haurem de veure com calcular aquests salaris quan treballes des d'una plataforma digital o de l'economia col·laborativa. És a dir, estem veient que cobraràs o facturaràs el temps que treballis, sense descansos, ni temps per anar al lavabo, ni vacances, etcètera.

Cal preguntar-se quin model de treball estem generant. Jo entenc, doncs, que es generaran noves oportunitats i cal afrontar-les, però primer anem a veure què signifiquen aquestes noves oportunitats de treball i com s'afronten.

Per altra banda, en la ponència he trobat a faltar el concepte de conciliació, la maternitat o la bretxa de gènere. Per això, quan es parla de flexibilitat en el treball penso que cal definir-la una mica, què significa. Respecte a la jubilació, jo penso que deixar de treballar és bo, però hi ha una diferència entre deixar de treballar i poder col·laborar o fer labors per la societat; això és important. D'altra banda, la Renda Bàsica no és una renda que ens permet viure bé, solament serveix per omplir la nevera, menjar i poc més. Cal definir, llavors, què és la Renda Bàsica.

Francesc Esteve, professor UPC i professor de recerca al CSIC
Volia intervenir solament per plantejar algunes preguntes.

Una cosa que a mi em preocupa però que no sé com es resol és que la tecnologia ha entrat en el fons de les persones i de la societat sense que ens n'hàgim assabentat. Aquest és un problema que a mi em sembla fonamental. És a dir, si no tenim consciència que hi ha un canvi fonamental en la nostra societat, com anirem en compte enfront d'altres temes?

Per contra, quan es fa alguna actuació, sigui per regular o fer alguna cosa, tampoc veig com és d'efectiva la transmissió de la causa-efecte perquè la gent l'entengui. És a dir, es fa una regulació, i molta gent no entén que aquesta regulació s'està fent perquè passa un fet concret.

Laia Castellana, tècnica del grup PSC-Units

Una idea que volia compartir és que potser s'ha enfocat el món tecnològic des d'un àmbit i punt de vista econòmic, de generar beneficis per part de les empreses, i no alguna cosa que s'hagi impulsat des del sector públic, i per tant, no s'ha vist com un guany públic. S'ha desenvolupat totalment al marge de l'administració pública, per la qual cosa ara mateix ens trobem que no tenim legisladors capaços de legislar sobre alguna cosa que desconeixen, que la pròpia administració no té, per la qual cosa potser, una possibilitat seria que l'àmbit tecnològic s'aproximi a la política; igual que al seu moment ho van fer altres sectors. Penso en un legislador intentant legislar sobre algun dels temes que has comentat, i no m'ho imagino. Per tant, no solament ajudar als propis polítics, sinó que també s'incentivi fer política sobre això.

Josep Maria Melitón, coordinador de formació de la Guàrdia Urbana
Moltes gràcies per l'exposició, a mi personalment m'ha servit per adonar-me

de la situació en la que ens trobem.

D'altra banda et diré que joestic més preocupat per un tema una mica més global com és el tema de la demografia; en uns 30 anys la població mundial augmentarà un 60% aproximadament, i més enllà de l'envelliment, l'augment de la població és exponencial, igual que el nivell tecnològic.

Ja al seu moment es va dir que els recursos que podia donar el planeta s'esgotarien fa uns quants anys, i un canvi tecnològic va propiciar que això no fos així; però és que ara amb el canvi demogràfic serà bastant més seriós tret que hi hagi uns canvis tecnològics en el tema dels recursos, a nivell mundial. Això d'una banda.

D'altra banda, comentaves que no existeix suficient nombre de professionals que es dediquin a la tecnologia en els instituts, i un altre problema és el de la bretxa existent entre homes i dones en aquest camp. Jo vinc de la Guàrdia Urbana i tenim el mateix problema: tenim un 12,6% de dones. Em sembla un percentatge ridícul. Mossos d'Esquadra té un 21 i escaig per cent.

Per l'experiència que jo he tingut en treballar en el departament de Comunicació de la Guàrdia Urbana, la majoria d'aquests problemes existeixen pel desconeixement, d'una banda, del que suposa realment dedicar-se a les tecnologies -en el nostre cas dedicar-se a la funció policial-, i d'altra banda, per la falta de referents. És a dir, la gent necessita un referent per poder veure que dedicar-se a això suposa una sèrie de coses i no altres que la gent pensa.

Quan implementem tecnologia en el cos de policia, com per exemple els ordinadors en els vehicles policials, o com gestionem informàticament els incidents a la ciutat de Barcelona, cal lluitar contra molts murs per donar a entendre que aquestes tecnologies suposen un avanç en molts aspectes.

D'altra banda, el tema de la propietat de les dades, o que la possessió d'aquestes dades suposa, avui dia, la major riquesa, jo més enllà de la possessió de les dades crec que és més important si es disposa de sistemes que ajuden a treure profit d'aquestes dades. És a dir, tu pots tenir un mineral en un país, i a un altre país tenir una maquinària que et permet extreure'l i treure-li profit. Jo crec que més enllà de tenir les dades, és disposar de tecnologia o sistemes que permeti treure-li profit. Avui dia hi

ha moltíssima desigualtat sobre qui posseeix la riquesa, i augmentarà; sobretot per la concentració empresarial, i crec que això es deuria començar a tractar a nivell tecnològic.

Núria Oliver

Respecte el tema de la dona, no faig cap esment específic en el tema de la conciliació perquè les carreres tecnològiques i els contextos tecnològics són on millor i més fàcil es pot conciliar. No és un dels grans problemes com en altres entorns. En les empreses tecnològiques tenen molt bones polítiques de conciliació en termes generals; hi ha altres problemes més apressants i difícils d'abordar en aquest context, com és la falta de dones en aquest camp.

S'ha parlat diverses vegades sobre la governança. En aquest context, tinc una presentació en la que parlo de les limitacions i les oportunitats de les decisions algorítmiques, i en aquest sentit parlo de 5 pilars que resumeixo en un acrònim anglès: FATEN, en el context de les decisions algorítmiques i la IA. Crec que tots hauríem d'exigir que la tecnologia que utilitzem compleixi aquests 5 pilars, que són:

- Fairness: És a dir, justícia. Que els algoritmes que utilitzem no discriminin.
- La "A" és triple: Autonomia, Accountability, Augment d'Intel·ligència.
- Transparència: un model és transparent quan una persona no experta pot entendre com funciona o per què decideix el que decideix. No tots els sistemes que utilitzem avui dia ho són.
- La "E" també és múltiple: Educació (formal, als professionals i a la ciutadania), beneficència (millorar la societat)
- No-Maleficència: és diferent a la beneficència. Beneficència és maximitzar l'impacte positiu, la no maleficència és minimitzar l'impacte negatiu.

Si aconseguim aquestes dimensions jo crec que aconseguirem optimitzar l'impacte positiu de l'impacte tecnològic. Tenim una grandíssima oportunitat, però les coses no passaran si no fem res, i no serà necessàriament positiu si no fem res. Per tant, primer hem d'entendre de què és el que estem parlant, en segon lloc cal saber on volem anar, i en tercer lloc, sabent el que volem cal implementar-los, aplicar-los i exigir-los en el desenvolupament.

pament tecnològic. El que em preocupa és que no tenim claredat en els dos primers punts. No hi ha coneixement del que estem parlant, i no tenim claredat perquè no hi ha coneixement sobre què és el que volem i quins són els nostres valors.

Seminari 3

Els efectes en l'Estat del Benestar dels canvis en el treball

amb **Borja Suárez**

6 de maig de 2019

Presentació de Ferran Camas, director del seminari

Iniciem la tercera sessió sobre el futur del treball, aquest cop comptant amb la presència del senyor Borja Suárez, que treballa com a professor a la Universitat Autònoma de Madrid, i actualment és director general d'Ordenació Econòmica de la Seguretat Social al Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, i expert en la temàtica que tractarem avui: El manteniment de l'Estat del Benestar, els reptes als que s'enfronta aquest Estat del Benestar per al seu sosteniment. De fet, ell és autor de diverses publicacions sobre aquesta matèria, en matèria de protecció social a Espanya i en sistema de pensions. És, doncs, un expert immillorable per aquesta tercera sessió.

Borja Suárez, doctor en Dret per la Universitat Autònoma de Madrid

Començaré, naturalment, agraint la invitació, ja que venir a Barcelona, i venir a aquesta casa em fa una il·lusió tremenda. Per això, vull donar un agraïment particularment efusiu al Ferran, a la Fundació Campalans, i a aquesta casa.

He estructurat la meva intervenció en tres grans blocs: primer faré una exposició introductòria sobre algunes característiques, alguns trets que configuren l'Estat del Benestar o com s'articula la protecció social dins de l'Estat del Benestar -que és, bàsicament, el que venim a tractar-. Després em centraré en aspectes una mica més concrets dels canvis que la digitalització està produint al mercat de treball, i com es projecten aquests en el sistema de protecció social. A partir d'aquí, i com a tercer bloc, tractaré de fer algu-

nes reflexions finals sobre quins són els camins pels quals podem transitar a partir de la situació exposada i que anticipem.

Sense dilació, l'articulació de la protecció social en els Estats del Benestar és relativa a les diferents realitats i contextos de cada país, per la qual cosa prendré com a referència el nostre Estat del Benestar de tall continental, en l'àmbit europeu. Ens trobem que hi ha dos trets fonamentals que caracteritzen l'articulació de la protecció social al nostre Estat del Benestar: una és la idea de la centralitat de l'estatut salarial de la qual parlava el gran Gilbert Durand, el sociòleg francès; i l'altra idea, que va íntimament relacionada amb l'anterior, és la lògica redistributiva característica d'aquest tipus d'accions de protecció social. Aquests dos elements són els que històricament han servit de sustent, de fonament per a la subscripció d'un contracte social, d'un equilibri entre treball i capital, entre els treballadors i els empresaris, i que serveixen per equilibrar la posició que tenen els uns i els altres en el conjunt de l'entorn econòmic i productiu.

A partir d'aquí, i tal com porta succeint a la resta d'Europa -que com és costum, arriba amb retard a Espanya-, tot aquest plantejament s'està veient afectat pel procés de digitalització. Una digitalització que en part no és nova, però que si que resulta molt nova en termes d'intensitat, ja que que està donant lloc a una doble transformació. D'una banda, la robotització o l'automatització s'ha intensificat i ho continuarà fent, sobretot a les cadenes de producció. En segon lloc -i que m'atreviria a dir que segurament té més incidència en el curt i en el mig termini-, en l'àmbit de la configuració de les relacions sociolaborals ens trobem front el desenvolupament d'un nou model de negoci, i que és l'economia de plataforma.

Això és un fenomen molt nou amb un potencial absolutament extraordinari. Hi ha qui comença a dir que aquesta economia de plataforma fa possible i dona lloc a una "taylorització" digital, a una nova realitat de taylorisme digital. En tot cas, l'important és que aquesta doble transformació afecta de forma molt notòria a aquests dos trets fonamentals als que em referia al principi, a la centralitat de l'estatut salarial i a la lògica redistributiva. Aquests dos elements pateixen com a conseqüència d'aquests canvis, i a partir d'aquí, tota l'estructura protectora, l'estructura institucional de protecció dels ciutadans, dels treballadors i no treballadors pateix com a conseqüència d'aquests canvis. A més, hi ha un element addicional que no és gens menyspreable i que s'ha de tenir en

compte, i és que tot això passa sense la perspectiva que aquests canvis vagin a produir una moderació del creixement. És a dir, es segueix produint molta riquesa, però els elements que ens servien per redistribuir aquesta riquesa es veuen afectats per la manera en que es configuren les relacions laborals i la distribució de poder en aquest àmbit econòmic i productiu. Tenint en compte aquests dos elements, la pregunta que es fan els investigadors en aquesta situació és si hem de caminar cap a un nou contracte social; si aquesta referència que ha suposat fins ara aquest estatut salarial i aquests mecanismes de redistribució clàssics que han permès equilibrar la posició que els més afavorits i els més desfavorits han tingut en el conjunt de la societat han de canviar-se o modular-se d'alguna manera.

Dit això, entrem en detall en alguns dels canvis que es produeixen al món del treball, i com aquests canvis es projecten en l'àmbit de la protecció social.

En primer lloc, és evident que tot aquest procés de transformació digital produeix una tendència cap a la polarització dels llocs de treball: hi ha llocs de treball molt ben retribuïts, d'alta especialització i que exigeixen uns nivells de formació molt alta, i que gaudeixen d'unes condicions de treball raonablement satisfactòries, i hi ha, al mateix temps, una acumulació de treballs de poc valor afegit, que amb prou feines exigeixen qualificació, i que en conjunt, el què estan produint és certa fallida, cert debilitament de l'esquema de protecció clàssic. Aquí es dona la paradoxa, podríem dir, que aquesta lògica redistributiva que ha servit històricament en els Estats del Benestar per equilibrar i protegir als més vulnerables dins del mercat de treball es veu ressentida, aquests treballadors en posicions més precàries es veuen immersos en situacions encara més precàries i vulnerables, és a dir, ara requereixen més que mai aquest exercici, aquesta acció redistributiva pròpia d'un Estat del Benestar com el que hem conegut.

Obro aquí un parèntesi per puntualitzar que, evidentment, els canvis que estem vivint no signifiquen que el món del treball, el món de la protecció social, sigui radicalment diferent dins de 5, 10 o 15 anys. Això anirà canviant -potser a un ritme més accelerat-, però encara coneixem i seguim valent-nos de molts dels instruments de les institucions que han servit per a la conformació de l'Estat del Benestar que coneixem ara mateix.

A més, vull fer una anotació sobre la tendència a la polarització ja que, d'una

banda, he parlat d'aquells que tenen llocs de treball més precaris i la seva dependència d'aquest sistema de protecció i redistributiu, però al mateix temps, ens trobem que aquells en posicions més acomodades es troben que aquesta polarització de concentració de treballadors en tots dos costats fa que l'esforç redistributiu que se'ls exigeix als que estan més amunt generi unes tensions que tenen un element molt perillós, en la mesura en què posen en qüestió o poden generar certa crisi de legitimitat del sistema des del moment en el que, els qui tenen mitjans suficients per cobrir les seves necessitats a partir d'uns nivells retributius més que suficients, consideren que ja aporten suficient a través d'impostos, per la qual cosa tenen més interès en el desenvolupament d'instruments privats de protecció. Aquest seria un primer element.

El segon element seria la inevitable tendència a la dualització, el binomi de treball assalariat- treball autònom que està generant un debat molt intens cap a, diuen alguns, la necessitat de crear una figura intermèdia entre aquests dos tipus de treball. Sense entrar en detall, és evident que les categories tradicionals pateixen en un entorn en què molts dels elements que ens permetien identificar clarament el que era una relació laboral, i en conseqüència, tots els drets i obligacions que es derivaven, s'han vist ressentits. Així doncs, aquesta figura intermèdia i que té avui dia una presència molt limitada, ens pot permetre configurar un estatut diferent per a treballadors que estan vinculats, principalment, a aquesta economia de plataforma. No obstant això, crec que això té molts riscos i no estic segur si realment és una cosa necessària. El que posa de manifest l'experiència és que en el passat hi ha hagut canvis en el qual aquestes notes, que permetien la identificació del que eren relacions laborals aparentment trontollaven, quan en realitat el que s'estava plantejant era un tipus de relació, de dependència econòmica i funcional que segueix estant present al nostre mercat de treball.

Un tercer element és l'aparició de nous riscos socials i la seva intensificació. La pobresa laboral no és un fenomen nou, però és evident que, en el nou entorn econòmic-productiu en el qual sembla que ens endinsem de forma ineludible, aquest tipus de situacions de pobresa laboral són o poden ser més freqüents. Això significa que, d'alguna manera, el nostre sistema de protecció social no està suficientment preparat o ha de reajustar-se per donar resposta a aquestes noves realitats. Això és un risc. Un altre risc és la falta de capacitat, o l'obsolescència en la capacitat. La qualitat de l'ocupació sempre ha depès del nivell de formació dels treballadors. Això ara potser sigui, de nou,

més intens i sobretot amb un tret a destacar important: fins ara, les carreres professionals tenen sempre, en major o menor mesura, un component de formació i d'aprenentatge al llarg de la vida professional, però en molts casos l'activitat formativa dels anys previs a l'inici de la carrera professional era particularment rellevant. Ara sembla ser que anem cap a un model en el qual la necessitat de la formació passi a distribuir-se al llarg de la vida laboral de forma continuada. Els estudis previs seran igual d'importants, però gairebé igual d'important serà la capacitat que tinguem, una vegada estiguem dins del mercat de treball, de poder anar actualitzant aquests coneixements. Com a conseqüència, doncs, aquells que tinguin major facilitat o que ho facin de forma més natural que aquells amb més dificultats tindran avantatge, i per tant, es genera un risc social de desigualtat rellevant en aquest àmbit.

A més, hi ha una derivada d'aquesta nova configuració dels riscos socials, i té a veure amb les tendències de reforma dels sistemes de protecció social. Hi ha diferències en funció del model d'Estat del Benestar del que estiguem parlant, però fonamentalment estic pensant en els de tall continental com el nostre, i en la lògica contributiva que tenen darrere. Si mirem enrere, totes les reformes que s'han fet en els últims 30 anys tenen una línia clara, una clara tendència cap al reforçament de la contributivitat. S'estableix una major proporcionalitat entre l'esforç que es fa en el pagament de cotitzacions socials com a pressupost per al reconeixement de prestacions; aportes més, reps més. Aquesta relació de proporcionalitat que sempre ha estat aquí, que sempre ha estat relativament proporcional, s'ha vist reforçada a través de les reformes que s'han anat duent a terme. Això, en un context com el que estem descrivint, on l'activitat professional és una activitat, en molts casos, més irregular que mai i amb moltes interrupcions per moltes raons diferents, aquestes carreres fragmentades pateixen necessàriament dins d'un sistema de protecció social on el que es premia són carreres professionals indefinides i estables. Aquest és un element sobre el que hem de reflexionar a l'hora de plantejar reformes. Si seguim amb la tendència d'aquests últims anys, s'intensificarà encara més aquest tret de contributivitat.

Un altre element addicional i que té relació amb aquests riscos socials és la transformació del món de les relacions del treball i com es projecta en l'àmbit de la protecció social, ja que ens enfronta a una pregunta important que no sempre té una fàcil resposta, i és qui assumeix aquests riscos? Qui assumirà el cost del desenvolupament d'aquest tipus d'activitat que, com deia al prin-

cipi, no sembla qüestionar en absolut el normal creixement econòmic? Com articulem les respostes per donar protecció als que no tenen la fortuna de tenir una activitat professional que li permeti, no solament tenir uns ingressos estables durant aquesta activitat professional, sinó accedir a prestacions per desocupació o una pensió de jubilació?

Hi ha riscos importants, i en aquest sentit hi ha un risc molt seriós de creixement i intensificació de les desigualtats. Ja tenim greus problemes de desigualtat, però en un context com aquest és fàcil que, sense perjudicar el creixement econòmic, aquestes desigualtats augmentin com a conseqüència d'aquesta polarització.

En relació amb aquest últim punt, aquests riscos de creixent desigualtat afectaran més a les dones, per la qual cosa hem de reflexionar sobre la manera en que s'articulen els sistemes de protecció social i com evitem que les desigualtats entre homes i dones en les seves trajectòries professionals -que són desiguals i que cal corregir al més aviat possible- s'intensifiquin. Una cosa és que existeixi una diferència retributiva entre homes i dones, per això cal desenvolupar polítiques molt més intenses en l'àmbit laboral, però a més, ens trobem amb el problema addicional que, si traslладem això al sistema de protecció social, aquestes diferències no solament no es redueixen, sinó que s'intensifiquen.

Sobre com afecten aquests canvis als sistemes de protecció social, hi ha un clar impacte en el finançament del sistema. Hi ha un clar impacte des de moltes perspectives, però sobretot m'agradaria cridar l'atenció sobre un aspecte. Totes les possibilitats que obre, diguem, la traçabilitat del treball -quant a delimitació mil·limètrica del temps que es dedica a l'activitat laboral-, tenen o poden tenir una translació amb impacte negatiu en els ingressos que rep el sistema derivat de les cotitzacions socials. Si ajustem al màxim el temps de treball, i cada vegada hi ha més activitats on es pot ajustar mil·limètricament aquesta activitat, això, previsiblement, generarà (si no som capaços d'articular instruments a partir de la negociació col·lectiva, o a través del sistema impositiu, que ens permetin equilibrar aquest ajust en el temps de treball i en la cotització) unes insuficiències importants en termes d'ingressos per a cotitzacions. A més ho farà en un moment particularment crític: un moment d'envelliment de la població, en un moment on la pressió sobre el sistema per la jubilació de la generació del *Baby Boom* serà molt important, i on els

ingressos del sistema són particularment necessaris.

En relació amb el finançament, tenim un element addicional, i és la proliferació del treball autònom. El país necessita emprenedors, però necessita emprenedors quan realment aquestes accions d'emprenedoria es tradueixen en engegades de projectes empresarials que tenen una capacitat suficient de generar riquesa i ocupació. Tot el que passi per afavorir el creixement del treball autònom sacrificant treball assalariat, si aquest treball autònom és un treball de poc valor afegit, es traduirà en un debilitament dels ingressos del sistema. És tot un desafiament a l'hora d'articular les fonts de finançament dels sistemes de protecció social en relació amb els autònoms.

També és important tenir en compte que tota aquesta transformació digital es produeix o es va a produir en un moment de fort envelliment. No obstant, quan parlem d'envelliment no parlem de més esperança de vida. L'esperança de vida creix, però l'evolució d'aquesta esperança de vida és un element que té una tendència natural, i que fins i tot s'està alentint des de fa algunes dècades. El veritablement important, el veritable repte que tenim, és que en les properes dècades es jubila la generació del *Baby Boom*. Això és una mala notícia en el sentit que tindrem moltíssims pensionistes, però és una bona notícia en el sentit que a partir de 2050 s'acaben els efectes del *Baby Boom*, i a partir d'aquest moment, els joves, els que ara estan a la universitat, estem en millors condicions que qualsevol dels que ens jubilarem en els propers 30 anys. És a dir, l'envelliment de la població es vincula, fonamentalment, en què a partir del 2030 es començarà a notar l'impacte de tenir a tanta gent jubilada. Això significa que els sistemes de protecció social patiran fortes tensions a les quals hauran de fer front amb més recursos, i això, òbviament, no és una decisió senzilla.

Dit això, vull fer unes pinzellades sobre alguns elements que em semblen importants en relació amb tota aquesta transformació del mercat del treball i la seva projecció en el sistema de protecció social, en dos plànols; primer el de l'acció protectora, i després el del finançament. Quant a l'acció protectora: es plantegen, des de la perspectiva de la configuració, de com hem de reconfigurar el nostre model de protecció, quins són els camins que se'ns plantegen a la vista dels canvis d'aquesta transformació de les relacions laborals, de l'activitat econòmico-productiva; com hem d'adaptar-nos, o què hem de fer amb el nostre sistema. En el plànol teòric tenim diferents solucions. Per una

banda, es posen damunt de la taula diferents propostes amb cert biaix ideològic, i per l'altra, ve condicionat per l'espai territorial del que estiguem parlant i de la realitat jurídico-institucional de cadascun dels països. Es parla, d'una banda, d'una renda bàsica universal -que seria una solució més pròpia de sistemes de tall anglosaxó-, i d'altra banda, hi ha un camí molt més ambiciós i que es denomina renda ciutadana. Renda ciutadana entesa com un element addicional d'una política de protecció social adequada, i que està molt més vinculada als països del nord d'Europa, dels països nòrdics. No obstant això, cal tenir present que aquest tipus de polítiques poden dur-se a terme gràcies a un entramat institucional molt potent, i que ara mateix nosaltres no tenim. El tercer camí, i que és el que em sembla més assequible, realista i proper, correspon a aquesta etapa inicial que ens hauria de portar, en un temps, a aquesta realitat molt més semblant a la dels països nòrdics. Aquest camí passa per posar l'èmfasi en la millora del que s'identifica com a "treballadors atípics". Això vol dir que els nostres esforços han de concentrar-se en preservar l'esquema protector que tenim fins ara, preservar aquest estatut salarial i la lògica redistributiva. No obstant això, per garantir una protecció adequada dels treballadors i aturats en situacions vulnerables, han de compensar-se a través de mecanismes de solidaritat que evitin que l'aplicació de la lògica contributiva generi greus desigualtats. Apliquem una lògica contributiva però modulem aquesta contributivitat de la mateixa forma que fem ara, però amb una major intensitat per donar resposta a una realitat de molts més contrastos; mantenim aquesta lògica però l'adaptem a un entorn productiu diferent.

Per acabar, i pel que fa a l'acció protectora: com ho financem? Ara tenim 9 milions de pensionistes, però al 2050 en tindrem 15 milions. Aquestes pensions cal pagar-les, pel que haurem de fer un major esforç contributiu. En aquest punt, ens trobem que el nostre sistema de finançament, basat principalment en cotitzacions socials, té aquestes limitacions a les quals em referia abans. Com reaccionem enfront d'això? El que és evident és que hem d'adaptar el sistema de finançament a la pèrdua de rellevància del factor treball enfront del factor capital. Això és indiscutible. És l'única via que ens permetrà seguir generant recursos suficients per atendre aquestes necessitats socials que, durant uns anys, seran particularment intenses.

Amb tot, veiem que la resposta ha de venir de la mà d'una major implicació directa de l'Estat en el finançament de les polítiques socials. Evidentment, al nostre país, si parlem de la realitat espanyola, el protagonisme de l'Estat és

molt rellevant, però tot i així el finançament segueix sent extraordinàriament dependent de les cotitzacions socials. En la mesura que aquest factor treball perd pes, i ho guanya el factor capital -i insisteixo, sense que això perjudiqui en res al creixement econòmic ja que riquesa es seguirà creant si tot segueix raonablement bé-, el que hem de fer és adaptar el nostre sistema de finançament a aquest entorn, equilibrant el pes que tenen els ingressos via cotitzacions respecte dels ingressos via impostos generals, l'aportació de l'Estat. Crec que això és un aspecte transcendental per a la preservació i sostenibilitat del nostre Estat del Benestar. Hem de ser conscients de les limitacions que tenen les cotitzacions socials, de manera que, sense qüestionar el paper que exerceixen, preservem el nostre sistema; però fem-ho amb una mica de perspectiva i visió estratègica, i reforcem el que aporta l'Estat per fer front a una realitat productiva diferent marcada per la digitalització, en context d'envelliment, i lligat a la jubilació de la generació del Baby Boom.

TORN DE REFLEXIÓ AMB LA RESTA DE PARTICIPANTS

Juan Ignacio Marín, inspector de treball

Coincideixo en l'essencial del que has plantejat (fent referència a Borja Suárez). Aquests són els reptes que tenim, però volia fer alguna puntualització. Crec que un partit socialista ha de preguntar-se avui dia si el treball segueix sent l'essencial en les relacions socials. Jo crec que sí, que ha de respondre's afirmativament. I ho segueix sent perquè en el fons, i com tu mateix assenyalaves, el capital està guanyant poder pel que fa al treball; solament cal veure el que ha succeït aquests últims anys d'onada neoliberal amb el repartiment de la renda entre salaris. El problema està en si un estat socialista decideix recolzar aquesta tendència, o enfrontar-se a aquesta tendència. Per a això, jo crec que cal tenir alguna discussió ideològica, política i tècnica. El problema no recau tant en si canvien les formes del treball que coneixem fins ara, sinó que aquestes formes del treball permeten, condueixen o afavoreixen el que és essencial en les últimes 3 o 4 dècades, i que és el que cridem la "fugida del dret del treball". Per què es fuig del dret del treball? No per gust ni perquè els sembla bé, sinó perquè fugir del dret del treball surt més barat.

A més, com en el fons el que s'està disputant és el benefici i el cost de producció, es baixa el salari. I com baixes el salari? Destruïnt el poder contractual col·lectiu dels sindicats. I com baixes el cost de Seguretat Social? traient a la gent del sistema del règim general del qual l'empresari n'és responsable. El

problema és la forma fraudulenta en la que es fa. Hi ha dues possibilitats: una és que l'Estat ho afavoreixi, al·legant que cal ser emprenedor i que, per tant, cal muntar-se en una bici de Glovo; o que l'Estat digui: "No. Això és relació laboral" i col·loca a l'Estat en el legislatiu, en la inspecció, i en la jurisdicció a favor d'evitar el frau. Per tant, estic d'acord amb tu, no fa falta canviar la legislació, sinó fer-la complir. Tenim alguns exemples d'això, encara que pocs encara, i van en aquesta direcció -tant en pronunciaments judicials com d'actuacions de la pròpia inspecció del treball-.

A tot això, hi ha un problema principal: no li estem dedicant els nostres esforços i el nostre potencial, des del punt de vista personal i de mitjans de l'Estat, a aquesta problemàtica. En canvi, els estem dedicant temps i esforços a coses que no tenen cap tipus d'interès al meu parer com, per exemple, a perseguir aturats que estiguin cobrant la desocupació. És un problema polític. Si tu vols, ho fas. Si l'Estat mira per a un altre costat i, al mateix temps, els sindicats perden pes, es torna en un peix que es mossega la cua. Com més pes perdin els sindicats, més cap a un altre costat mirarà l'Estat, i viceversa.

Una última cosa: és clar que el sistema contributiu actual ha de posar-se en qüestió. Però el problema del nostre sistema contributiu no és l'anomenada "dualitat dels treballadors", el problema és el frau en la cotització i la fugida del dret pel desequilibri que hi ha entre les cotitzacions i les prestacions dels treballadors autònoms i els treballadors a temps parcial. Si s'afavoreix el frau aquí, justament, estem tirant sobre l'esquena dels treballadors del règim general el conjunt del sistema. El problema està -tenint en compte la bretxa salarial i l'envelliment de la població- en què la part no contributiva és la que ha d'anar a impostos, i la part contributiva ha de mantenir-se. Però ha de mantenir-se sobre la base de complir la norma i no hi hagi frau ni fugida del dret del treball.

Així i tot, a mi l'envelliment de la societat no em preocupa. Com hem resolt el problema de les pensions dels anys 2000? Amb 8 milions d'immigrants. Doncs quan arribi el 2050 seran 14 milions.

Sensi Domínguez, assessora laboral d'UGT

Primer de tot, crec que ens hem de plantejar el model industrial que volem, com també el model econòmic que estem defensant. La base és aquesta. A més, només estem parlant de treballadors, i no es planteja l'òptica de l'empre-

sa. Cap a quin model d'empresa anem? Això té molt a veure amb el sistema econòmic que volem, i segons el sistema econòmic que vulguem tindrem aquest model d'empresa i aquest sistema de cotitzacions i de treball.

Emili Ferrer, delegat de Economistas Frente a la Crisis a Catalunya
Volia parlar sobre el nou contracte social. És un tema molt seriós. Crec que no és possible anar cap a més aportacions fiscals de l'Estat si no hi ha un nou contracte social. Des d'aquesta perspectiva, el meu dubte és que ha aparegut un nou contracte social en un entorn en el que tenim precarietat laboral, llocs de treball sense localització geogràfica fixa i estable... tot això està ballant sense referències clares de com es reorganitza, i per tant, en un pacte social, els sindicats són imprescindibles. Uns sindicats que, progressivament, veuen afeblida la seva influència per la pròpia situació del mercat de treball. La meua pregunta aquí, llavors, és quina solució hi ha davant aquest dilema? Necessitem un contracte social nou? Com es reconverteix l'element de representació que suposen els sindicats?

Per acabar, volia apuntar que algunes de les propostes que es fan en relació a Europa, i que aparentment vénen de l'esquerra, apunten a consells per sobre del Parlament Europeu compostos per entitats ONG, juntament amb sindicats, per exemple, amb Creu Roja. Aquí hi ha un problema i és que la finalitat de les ONG es basa en la seva activitat, i la dels sindicats en la seva representativitat. Quina perspectiva tindries, Borja?

Lluís Torrents, secretari comarcal d'UGT Maresme i secretari d'Entesa Federalista

El primer que volia matisar: hi ha dos tipus de digitalització.

Una, la que representa el màxim exponent de la mala utilització de l'evolució de les tecnologies que és aquella digitalització que han fet algunes multinacionals entrant dins el mercat de treball per la porta de darrere. La protecció social és un sistema de redistribució. La redistribució i la protecció social, igual que l'Estat del Benestar social, s'aconsegueixen a través de la lluita per la disputa de la plusvàlua, d'aquest benefici que es genera, d'aquesta riquesa. Aquestes noves plataformes el que pretenen és substituir aquesta lluita per la plusvàlua. Canvien el que és aquest negoci, aquest intercanvi de força de treball per capital, pel "preu fet". Oblidem la força de treball i paguem temps de treball. Això és terrible, falleix els plantejaments que surten després

de la Segona Guerra Mundial i que donen pas a l'Estat del Benestar.

La segona: la digitalització positiva que produeixen les noves tecnologies i que en canvi tenen moltes dificultats que no atenem. Tenim un teixit importantíssim de petita i mitjana empresa que no estan preparades per a la digitalització, no solament perquè no hi ha mà d'obra suficientment formada, sinó que els aspectes tècnics i formatius dels quadres mitjans i dirigents d'aquest tipus de perfil empresarial no estan preparats, i no reben cap ajuda pràctica per incorporar-se a aquesta digitalització.

Dit això, insistir en plantejar-nos que és necessari saber com es finançarà aquest nou sistema de protecció social que necessitem. La meua opinió és clara: el finançament ha de sortir, precisament, d'aquest benefici. Qui ho ha de finançar és qui està generant aquesta riquesa que no distribueix. Per tant, cal establir mesures perquè es distribueixi.

No obstant això, aquí hi ha una dificultat: no solament podem parlar de mesures a nivell local; cal tenir una visió més àmplia.

La digitalització i l'avanç del capitalisme sobre les regulacions i els pactes que teníem establerts es produeixen a partir de la globalització, d'aquesta globalització que castiga els estats socials i premia els mercats de capital. Aquesta globalització és la que nosaltres hem d'aplicar des de la perspectiva social. Necessitem introduir elements a nivell europeu i global que facilitin una fiscalitat més justa, on aquesta redistribució de la riquesa es faci a partir d'aquestes multinacionals que generen aquest benefici. Ja no serveixen sols les rendes del treball. Necessitem introduir aquestes mesures en la fiscalitat com un element essencial per a la redistribució.

Finalment, no estic gens d'acord amb la tipificació de treballadors atípics. Coincideixo amb una cosa que deia l'Ignacio: hi ha moltes realitats de les plataformes socials, dels falsos autònoms, que realment són realitats ja conegudes de fa molt temps: són treballadors assalariats que el capital busca com enganyar a la legislació per augmentar el benefici a costa de reduir aquesta transferència de la riquesa que produeixen els treballadors. Per tant, entenc que avui tenim dos tipus de treballadors: Autònoms, emprenedor o no emprenedor, i el treballador assalariat o per compte d'altri. El que hem de fer és establir mesures normatives i sobretot perseguir a aquells que se salten les me-

sures normatives que existeixen per poder donar protecció social a aquests treballadors. Per acabar, dir que coincideixo totalment en què el que s'ha de fer és un replantejament des de les fonts de finançament generals i pressupostos generals, s'ha d'intervenir d'alguna forma en el sistema de protecció quan parlem de les pensions. Ja no serveix solament intervenir amb el produït només per la renda del treball, sobretot perquè estem en un desequilibri enorme. L'aportació de la renda del treball és molt superior que la de la renda del capital, i això no té cap sentit. Quan la riquesa està en mans del capital i no hi ha una redistribució justa cap al conjunt dels treballadors cal intervenir-hi.

Josep Maria Rañé, ex conseller de Treball i Indústria de la Generalitat

Una primera qüestió: hem de renovar el pacte social. Però el pacte social que tenim en aquests moments és un pacte social que es basa en un model productiu taylorista: Obediència cega a instruccions, treball en cadena i majoritàriament produït. Això dóna lloc a un Estat del Benestar on es dóna una carrera professional i una protecció social enfront de les contingències més greus que la gent pot tenir: malaltia, invalidesa, atur i vellesa. Era tot un pack: – “vostè compleixi normes, li donarem una carrera professional que li donarà un estatus social, i el protegirem”.

La riquesa produïda en els anys 40 era, majoritàriament, pel factor treball. Una empresa que era gran, produïa molta riquesa i tenia molts treballadors. 60 anys després, aquests esquemes han canviat. El treball ha canviat perquè l'estructura jeràrquica taylorista s'està desfent per la introducció de les tecnologies de la informació i la comunicació. Els treballadors ja no solament han de complir ordres, sinó que han de tenir altres aptituds, que s'assemblen -quant a iniciativa i capacitat de decisió- a les que pot tenir un autònom. Per tant, estem veient un canvi en el model productiu, perquè després, d'aquest model productiu es generi un canvi en el model de relacions laborals. En aquests moments, el sistema contributiu és el menys progressista que pugui un imaginar-se; tant per als treballadors com per a les cotitzacions empresarials. Resulta que, proporcionalment, acaben pagant més els treballadors amb menys salaris i les petites empreses que els rics i les multinacionals. Amb tot, estem penalitzant l'ocupació i fent-ho amb una contribució poc progressista. L'empresa que neteja un despatx d'advocats paga més a la Seguretat Social que el despatx d'advocats, ja que la seva facturació és molt major.

Considero doncs que cal centrar-se en canviar com tractem aquestes pro-

blemàtiques, i fer-ho sobre el factor treball i el capital -tenint en compte que el capital no només són els impostos, també ho és el factor productiu-. En tot cas, cal comprendre que si caminem cap a un nou model de contracte social també hem de canviar algun dels paràmetres, perquè aquest va néixer en unes condicions i en un context diferent al que estem ara, per la qual cosa cal adaptar-lo a les condicions actuals, tant de l'organització del treball com de la responsabilitat dels treballadors en relació amb el seu treball.

Les tecnologies de la informació i comunicació produeixen una paradoxa: permeten la descentralització de la presa de decisions i la concentració del poder. El que mana, mana més, però el que està sota té més capacitat de decisió i autonomia. Això cal tenir-ho present quan parlem de l'Estat del Benestar, ja que és un nus gordià: com aconseguim el finançament suficient per afrontar tots aquests canvis i sostenir l'Estat del Benestar.

Borja Suárez

Moltes gràcies per les aportacions, que donen per parlar moltes hores. Usaré el meu torn per aclarir algun assumpte que m'interessa puntualitzar.

La reflexió sobre la necessitat d'un nou pacte social... jo no estic molt segur que calgui plantejar un canvi radical. Crec que, efectivament, la realitat econòmica ha canviat, això és indiscutible, però tendeixo a pensar que la realitat econòmica i productiva ha canviat menys del que de vegades pensem. Hi ha un element essencial en la configuració de les relacions laborals -i que els anglosaxons gestionen de forma diferent, però més il·lustrativa-, i és la identificació de la dependència econòmica i funcional.

Si analitzem els casos emblemàtics de Glovo o Deliveroo, i com molt bé ens explica el professor Rojo en el seu blog, succeeix exactament el mateix que fa 33 anys. En aquell moment ja es plantejava que aquests elements que tradicionalment configuraven la relació laboral no eren tan evidents, i al final aquesta relació de dependència segueix existint. Des d'aquest punt de vista cal fer ajustos, cal aconseguir la quadratura del cercle en el sentit d'afavorir que les empreses disposin de flexibilitat però, al mateix temps, oferir seguretat als treballadors. Tot i així, això és molt complicat i hem de fer-ho, a més, en un entorn canviant, diferent.

El plantejament bàsic segueix sent vàlid, i en aquest sentit enllaçaria amb la

qüestió que plantejava l'Emilio: al final, en tot aquest debat, el paper del sindicat com a actor rellevant en aquest pacte social segueix sent imprescindible. Això és el que segurament explica en molt bona mesura totes aquestes forces que tracten de treure de l'àmbit estrictament laboral a treballadors que se suposa que treballen amb marges d'independència o de major autonomia, i que per tant, no són tan fàcilment recognoscibles com a treballadors assalariats. Hem de ser molt conscients a l'hora de dir: anem a crear una tercera categoria, una cosa intermèdia... hem de ser conscients que això té conseqüències molt serioses en l'àmbit estrictament individual de les relacions de treball asèptic (sense qualificar-ho com a assalariat o autònom), però sobretot, té moltes implicacions en la dimensió col·lectiva. Des del moment en què ja no reconeixem als treballadors assalariats, un dels pressupostos sobre els quals es construeix el sindicat trontolla i comencen els problemes -que es traslladen a l'àmbit individual i, per descomptat, es traslladen a l'àmbit de la protecció social-.

Des d'aquest punt de vista, crec que caldria fer una reflexió autocrítica del moviment sindical i de les dificultats que troben ara els sindicats per connectar amb una part de la població. Així i tot, més enllà d'aquesta reflexió, crec que estem en un moment difícil. Hem sortit d'una crisi econòmica devastadora que ha produït molt dolor, patiment i uns desequilibris que, ara en un entorn una mica més esplaiat, segurament són més fàcils d'identificar. De tot això, el que hem d'extreure és que el camí que hem de reprendre és un camí en el que aquest pacte social té, indiscutiblement, una dimensió col·lectiva que hem de preservar.

En Lluís parlava sobre els treballadors atípics. Estic d'acord amb els treballadors atípics, vull dir, sempre han existit, però segurament hem entrat en una dinàmica que podria portar-nos a generalitzar o transformar el que ara és atípic en alguna cosa típica. Això és un element que no podem menystenir. Si prenem una mica de distància de la realitat espanyola, en el sentit de sortir de l'àmbit més pròxim, i veiem què està passant en altres mercats de treball on la qualitat de l'ocupació ha estat tradicionalment millor, veurem que ara amb aquestes fórmules han produït una generació de treballadors que estan en una situació clarament vulnerable.

Sobre les cotitzacions socials de les que parlava en Josep Maria i com es configuren, comparteixo plenament les reflexions que ha fet, i crec que efectivament hi ha molts elements que es poden millorar. No obstant això, a mi de

vegades em fa una mica de por al debat sobre el finançament el fet que els defectes que té la configuració del nostre sistema de cotització posin en risc un sistema o un esquema que, en el seu conjunt, té enormes avantatges. Hi ha elements molt valuosos que cal preservar, però al mateix temps, hi ha molt marge per reforçar la progressivitat en la cotització i com a conseqüència, el volum de recursos que poden obtenir-se a través de cotitzacions socials. Si comparem amb el que recapten altres països del nostre entorn en cotitzacions socials el contrast és enorme.

SEGON TORN DE REFLEXIÓ AMB LA RESTA DE PARTICIPANTS

Eva Granados, portaveu al Parlament de Catalunya del grup PSC-Units Gràcies, Borja, per venir al seminari i per la teva intervenció. Vull fer una intervenció sortint una mica del mercat laboral i centrant-me, més aviat, en el finançament d'aquest estat del benestar. Cert és que Espanya està 6-8 punts per sota de la mitjana de la Unió Europea en recaptació, com també que en les enquestes va sortint que la gent li diu al Centre de Recerques Sociològiques que està disposada a que es pugin els impostos si això implica una millora dels serveis públics. Malgrat tot, ara mateix ens trobem amb una ofensiva pel paquet de reformes que s'ha enviat a Europa -on es diu que es pujaran els impostos-, es parla d'aquesta classe mitjana que és evident que no és classe mitjana... però això segueix estant aquí. Si alguna cosa defineix els sistemes, els estats de dret i la justícia social és que o la classe mitjana està implicada i veu legitimat el sistema a través de les seves contribucions, o està en risc aquest mateix sistema.

A mi m'agradaria saber què penses sobre això, perquè és evident que en la campanya que acabem de passar s'ha dit que s'anaven a pujar impostos, que s'han guanyat les eleccions, que estem davant una situació que semblaria positiva, etcètera, però que també hi ha molta força aquí a Catalunya. Em ve a la ment una campanya molt potent que va fer l'antiga Convergència, i que ara torna a estar damunt de la taula i que no s'ha aconseguit canviar, i és l'Impost de Successions i Donacions. Hi ha un dúmping entre les diferents Comunitats Autònomes sobre aquest tipus d'impostos, és a dir, avui estem parlant de mercat de treball, estem parlant de com la part del finançament públic ha d'augmentar per poder sufragar aquest Baby Boom, però al mateix temps tenim un infra-finançament dels serveis públics, i jo no sé com veus aquest debat de la cultura fiscal i de la legitimitat del sistema. Necessària-

ment, tots sabem que anem a necessitar injectar recursos. Això d'una banda.

Per una altra banda, m'agradaria que parlessis una mica més d'aquests nous riscos que porta la digitalització: l'obsolescència de la formació i de la política pública de la formació al llarg de la vida.

Francesc Castellana, president de la fundació UTOPIA

Jo, com l'Eva, faré un plantejament diferent. Penso que sempre parlem d'una Seguretat Social segregada a les cotitzacions dels treballadors, a les cotitzacions empresarials i a l'esquema salarial. Lògicament són les bases d'aquest sistema, però en aquest moment, això és suficient? Aquest esquema és el que pot permetre parlar de protecció en relació al treball? I en relació a la inclusió social, és suficient? Si no és suficient, la segona part de la teva intervenció cal abordar-la en paral·lel amb poder-se desenvolupar personalment, de sobreviure, de poder-se incloure per la via de treball o per qualsevol altra via social al conjunt de la societat en les diferents aportacions, i tenir una relació de ciutadania conjunta que permeti abordar això. El salari ciutadà crec que és un dels elements que no podrem aplicar demà, però que sí que pot ser una referència absolutament necessària.

Aniré al gra. Personalment opino que en un moment en què els salaris perden quota pel que fa als ingressos empresarials en el conjunt del PIB. Això vol dir que està passant alguna cosa molt important. La batalla principal entre la contradicció capital-treball s'està perdent, o com a mínim s'estan perdent posicions. La lluita social no té avui la mateixa relació i potència que tenia en altres moments, perquè la distribució del salari ha disminuït. Això té efectes sobre el sistema de la seguretat social, però és que no solament està passant això; al mateix temps s'està produint una disminució de les prestacions i serveis socials, del que no és salari monetari -per tant, les transferències socials també estan disminuint-. Així doncs, parlar solament de la Seguretat Social com un ens que regula el salari i el treball amb un esquema de fa 20 anys té, per a mi, poc sentit. Hem d'abordar aquesta reflexió pel que fa al model social en el qual estem.

A mi em sembla molt interessant la idea de qui és el donant de la Seguretat Social. Només els sindicats? Només són els treballadors que estan cotitzant? O són tots els que són potencialment treballadors, i per tant, poden rebre prestacions del conjunt del sistema pel que fa a la seva situació laboral, o la seva no situació laboral? Això és important, ja que si solament senten la

Seguretat Social com a pròpia una part dels treballadors que està perdent capacitat, l'evolució del sistema serà el que serà i l'Estat sembla que serà el substitut del conflicte social. Això jo crec que no té bona perspectiva. O seguim combinant com fins ara les relacions entre sindicats i empresaris, i el marc institucional -combinant-ho amb un equilibri favorable a les rendes inclusives i igualitàries-, o això anirà caient perquè, lògicament, les forces dominants controlaran més perquè el salari baixi, les prestacions socials baixin, i la compensació que s'estan inventant últimament i que alguns criden renda bàsica universal, l'única cosa que farà serà una compensació bàsica universal, res més.

Encarna Perán, professora associada d'Economia Aplicada a la UB

En el concepte d'Estat del Benestar hem parlat, recentment, del tema del benestar social i de les prestacions, però crec que ens estem deixant un pack important, i que és el tema de la sanitat i l'educació. El pilar de l'Estat del Benestar es basa en sanitat, educació i sistema de prestacions i transferències socials. Aquest conjunt representa, de forma aproximada, un 20% del PIB. Segons l'OCDE, representa a Espanya un 55% del total de la despesa del sector públic. Com financem això? El 34% de la despesa pública es finança amb impostos, i amb aquests impostos, més de la meitat prové de les rendes salarials. D'una banda, 34% de cotitzacions de la Seguretat Social, però d'altra banda -i ens n'estem oblidant- tenim l'Impost sobre la Renda. L'Impost sobre la Renda serveix per finançar despesa pública, i el 90% de les rendes provenen del salari. Per tant, aquesta reducció de la qual hem parlat tots, aquesta reducció de la massa salarial ens està portant, d'una banda, a menors ingressos per contribucions socials, i menors ingressos en l'IRPF. Això, òbviament, té conseqüències.

A més, hi ha un parell de coses que no estem debatent i que crec que són importants i cal tenir presents: El mercat de treball no solament és important com a tal en la societat, sinó en el sistema econòmic. Estem finançant l'Estat amb rendes salarials, i estan disminuint senzillament perquè està disminuint aquesta mateixa massa. Això cal tenir-ho en compte. Jo plantejaria aquí, per obrir el debat després si voleu, que hem de canviar el sistema de finançament, el sistema fiscal. No podem incrementar la cotització social als treballadors perquè això es trasllada al treballador. Tenim una part del treballador i una part empresarial. Definició teòrica de translació d'impostos: la cotització que assumeix l'empresari es trasllada directament al treballador, i per tant és

una conseqüència que no és desitjada.

Així doncs, crec que un dels canvis que jo plantejaria és intentar gravar més el valor afegit, però no com a impost de valor afegit, sinó que aquesta plusvàlua que plantejàvem de la digitalització cal gravar-la d'alguna forma. Diguem-li impost als robots, o com vulgueu, però el que és important és que no podem seguir gravant als treballadors perquè té conseqüències negatives. Cada vegada tindrem menys massa salarial, cada vegada hi haurà menys treballadors i necessitarem una renda bàsica o ciutadana. Hem d'acabar gravant el valor afegit que està aportant la robotització.

Eduardo Rojo, catedràtic de Dret del Treball i de la Seguretat Social a UAB
La primera qüestió que volia comentar és que segueix havent-hi un nombre molt important de persones treballadores a Espanya. Les dades d'afiliació a la Seguretat Social d'avui diuen que hi ha 15 milions 900 mil persones afiliades en el règim general, i 3 milions 270 mil en el d'autònoms. El que realment importa en aquesta qüestió és quin tipus de treballadors són, quins són els seus ingressos, les bases de cotització... Volia, doncs, subratllar aquesta qüestió perquè crec que tot el debat que tenim sobre la digitalització i el canvi tecnològic pot afectar, certament, a la desaparició i a la creació de nous llocs de treball, però sobretot també a les condicions de treball, la formació i la capacitació. La segona qüestió l'enllaço amb algunes de les qüestions que ja s'han plantejat aquí, i és que a Espanya tenim un problema del que no es parla molt: s'accepta l'incompliment de la normativa laboral. No hi ha la mateixa percepció del compliment de la normativa als països nòrdics o a bona part del nord europeu que, en ocasions, al teixit empresarial i productiu espanyol. És una reflexió que segurament necessitaria molta matisació, però crec que és un element que convindria tenir en consideració ja que sinó no existirien plans pel compliment de treball digne, de normativa laboral, etcètera.

La tercera: en Borja ha plantejat el debat de l'economia de plataforma, les noves relacions laborals, les terceres vies... A mi, el que em sorprèn és el furor del món acadèmic per aquest debat sobre si es tracta d'una relació laboral, d'autònoms, etcètera.

Com tu molt bé has dit, el més important i en diferència amb l'any 84 per a determinat tipus de treball de plataforma és la propietat de la marca, la marca i l'aplicació tecnològica, que és qui controla el mecanisme de poder. Per tant,

es traslladen, en ocasions, els riscos a la part treballadora, alterant i pervertint un dels elements fonamentals de la relació de treball.

Finalment, a mi em sorprèn com alguns professionals defensen que això últim hauria de ser una relació autònoma, treballadors autònoms econòmicament dependents. Em sorprèn aquesta afirmació quan, justament, si la llei de l'estatut del treball autònom -que ha funcionat millor o pitjor- es va crear per evitar els falsos autònoms.

Per acabar, dir que és molt important en matèria de protecció social cuidar les paraules. Parlar de Renda Bàsica Universal significa una protecció mínima, i a partir d'aquí, altres sistemes de tall privat. El salari ciutadà és una cosa molt diferent, però encara tenim moltes dificultats per aplicar-lo a Espanya. L'última qüestió és que ara que hi haurà debat sobre aquestes qüestions en comissions o al Congrés dels Diputats, crec que és molt important explicar el que significa la protecció social com a mecanisme de cohesió social en el si de l'Estat. A partir d'aquí, quan cal explicar l'impacte que té qualsevol mesura sobre els àmbits territorials, que cada força política expliqui suficientment la importància que té la cohesió social en aquest àmbit.

Quim González, CEO d'etica.org, exdirigent sindical de CCOO

Bona tarda.

Una anotació molt general i en relació al debat plantejat del futur del treball, la robotització, l'economia, etcètera. Crec que estem obligats a introduir un factor prioritari, i és la productivitat de la nostra economia. La productivitat de l'economia espanyola està feta miques. Ja sé que en la nostra terminologia de l'esquerra social i política, el terme de productivitat no és un terme comú o agradable, ja que en el nostre llenguatge està molt més focalitzat en qüestió de drets i persones, però el factor de productivitat, i encara que és clar que no ho és tot, acaba sent un factor que determina i condiona tant l'empresa com l'economia del país. En el nostre cas, l'enquesta de l'INE diu que el creixement registrat de la productivitat per lloc de treball a temps complet l'any passat va ser del 0%. Si es pren l'hora efectiva treballada, la dada és fins i tot més negativa: el -0,25%. L'explicació d'això és senzilla: dia a dia van guanyant pes els sectors menys productius, en detriment d'altres sectors més productius, com la indústria. A més, i com deia en Borja, tard o d'hora la marxa d'aquest indicador acaba marcant l'evolució dels salaris i, per tant, el de les pensions.

Llavors, si no aconseguim modificar l'actual patró de creixement basat en una productivitat baixa i de baixa qualificació, les nostres justes expectatives d'Estat Social es queden solament en bones intencions en programes electorals. Crec que des de l'esquerra hauríem de situar això en un eix central del nostre debat i agenda política. Portem 30 anys parlant del desajustament que hi ha entre l'educació i les necessitats laborals en les empreses. Crec que seguim igual -no m'atreviria a dir que pitjor, perquè el món ha canviat-.

Per acabar, vull donar una dada que crec important: Espanya és un país homologable a l'entorn en relació a inversió d'actius tangibles. Vull dir que en inversió de maquinària estem al nivell de països del nostre entorn, però tenim un desfasament en tot allò intangible com l'I+D, en les bases de dades, en la formació, etcètera.

D'altra banda, la reforma laboral va ser un esperó que va reforçar aquesta opció suïcida de l'economia espanyola, però solament és un instrument, no és la malaltia. La malaltia és el nostre model productiu i la nostra incapacitat de modificar-la.

Carlos del Barrio, secretari de Polítiques Sectorials i Sostenibilitat de Comissions Obreres de Catalunya

Personalment, crec que l'exposició ha estat fantàstica, però em sorprenen algunes coses, perquè si bé has plantejat que, fruit de com s'està construint el mercat de treball entorn de la digitalització, el sistema tendeix a tenir tibantors per la falta de legitimitat del mateix, i el que no podem fer és, justament, deslegitimar la part que més contribueix a la garantia del sistema de protecció social, que és el treball. No es pot afeblir aquesta part, que és fonamental en el manteniment del sistema de benestar.

Si recordo bé, crec que va ser el segon seminari, on es va parlar per primera vegada sobre competència digital. Al meu parer, aquesta competència digital és fonamental, perquè ens han emborratxat amb economia 4.0, indústria 4.0, però no tenim clar què és del que estem parlant. Ens posem a parlar d'impostos als robots, entre moltes altres coses, però no parlem de l'element central, que és com protegim el factor treball, que és el més redistributiu que hi ha? La renda del treball és el més redistributiu que hi ha, això és el que cal protegir. Si el fonamental en la garantia del sistema de protecció social és l'ingrés, anem a protegir l'ingrés. De quina manera? De moltes. Primer, estem

parlant constantment d'un augment del treball autònom que no és real, doncs el que no pot ser és que un augment del treball autònom no es reverteixi en un augment de les cotitzacions derivades del treball autònom. No podem seguir permetent que el treball autònom triï la seva cotització, per exemple, ja que això també fomenta la tibantor i posa en disputa alguna cosa que, amb la digitalització, es veu afavorida.

Jo coincideixo amb l'Eduardo; sóc un treballador de la construcció, i és una pràctica molt habitual la disputa del salari que les empreses paguen en diferit. És el que està intentant el capitalisme en aquest moment, és a dir, dilucidar amb les seves pràctiques. Jo a l'economia de plataforma la titllaria d'economia de fronteres, perquè es mou a les fronteres de tot: a les fronteres de la cotització, de laboralitat... això cal separar-ho. Per això deia que ens hem emborratxat. Parlem de digitalització i d'economia de plataforma, ens posem a mirar els treballadors i treballadores que reparteixen amb una bicicleta, però això és tan sols la punta de l'iceberg, l'economia de plataforma és molt més gran. Avui dia, l'economia de plataforma està més present a la indústria que en el repartiment de menjar a domicili, i això tindrà una tendència creixent. Per tant, nosaltres el que hem de fer és anar a protegir el factor treball per redistributiu, que hi hagi un canvi real en la subordinació d'aquests treballadors i treballadores que no volen estar en el règim general i que no sempre tenen baixos ingressos. També hi ha molts que estan anant a dualitzar el mercat de treball. Canviem les formes de cotitzar en aquests treballadors i treballadores però, a més, anem als sectors clàssics, no ens posem a inventar coses que ja estan inventades, no som capaços de controlar les 280.000 hores extres setmanals no pagades que hi ha a Catalunya, per exemple. I com es fa això? Doncs és molt senzill: dotant de recursos públics a la inspecció de treball perquè persegueixi, no als treballadors i treballadores que no tenen una altra forma de tirar endavant que no sigui treballant mentre cobren la desocupació, sinó a un altre tipus de fraus com el del fals autònom. Avui dia hi ha molts tipus de treballadors que avui no poden emprar-se d'una altra manera. No podem perseguir a aquesta gent, perseguim el frau en la contractació, les hores extres no declarades, etcètera.

Abandonem alguna cosa que forma part d'aquesta borrratxera tecnològica en la qual ens han ficat, i que és el fetixisme i el determinisme tecnològic. És a dir, no tota la tecnologia és bona, però sobretot, crec que des de les esquerres i des del progressisme cal defensar que la tecnologia no pot estar única

i exclusivament destinada a augmentar els rendiments del capital. Ha d'estar destinada a crear millors societats, a substituir treballs perillosos per treballs de qualitat, etcètera. Això és fonamental en aquest augment de la presència tecnològica en els llocs de treball.

Borja Suárez

Doncs de forma molt breu comentaré alguna de les qüestions que s'han plantejat. Hi ha hagut diverses intervencions focalitzades en el finançament, la legitimitat del sistema, i el replantejament que cal fer del nostre sistema de finançament públic, que afecta, lògicament, al que és l'entramat de l'Estat del Benestar, i en particular, al sistema de protecció social. Tot això ens enfronta al gran repte de com afrontarem les dificultats que vénen, a part de les quals tenim ara, que són moltes. Aquí ja s'han apuntat diverses coses que a mi em semblen molt importants. Primer: hem de ser conscients que l'esforç fiscal que fa el país està 7 punts per sota de mitjana europea. Això significa que si recaptéssim els mateix que la mitjana, tindríem 80 mil milions més d'euros a l'any per atendre les necessitats socials.

Una altra qüestió, i que em sembla summament clau en tot aquest assumpte és la legitimitat d'aquest tipus de decisions, i com impliquem a la ciutadania en això. Des d'aquest punt de vista, el que ens diu el CIS i altres enquestes, és que la gent està disposada a pagar més impostos si amb això garanteixen, per exemple, les seves pensions o una millor sanitat pública. Això és una cosa que un partit d'esquerres ha de ser capaç de transmetre sense tenir cap problema en formular-ho d'aquesta manera. En aquest sentit, i com a opinió estrictament personal, crec que la proposta de crear un impost d'aquest tipus seria ben vista per la societat.

Finalment, els problemes del nostre model productiu, de creixement. És cert que tenim una normativa laboral que s'incompleix constantment. Això de la contractació temporal, per exemple, si ho expliques a gent d'Europa no ho entenen. No hem estat suficientment capaços d'identificar que el problema en relació amb aquest assumpte, en molt bona mesura, té a veure amb la falta de compliment d'una normativa que, d'altra banda, és perfectament homologable a la que tenen els països del nostre entorn. Això, al seu torn, està relacionat amb la falta de mitjans de control per part de la inspecció de treball, encara que segurament té més impacte la pèrdua de pes dels sindicats i l'exercici de l'acció col·lectiva. Al final, com veiem, són elements que estan

tots connectats i que en última instància afebleixen l'Estat del Benestar i la cohesió social. .

Montse Solé, professora de la Universitat de Girona

Jo tinc dues qüestions que sempre em preocupen i que han sortit avui aquí. Una té a veure amb els impostos: És possible incrementar els impostos, pot ser que la gent, fins i tot, estigui a favor d'això, però en un país on els salaris tendeixen a disminuir, representarà això alguna cosa important? No veig com aconseguirem a través d'incrementos d'impostos alguna cosa important. La segona qüestió és respecte a la Renda Garantida. Mai m'ha agradat la idea de subvencionar a les persones, m'agrada la idea de fer persones autònomes. Això es realitza, més aviat, a través del treball digne, salaris decents i treball a temps complet, estable. Prefereixo l'autonomia a la subvenció i la dependència.

Francisco Miranda, director del centre de formació nacional a l'Hospitalet

Bona tarda, Un comentari en base a la meua experiència. Actualment porto un programa de formació per al sector mòbil. Aquest sector demanda gent, és treball més o menys qualificat, i estem en un país en el que manca gent qualificada d'alt nivell. Jo entenc que estiguem tots preocupats, però crec que també hi ha una postura que no té per què ser reactiva, és a dir, jo crec que no podem assumir que hi hagi 10 milions de treballadors que mai tornaran a incorporar-se a aquest nou sistema que d'alguna manera hem de mantenir. Per tant, crec que hem d'intentar posar en valor el nostre sector productiu. Un 50% de la població ocupada no té cap tipus d'acreditació, ni què fa, ni què sap; tenen qualificació però no sabem quin. Per tant, és molt difícil plantejar-se una política formativa d'adaptació a aquesta nova economia canviant.

El treball està canviant, i ha canviat. Passarem d'un treball en què es pregunta "Què sap fer?", a treballs que requereixen anàlisis i avaluació, diguem, un pas més en la qualificació. Crec que cal fer un esforç molt important tant en acreditació de competències, com en polítiques formatives contínues. A més, entenc que cal fer un procés social cap a la innovació i la tècnica. No ens podem permetre que la gent qualificada estigui marxant del país, però les polítiques científiques en aquest país han estat un desastre. Perquè no marxin, cal invertir en economia i crear llocs de treball de qualitat que permetin equilibrar la negociació col·lectiva.

Borja Suárez

Bé, doncs per començar, començaré amb això últim relacionat amb l'educació i la formació. Dir que no sóc cap expert en educació, més enllà de la meva condició de professor universitari, però sí que hi ha algun element que m'agradaria destacar.

Abans es parlava d'aquest patró de creixement, aquest model productiu i dels defectes que té, de la falta d'aplicació de la normativa laboral, i com cada vegada és més rellevant la falta de formació. Des d'aquest punt de vista, és evident que per afrontar les necessitats que tenen les empreses, cal potenciar la formació, ja que ens interessa que creixin i que es desenvolupin, ja que generen valor afegit. En aquest moment, els instruments dels que disposem i disposa el sistema i els treballadors per millorar aquesta formació, per permetre una millor adaptació a l'entorn productiu, són manifestament insuficients. Cal començar a reconfigurar els elements i sistemes dels que disposem ara mateix, i introduir nous instruments. Per fer això podem inspirar-nos en altres models europeus per aconseguir una major implicació dels poders públics i dels interlocutors socials en la millora d'un element intangible, però cada vegada és més rellevant la formació dels treballadors. Aquest és un pressupost imprescindible i necessari per millorar aquest patró de creixement.

En Francesc preguntava cap a quina societat anem, i això és una qüestió essencialment ideològica, però jo crec que hem d'anar cap a una societat en la qual prevalgui la cohesió social. Això exigeix reajustar els instruments que actualment tenim per a la redistribució de la riquesa. Personalment crec que el que té de bo tot això és que no hem d'inventar res revolucionari, sinó que es poden fer ajustos que ens permetrien reforçar aquesta cohesió social i evitar les desigualtats que existeixen i que, sobretot, en el context en el qual ens movem, correm el risc que s'agreugin de forma significativa.

Seminari 4

Claus de futur sobre la governança de les relacions laborals

amb **Jesús Cruz Villalón**

4 de juliol de 2019

Presentació de Ferran Camas, director del seminari

Com recordareu, hem fet quatre sessions: una primera, on vam tenir el plaer d'escoltar Raymond Torres parlar, de forma general, sobre el futur del treball; la segona sessió amb l'experta en tecnologia i intel·ligència artificial, Núria Oliver, amb qui vam parlar sobre l'impacte tecnològic en les relacions laborals; la tercera sessió va ser la d'en Borja Suárez sobre el manteniment de l'Estat del Benestar, i avui tenim amb nosaltres el professor Jesús Cruz Villalón, que ens parlarà sobre la governança de les relacions laborals.

Jesús Cruz va ser convidat a l'últim congrés de la Societat Internacional de Dret del Treball i de la Seguretat Social aquest any passat, a Torí i és catedràtic de Dret del Treball i de la Seguretat Social de la Universitat de Sevilla i president de la Comissió Consultiva Nacional de Convenis Col·lectius. Actualment està treballant en un projecte titulat "Drets fonamentals davant les transformacions econòmiques", i la seva última publicació es diu "Protecció de dades personals del treballador en el procés de contractació. Facultats i límits de l'actuació de l'ocupador". Així doncs, amb la seva intervenció finalitzarem a aquests 4 seminaris que hem realitzat al llarg d'aquest 2019.

Jesús Cruz Villalón, catedràtic de Dret del Treball i de la Seguretat Social de la Universitat de Sevilla

En relació amb la meua intervenció, he decidit no fer-la estrictament acadèmica donat que ens trobem a la seu d'un partit polític amb una llarga trajectòria, i una especial sensibilitat per aquestes matèries. Tot i així, tractarem els temes

principals i apressants, com per exemple les transformacions estructurals que s'estan produint al món econòmic amb repercussió sobre el món laboral, però també, atès que ens trobem a l'inici d'una legislatura en l'àmbit estatal, plantejarem quines perspectives o elements de debat es poden plantejar i que poden ser objecte de propostes per construir un nou model de relacions laborals que entronqui aquest nou model, com el que està succeint a nivell mundial.

Al mediterrani, un dels elements clau que vénen succeint des de ja fa un temps és que l'economia cada vegada es troba més globalitzada i que, a més, el fenomen de la globalització coincideix amb un procés de transformació tecnològica d'enorme profunditat. Fins i tot nosaltres mateixos no acabem de percebre fins on arribarem amb aquest procés de transformació tecnològica que, evidentment, té un impacte immediat i molt rellevant sobre les relacions laborals. És un fenomen dual entre globalització i canvi tecnològic. Aquest cas produeix, al meu entendre, una alteració molt notable del paper dels que tradicionalment, a les societats continentals europees des de la instauració del capitalisme, han governat les relacions laborals -essencialment a través d'una combinació entre poder públic, sindicats, associacions o agents negociadors-.

Tots dos fenòmens tenen una simetria enorme. És a dir, si solament tinguéssim com a novetat el factor de la globalització, o solament el canvi tecnològic, els efectes haguessin estat molt més reduïts i fàcils d'adaptar al que ha estat el nostre model de relacions laborals tradicional. El que sobretot crec que no acabem de percebre és que la globalització i el canvi tecnològic es retroalimenten, de manera que noves formes d'organització del treball es tornen possibles en virtut d'aquest canvi tecnològic recolzat per una economia altament globalitzada. Igualment, la globalització no arribaria a tenir la repercussió que estem veient si no s'hagués solapat amb el canvi tecnològic.

Tot i així, crec que convé posar les coses en el seu lloc, intentar no magnificar-ho tot abans d'hora o treure conclusions que encara estan per veure. No obstant això, sí crec que hi ha un nou element que fa especialment difícil la nova realitat en la que estem, i és que les institucions que tradicionalment han estat protagonistes en la governança de les relacions laborals troben dificultat en com les seves decisions o intervencions tenen repercussió sobre el funcionament real de les relacions laborals. És a dir, les regles jurídiques i la seva eficàcia. En moltes ocasions ens trobem amb què hi ha vertiginosos canvis

legislatius que generen un gran impacte, com també veiem experiències molt noves en la intervenció de les organitzacions sindicals i empresarials, però que al final no provoquen cap canvi real.

El poder públic o la negociació col·lectiva no tenen capacitat d'incidir i governar les relacions laborals. Aquest, crec, és un problema greu d'eficàcia i d'efectivitat. No obstant, penso que el tradicional, des d'una posició política de tall socialdemòcrata, segueix sent plenament viable i necessari.

No hi ha dubte que tenim un problema amb la globalització. Tot i això, la intervenció sobre les relacions laborals no pot deixar-se a les tradicionals regles del mercat, ja que l'oferta i la demanda sempre han generat distorsions en l'ocupació. Per tant, la governança segueix sent necessària.

Un segon element a prendre en consideració és el fet que, cada vegada més, el mercat de treball es manifesta com un fenomen en el que interactuen tots els elements que formen aquest mateix mercat de treball. La governança del treball tradicionalment s'ha concentrat exclusivament en el treball assalariat i no en el treball autònom. No obstant això, hi ha influències molt notables entre l'àmbit de l'activitat per compte propi, i l'àmbit de l'activitat en règim de subordinació, perquè les persones passen d'un lloc a un altre amb major intensitat arran del canvi tecnològic (fet que permet a les empreses adoptar formes d'organització en què incorporar en el seu entramat de la xarxa empresarial i de la descentralització productiva als autònoms). Abans, quan existien les clàssiques cadenes de treball taylorista, no és que la legislació laboral obligués a l'empresari a contractar els treballadors com a assalariats, sinó que no tenien elecció per no fer-ho. Ara, en canvi, poden manipular la seva organització com desitgin. Com que això succeeix, hi ha un element de comparació de costos: hi ha una bretxa de costos molt notable entre treball assalariat i treball autònom, ja que no solament hi ha una pressió major a la que existia en el passat, sinó que també s'afebleix la capacitat del treballador assalariat d'exigir l'efectiu compliment dels seus drets. No obstant això, encara que no tingui el risc de perdre la condició d'assalariat, sí que es veu més afeblit si existeix una bretxa de costos molt notable entre treball autònom i treball assalariat.

Com a element de contrast, també diria que són rotundament falses les consideracions sobre que anem cap a un mercat de treball en què creixerà el

treball autònom i el treball assalariat serà cada vegada més reduït. Per poder detectar el que està succeint realment cal recórrer a les dades estadístiques. A tall d'exemple, si mirem l'Enquesta de Població Activa podem veure com es desmenteix aquesta afirmació. El que es detecta a l'EPA és que els canvis que es produeixen deriven exclusivament del cicle econòmic, és a dir, quan tenim un cicle econòmic depressiu es destrueix considerablement l'ocupació assalariada, mentre que l'ocupació autònoma es queda estancada; però no creix! En termes absoluts no baixa, per la qual cosa percentualment "puja". Però en quant es produeix el repunt de creixement econòmic, i amb ell, el repunt del creixement de l'ocupació, torna a créixer de forma significativa la taxa d'assalarització.

Una cosa és que seguim sota un model en el que tindrem unes taxes del 80% d'assalarització, i una altra és que puguem oblidar el fenomen del treball autònom perquè influeix notablement sobre el treball assalariat, i perquè també en el treball autònom es comencen a detectar importants desequilibris en la negociació de condicions professionals. Algunes de les claus tradicionals que suposa la posició de debilitat del treballador enfront de l'empresa es produeix, també, en aquestes realitats de treball autònom. Aclareixo: no m'estic referint a fenòmens de falsos autònoms, als repartidors de mercaderia amb bicicleta, sinó a persones que són titulars de negocis, persones que estan en una posició claríssima de desequilibri contractual contra l'empresa-client. Crec que caldria projectar un reforçament respecte la filosofia política a través de la qual, l'any 2007, es va aprovar l'estatut del treball autònom.

D'altra banda, crec que no és una utopia entendre que el mandat constitucional dirigit a desenvolupar una política orientada a la plena ocupació té plena virtualitat i, en termes paral·lels també ho propugna la carta europea de drets fonamentals. Ho dic, sobretot, en un moment en el qual també hi ha posicions que donen per fet que anem cap a un escenari en què no hi haurà oportunitats d'ocupació per al conjunt de la població europea; ja sigui derivat de les noves tecnologies, de l'esgotament dels recursos naturals (és a dir, del canvi climàtic), etcètera. Per tant, solament uns pocs tindran possibilitats d'incorporar-se al mercat de treball. La conseqüència d'això serà que hi haurà una gran massa de població que, o no tindrà ocupació, o tindrà ocupació micro que no li donarà suficients ingressos econòmics per subsistir. Al meu parer, en aquestes afirmacions hi ha un excés de catastrofisme. Així i tot, cal apuntar que sense desmerèixer el canvi tecnològic i els efectes que té i tin-

drà -com tota revolució tecnològica- respecte a la destrucció d'ocupació, les xifres que ofereix tant l'OCDE com l'Organització Internacional del Treball és que en l'últim any a tot el món s'han creat 30 milions d'ocupacions netes, per la qual cosa el balanç entre destrucció i creació d'ocupació és de 30 milions positius. Així doncs, és viable organitzar el mercat de treball de manera que hi hagi ocupació per a tots, i que hi hagi ocupació que retribueixi suficientment a la població.

L'ocupació no és només un instrument de creació de riquesa econòmica i el mitjà de subsistència, sinó que també és un instrument d'integració social de la població. En aquests moments, al meu judici, es converteix en alguna cosa particularment important. La gent se socialitza a través del treball. El primer element de marginació o exclusió social es produeix quan una persona no té ocupació i no forma part de la maquinària productiva de l'estat. Per tant, no podem anar amb fórmules de salari mínim universal que ens tregui la mala consciència sobre el fet de no estar donant oportunitats d'ocupació a la gent, sinó que la nostra responsabilitat és buscar una societat i un sistema de relacions laborals que permeti el treball per a tots, com també un model de treball que permeti aquesta integració social.

Jo crec que podem organitzar l'economia i el món del treball en termes tals que no deroguem el mandat constitucional d'una política pública orientada a la plena ocupació. Ha de ser, també, una governança en la qual els drets fonamentals tinguin un paper central. De vegades, els drets fonamentals els donem com a cosa perfectament consolidada: tenim els instruments legals, els tribunals que els garanteixen, però queda molt camí per recórrer en aquest àmbit, i hi ha una tasca bastant rellevant a dur a terme.

No obstant això, l'afirmació que els drets fonamentals vinculen relacions entre particulars, en materialització pràctica solament ho ha tingut l'àmbit del treball assalariat. En el treball autònom no passa el mateix. Per què no cala la garantia dels drets fonamentals en termes processals en l'àmbit del treball autònom? Estan emergint nous drets fonamentals conforme a canvis socials i culturals; la conciliació entre la vida laboral i familiar era inimaginable per al constituent espanyol de l'any 78, per exemple. L'emergència de tots aquests valors sobre diversitat sexual, cultural, i l'impuls cap a una societat cada vegada més heterogènia i plural ens enfronten a com gestionem molts aspectes dels drets fonamentals en l'àmbit de les relacions laborals i socials. A més, de

manera gairebé imperceptible estem veient un auge quant al reconeixement que els titulars dels drets fonamentals no solament són les persones físiques, sinó que també ho són les figures jurídiques, com pot ser la representació sindical.

També cal parlar de la perspectiva de gènere, ja que és clau, perquè les transformacions que s'estan produint generen un risc real d'accentuar la caiguda del treball de la dona. El tipus d'ocupació que es pot destruir amb les noves tecnologies pot ser que es concentri més en el treball tradicionalment executat per la dona. Això pot ser així perquè el creixement que s'està produint a temps parcial pot ser que accentuï aquesta segmentació i dualitat del mercat de treball, on les dones ocupen la majoria de les jornades parcials, ja que les noves formes d'organització del treball exigeixin més disponibilitat al treballador i, per tant, menor capacitat de conciliació i responsabilitat familiar -mantenint llavors els rols tradicionals home/dona que intentem tombar-. Per tant, les noves formes d'ocupació accentuen aquesta dualitat i accentuen les diferències de gènere.

Pel que fa al mercat de treball espanyol, tenim peculiaritats i reptes a destacar. Un d'ells és el tradicional assumpte relatiu a les taxes de temporalitat al mercat de treball. Un altre element a destacar és com de vegades ens centrem en la dada jurídica, i el que és clau no és la forma contractual a través de la qual una persona s'incorpora al mercat de treball, sinó la major o menor efectivitat i estabilitat en l'ocupació, és a dir, les taxes d'aportació, d'entrada i sortida involuntària del mercat de treball.

Respecte al contracte únic, cal comentar que com no els ha sortit bé, ara s'han inventat el de "la motxilla austríaca", però segueix sent exactament el mateix. No s'utilitza la paraula "rotació" perquè té una connotació pejorativa, per la qual cosa es parla de la "mobilitat inter-empresarial" voluntària del treballador. Això és com dir que el model existent en moltes ocasions provoca que el treballador, com té el risc de perdre la seva indemnització per acomiadament, no s'anima a buscar una ocupació en una altra empresa amb millors condicions. Finalment, si una empresa passa per una situació econòmica d'especial dificultat en un moment determinat, té justificada l'opció d'acomiadar a treballadors, però si a més li carreguem amb el cost de pagar la indemnització per acomiadament, l'enfonsem més encara. Per tant, cal alleugerir aquesta càrrega del cost de l'acomiadament perquè aquestes em-

preses puguin reflotar. No obstant això, en un dels meus documents analitzo com les coses no són així realment, per molt que intentin fer-ho semblar. El problema que nosaltres tenim és essencialment de rotació. Si es produeix certa resistència al canvi d'una empresa a una altra per part dels treballadors, això no és més que una franja molt reduïda del nostre mercat de treball, per la qual cosa no es poden adoptar mesures universals per atendre un fenomen molt concret i principalment delimitat a esferes d'alts professionals i tècnics. Aquí entra en joc la problemàtica de la coneguda "fuga de cervells", doncs es diu: Cal retenir als talents. Bé, doncs per retenir als talents les empreses han de tenir mecanismes i instruments com perquè no se'ls en vagi el "Messi" de torn.

Jo sóc dels convençuts que la diferència, o millor dit, les preferències de les empreses per la contractació temporal no se situen, preferentment, en el diferencial de costos de la indemnització. Hi ha elements addicionals, i fins i tot de vegades molt més importants, que són al·licients decisius per a la contractació temporal. Per tant, si féssim el de la motxilla austríaca les empreses seguirien contractant temporalment. La solució a aquests elements la vam inventar fa molts anys, i era i segueix sent la fórmula que, per a aquest tipus de petites empreses, el fons de garantia salarial abona una part de la indemnització. Així i tot, això es va eliminar al 2013 i sembla que ha quedat en l'oblit. Jo defenso, doncs, que ho rescatem i ho aprofitem a manera de solució efectiva i eficient (ja que el seu cost empresarial és molt menor que la motxilla austríaca). Recuperem aquest apartat 8 de l'article 33.

Un dels reptes més importants i centrals de la reforma laboral futura serà la del re-equilibri de posicions de les parts en la negociació col·lectiva. Hi haurà molt temps per parlar, ja que el govern ha promès que durant aquesta legislatura engegarà l'elaboració d'un nou estatut dels treballadors i aquí estarà emmarcada tota aquesta discussió. Aquí és on es courà el debat sobre el reial decret llei 8/2018 aprovat per un dels ens socials del govern.

TORN DE REFLEXIÓ AMB LA RESTA DE PARTICIPANTS

Mercè Perea, diputada socialista al Congrés dels Diputats

Per començar, faré referència a la governança complementària pública, privada i col·lectiva. Has parlat del teletreball, i has dit que cada vegada individualitzarem més el treball i deixarem de costat al col·lectiu. Què vull dir amb

això? Respecte la negociació col·lectiva, que espero que no sigui un desig recuperar-la abans del nou estatut dels treballadors, com podran els sindicats actuar davant un teletreball, davant unes plataformes digitals o davant la individualització d'aquests treballadors que es veuran totalment desprotegits? M'agradaria que ens ho expliquessis.

D'altra banda, volia preguntar-te sobre la sentència en el Tribunal Constitucional en relació al contracte parcial.

Si ens posem a mirar l'estructura de la Seguretat Social i l'estructura del treball, veiem d'entrada que és discriminatori amb les dones. El principi de contributivitat és discriminatori amb les dones, hi ha estudis que ho ratifiquen.

La meua pregunta és, doncs: S'està posant en escac el principi de contributivitat indirectament amb la sentència? És a dir, em consta que s'està estudiant però el fons de l'assumpte és que tenim una estructura de la Seguretat Social on la dona, si no cotitza, no cobra una pensió. Què penses sobre tot això?

Quim González, CEO d'Etica.org

Per la meua banda i des d'una posició de convenciment, crec que arribarà un dia en què veurem reconèixer al món del treball, del sindicalisme i de les relacions laborals que la negociació col·lectiva a Espanya és molt feble i millorable; en contingut i en continent. Hem estat incapaços de modernitzar-la, d'actualitzar-la... és més, el més greu de tot és que hem estat incapaços de confiar en ella. Les parts protagonistes participants han fugit permanentment, tant la patronal com el món sindical ha reclamat constantment que siguin les lleis les que modifiquin, arreglin i ordenin la negociació col·lectiva. Hem trobat una gran excusa en el debilitament que significa l'última reforma laboral, però encara que portem la nova reforma al mateix lloc, convido al fet que es llegeixin, fins i tot, les plataformes reivindicatives que es porten en l'àmbit de la negociació col·lectiva i veurem que, o hi ha un reconeixement i motivació per a les organitzacions sindicals i empresarials, o seguirem donant voltes a la rotonda.

Un altre aspecte que crec que és important tractar és el de la nova empresa. Hi ha una transformació evident en molts àmbits del món del treball avui dia amb tot això de la digitalització, els riders, etcètera, però al mateix temps sembla que oblidem que l'empresa normal també ha canviat. Han introduït

aquestes noves tecnologies en les relacions laborals amb els seus empleats.

Això és un element de gran competència a la representació sindical. Això, sumat a tots els altres factors i canvis que s'han generat, afebleix la interlocució per falta d'iniciativa i per falta de propostes. Apel·lar a la negociació col·lectiva sense reconèixer que les bases amb les que ens movem són tremendament febles impedirà que puguem avançar de forma eficaç i positiva en aquests àmbits.

Francesc Esteva, professor a la UPC i professor de recerca al CSIC

Per la meua banda, vull dir que hi ha una sèrie de conceptes que no acabo d'entendre què volen dir, què signifiquen o la seva implicació. Un d'ells, per exemple, és el del futur immediat que ens trobem ara i el que preveiem que passarà d'aquí a temps. Crec que això de parlar de llocs de treball és un concepte que s'està tornant obsolet. És interessant parlar de treball o no-treball. En aquest context, una part important de la gent al llarg de la seva carrera professional treballa un temps en un lloc, després canvia a un altre lloc, una altra empresa, etcètera. Això és un tema que en Jesús no ha abordat en la seva intervenció i que crec que és important valorar, el reciclatge dels treballs.

D'altra banda, el concepte de plena ocupació em resulta difícil d'entendre. Què significa plena ocupació en un lloc en el qual hi ha gent que entra al mercat de treball, surt del mercat laboral, després torna a entrar, canvia d'empresa...?

A més, un altre element a tenir en compte és que hi ha unes empreses que, al moment actual almenys i si no canvia la legislació, són empreses altament globalitzades. Alguns exemples poden ser Amazon, Facebook, etcètera. A mi em sembla que hauríem de parlar de lleis laborals a diferents nivells.

A més, quan es parla de treball digne i drets dels treballadors a mi em fa l'efecte que hi ha un tema fonamental: definir què suposen per a la nova societat. Les lleis de l'Organització Internacional del Treball són molt bàsiques, però no he vist com transformar aquestes lleis per abordar la nova societat. Si a tot això li sumes que no sabem encara com serà aquesta nova societat... crec que és un tema important a debatre.

Finalment, la qüestió de veure la Renda Bàsica Universal com una cosa ne-

gativa tal com el Jesús ho plantejava, no ho veig encertat. Si la societat de la revolució tecnològica va passar a veure les 40 hores, a mi em sembla que la nova societat -i si fóssim capaços de fer una societat justa- permetria que la gent tingués, potser, una Renda Bàsica i després es pogués empoderar per fer tot allò que el realitzés i vingués de gust. Això em sembla un bon objectiu de futur.

Jesús Cruz Villalón

Els referents principals del dret del treball s'esvaeixen. Això dificulta bastant l'adaptació de les regles tradicionals als treballs. Que hi hagi un àmbit en el qual hi hagi molt micro-treball pot acabar sent una nova realitat, cert. Però ull, quin percentatge suposa? La plena ocupació és l'expectativa que encara que tingui treballs de curta durada, tindrà expectatives d'estar permanentment rebent encàrrecs, i per tant, forma part de la meva organització vital el fet que jo li dedico una part significativa de la meva vida al treball i com aquest em segueix condicionant.

D'altra banda, una cosa és que no hi hagi treball de 40 hores i solament es pugui accedir a ofertes de 20 hores setmanals, però per què ha de ser el treball de 20 hores un treball de mig salari? Podria ser de salari complet. Amb això no caldria la Renda Bàsica. Si hi ha un creixement exponencial de la tecnologia, hi haurà més productivitat, i si hi ha més productivitat es podran pujar els salaris. Per tant, podria haver-hi salaris dignes de subsistència amb jornades laborals de menys càrrega horària.

El tema de les empreses globalitzades és discutible donat que encara que estiguin altament globalitzades i presents a tot el món segueixen tenint seus i les seves oficines centrals en algun país, ciutat i barri.

Sobre l'OIT, és cert, hi ha un problema de capacitat d'impacte i d'influència. Tot i així, semblava que seria el contrari ja que si la societat i l'economia s'han globalitzat, hauria de tenir un major protagonisme en detriment dels poders estatals. No obstant això, no és així, sinó tot el contrari; els poders estatals segueixen sent el referent per excel·lència de la governança de les relacions laborals. En relació amb això, hi ha una cosa molt cridanera i curiosa en tot aquest fenomen de la globalització i de les empreses transnacionals, doncs està emergint un fenomen molt ric d'acords transnacionals en les empreses que el primer que fan és reconèixer que ells aplicaran els convenis de l'OIT i,

a més, els aplicaran fins i tot als territoris dels estats on aquests convenis no han estat ratificats.

Sobre el teletreball, crec que estem pensant en una fórmula de dualitat: o el treball presencial, o el treball a casa. Però el que s'està estenent no és aquest model. El que s'està generalitzant és el semi-treballador presencial, i jo crec que aquest és el model que cal propiciar perquè combina els avantatges d'un i de l'altre, serveix com a element de cohesió de les relacions socials en el si de l'empresa. És aquí on la negociació col·lectiva té molt a fer, perquè la negociació col·lectiva també té una nova funció, i és la gestió de l'organització del treball. El teletreball en moltes ocasions aporta elements d'estalvi enormes per a l'empresa, perquè reorganitza l'espai de treball eliminant i reduint els costos de material i espai necessari. La part negativa d'això és que el que treballarà 3 dies a la setmana no té una taula pròpia, un espai que senti seu i que pugui acomodar i decorar com prefereixi.

No és solament salari i jornada el que importa. El problema està en què tenim un model de negociació col·lectiva molt estàtic i que no contempla alguns fenòmens importants com aquest, per exemple.

Francesc Castellana, president de la fundació UTOPIA

Per la meua banda, vull afegir alguna cosa, ja que crec que ens hem centrat poc a mirar cap al futur. Jo no estic exactament d'acord amb el que ha comentat el meu company Quim González, però sí que és cert que tenim una condició assalariada que està en franca decadència en la seva formalitat conforme la vam conèixer: estabilitat, drets laborals, etcètera. D'alguna manera, en aquest nou paradigma s'ha treballat més en el terreny polític del dret que no en el terreny de la conquesta social i del compromís empresarial i laboral.

Jo crec que ens hem negat a acceptar el canvi de les relacions, i a estructurar totes les institucions laborals -entre elles la negociació col·lectiva- en relació a aquests canvis.

En aquests canvis hi ha uns perdedors i uns guanyadors: hi ha sectors socials que per la seva condició i posició en el procés de producció de béns i serveis tenen preeminència i mai li han preocupat molt els drets laborals, mentre que hi ha altres sectors intermedis i de baixa qualificació que depenen d'ells.

El meu company Eduardo Rojo em recordava que les desigualtats salarials entre dos treballadors són, probablement, una nova bretxa molt important en aquests moments al món del treball. Per tant, estem davant unes relacions laborals en què les organitzacions sindicals, els partits polítics o el pensament acadèmic centra més els reptes i les solucions en la política - amb un diàleg social molt corporativitzat, molt institucionalitzat- que en la consolidació dels àmbits de negociació, i de com es van vinculant i establint en nivells raonables d'articulació-. Això genera que l'organització del treball estigui molt lluny de la realitat perquè els marcs generals, al final, se centren en salut, salari i condicions laborals. L'organització del treball és cada vegada més complexa i diferent de com la coneixiem, per la qual cosa abordar-la de forma eficaç es torna complicat. Per fer-ho, hem de trobar una revisió del diàleg social, del conflicte i del marc institucional que ho afavoreixi i no que ho substitueixi.

Mercedes Martínez, professora de Dret Privat a la UdG

Intentaré ser molt breu, per la qual cosa solament comentaré un parell de coses i faré una petició.

En relació amb la contractació temporal i la independència que té del cost indemnitzatori estic totalment d'acord. Tant la Raquel com jo portem molts anys a l'Inspecció de Treball, per la qual cosa sabem que en aquestes campanyes de control de frau en la contractació temporal l'empresari no té cap negativa ni oposició a convertir als treballadors en fixos. És a dir, la nostra actuació allí sol ser molt reeixida com s'ha ressaltat ara en l'últim pla de xoc perquè no hi ha oposició, la contractació temporal s'utilitza per a períodes de prova superiors, de vegades com a amenaça disciplinària fins i tot perquè el propi empresari tingui una major flexibilitat respecte al treballador, però sí que apreciem que, efectivament, existeix aquesta independència respecte del cost indemnitzatori.

Amb el tema del treball autònom estic una mica en desacord. Segur que en termes absoluts no hi ha hagut un increment quantitatiu molt elevat del treball autònom, però en la meua experiència en la inspecció sí que hi ha hagut un canvi qualitatiu: ara ens trobem que s'emmascara el treball autònom, treballs d'escàs valor afegit, que l'empresari necessita aquest tipus de treball dins de la pròpia estructura empresarial però que no està disposat a assumir les obligacions de la forma contractual clàssica de contracte de treball. Això és el que ens resulta més cridaner i ens fa generar fins i tot certa desconfiança en

relació a qualsevol tema que tingui repercussió en la potenciació del treball autònom.

Finalment, desitjar que l'Estatut del Treball Autònom vegi la llum d'aquí a poc temps, perquè crec que el decret llei establia que pel 30 de juny com a termini màxim ja havia d'estar designat al comitè d'experts que l'anava a valorar.

Lluís Torrents, secretari comarcal d'UGT Maresme i secretari d'Entesa Federalista

Coincideixo amb el que plantejava el Francesc Castellana ja que per a mi és fonamental la correlació de forces. Aquest element l'hem trencat. Quan falla la correlació de forces no et pots presentar al que suposa la governança i la negociació col·lectiva, que no deixa de ser la disputa per la plusvàlua. No et pots presentar perquè et presentes com a perdedor.

D'altra banda, i en relació amb la globalització, jo crec que la força de treball ha anat a una velocitat molt menor de la del capital i el seu interès -que ha sotmès fins i tot a governs-. El capital ha sotmès la governança als seus propis interessos, i no hem estat capaços de saber aplicar el que significava la globalització a les formes organitzatives de la força de treball.

El segon element és que amb l'acompanyament de la tecnologia ens està passant el mateix. No som capaços d'aplicar els beneficis tecnològics a l'organització de les forces de treball. Seguim amb els mateixos esquemes organitzatius que teníem quan la realitat del mercat laboral era altra. Això és, crec, tremendament preocupant, sobretot perquè aquesta falta d'adaptació a la tecnologia pot expulsar una quantitat enorme de treballadors i treballadores al mercat de treball sense tenir opció a reincorporar-se. Per això per mi és molt important la reducció de la jornada de treball com un element central a tenir en compte, acompanyat de la formació no com un dret, sinó com una obligació. O introduïm l'element de formació que acompanyi la reducció de la jornada laboral o no serem capaços de tenir preparats els i les treballadores per a la incorporació d'aquests canvis derivats de les noves tecnologies.

Finalment, hi ha un problema importantíssim de la democratització de la governança. Avui dia la governança està en mans de les multinacionals i dels fons d'inversió. Avui dia la governança no està ni tan sols en mans dels governs locals, i això és tremendament lesiu per al concepte de democràcia.

Jesús Cruz Villalón

Abans teníem una població assalariada bastant homogènia, per la qual cosa aquesta identificació amb el sindicat era molt fàcil. Ara, en canvi, preval la diversitat. Aquesta diversitat provoca que cadascú se senti alguna cosa, però el qualificatiu ja no és de “treballador”. Ara un és “tècnic informàtic”, “responsable de vendes”, “periodista”... però ja no ens denominem com a “treballadors”. Per això avui dia és més difícil construir el sindicalisme. A més, els sindicats no s’han adonat que han de canviar la seva forma d’apropar-se als treballadors, ja que les formes de relacions laborals han canviat.

Sensi Domínguez, assessora laboral d’UGT

Per la meua banda, crec que caldria parlar de l’externalització dels serveis i dels criteris economicistes que posen les administracions a l’hora d’adjudicar aquests mateixos serveis. D’altra banda, jo volia plantejar dues coses:

Un plantejament és sobre els drets fonamentals, però més concretament en relació amb el dret fonamental a la pròpia imatge. Jo crec que està bastant ben delimitat amb la Constitució i té molt a veure amb els límits que tenen les empreses a l’hora de dissenyar la imatge corporativa. No obstant això, també crec que sí que és veritat que s’hauria de fer una interpretació més amable dels drets fonamentals i parlar, per exemple, sobre el dret a la conciliació.

Crec que és important introduir aquesta mirada que les persones som homes i dones, i no solament les dones som les que ens hem de dedicar a la conciliació. Seguim parlant de conciliació en termes femenins i el que estem fent és perpetuar un model, quan el que es pretén és canviar-lo.

D’altra banda, una de les meves preguntes és si l’OIT ha plantejat recentment el que es diu un “compte universal d’oportunitats”, que serveix per potenciar la formació contínua en lloc d’un ingrés bàsic universal. És a dir, si en comptes de donar una renda a curt i mig termini per aquells treballadors amb baixos nivells de formació i dificultats per accedir al mercat de treball i a les noves tecnologies, garantir com a dret fonamental el dret a la formació contínua. Això faria que el treballador, fins i tot treballant, pogués formar-se per no ser expulsat del mercat de treball. Què opines sobre aquest tema?

Manel Hernández, advocat al despatx Sagardoy Abogados-Barcelona

M’agradaria sentir la teua opinió sobre tres punts concrets: El primer d’ells

està relacionat amb el tema de la contractació temporal. La pregunta seria si tindrà a veure aquesta crisi sistèmica que tenim amb la contractació temporal, i si potser és que el problema és de la seguretat jurídica que es percep per part de les empreses, precisament, per aquest sistema que porta tants conflictes i tanta letigiositat, o bé si únicament el que hi ha és un temor a evitar una declaració de fixes o el pagament d'una indemnització addicional.

El segon punt estaria relacionat amb una de les guies principals del futur del treball. La pregunta és si hem d'acceptar, o no, que pugui haver-hi treballs precaris per definició.

Sobre el tema de l'economia de plataforma i els falsos autònoms, dir que aquest model de treball significa, en algunes empreses, treballar a l'hora de menjar i a l'hora de sopar. És a dir, el repartiment es fa majoritàriament en aquestes franges horàries. La pregunta és: si no trobem fórmules per poder encaixar aquest treball que satisfaci no solament la norma, sinó també els que el presten i a les empreses, seria una solució correcta dir que això no es pot fer i per tant que han de cessar l'activitat? És a dir, si el treballador no té encaix què fem amb ell? El deixem fora?

L'última pregunta està relacionada amb la motxilla austríaca, que també és un tema que m'interessa moltíssim i que conec bastant. La pregunta és si no té a veure també la motxilla austríaca amb un qüestió dels costos de la Seguretat Social, ja que un dels objectius d'acumular aquestes teòriques indemnitzacions per acomiadament no és obtenir una borsa per a la prestació futura de jubilació? No estarà pensant el legislador o futurs legisladors en què això pugui ser una via o un element com per poder ajudar a les arques públiques, a poder sufragar els costos, o poder posar un remei o un petit pegat al que seria el sistema de Seguretat Social?

Eduardo Rojo, catedràtic de Dret del Treball i de la Seguretat Social a la UAB Volia insistir sobre la gestió de la diversitat no solament de la part treballadora, sinó també del món empresarial. Aquesta és una realitat amb la qual ens trobem cada dia, i que jo crec que es podria exemplificar amb una dada pel que fa a qui són les persones que integren les comissions negociadores dels convenis col·lectius, i especialment, la dada que tinc d'un recent informe de la Fundació 1 de Maig sobre sindicalisme a Europa. Diu l'informe que l'edat mitjana dels qui negocien se situa entre els 43 i 48 anys. Per posar

un exemple, si a La Caixa s'estan plantejant prejubilacions més o menys voluntàries als 52 anys, la idea que vull transmetre és que probablement els que estiguin negociant els convenis, en ocasions, els seus plantejaments no siguin els mateixos que bona part de la població treballadora més jove i que s'incorpora al món del treball de forma bastant diferent a com ho feien els que estan negociant. Aquest és un element per entendre també la complexitat de la negociació col·lectiva i que de vegades no entrin algunes qüestions que, al meu parer probablement podrien entrar.

La segona qüestió fa referència a la governança que comentava en Jesús. Ell s'ha referit a la governança a escala internacional, però jo ho exemplificaria amb tres exemples esportius:

El primer, que es pugui jugar un mundial de futbol dins de 4 anys, el desembre, en un país àrab, significa canviar tot el sistema d'organització de l'activitat esportiva i de moltes de les relacions de treball en la major part dels països anomenats desenvolupats. Sense parlar dels problemes que ha generat la construcció de tots els estadis. En resum, qui governa a escala mundial perquè es puguin prendre aquestes decisions en l'àmbit esportiu?

El segon, de menor importància, és qui són els propietaris de les majors fortunes esportives. És capital europeu? És capital nacional? La conclusió a la que arribem sol ser que no, veritat?

L'últim, i que em sembla que és un element de reflexió important, és sobre els canvis en la gestió de la diversitat de la governança de la societat en general, i de les relacions de treball. Jo no crec que sigui una mera anècdota el fet que s'estigui jugant el mundial de futbol femení i que per primera vegada s'estiguin retransmetent tots els partits i el nombre d'espectadors i espectadores sigui pràcticament semblant al de competicions masculines, crec que significa un canvi important; també des del punt de vista econòmic, perquè això significa una font d'ingressos en diversos eixos.

Jesús Cruz Villalón

Respecte al tema de la conciliació, jo crec que donarà molta brega en el futur. Hem passat de la conciliació a la coresponsabilitat, però hi ha una cosa en la que ens tanquem, i és que sempre que parlem de conciliació posem el punt de mira en la norma laboral, en l'adreça de l'empresa, i en l'organització

del treball. Jo crec que aquí entrem en un cercle viciós en què no resollem el problema, perquè el problema està fora. Són les normes no laborals, les polítiques no laborals i l'organització de la societat fora del món del treball el que provoca aquests desequilibris.

És molt més important una autèntica llei d'atenció a la dependència i unes escoles bressol de qualitat per al sistema de conciliació que les regles laborals, perquè aquest, al final, és un problema de tota la societat, i jo crec que és injust fer responsable d'això a l'empresari, que el cost econòmic de la conciliació recaigui sobre les empreses. Segons el meu parer, el cost fonamental està en com ens organitzem. La clau està en què s'acaba provocant que l'empresa, necessàriament, comenci a seleccionar als treballadors d'una manera o una altra en funció que assumeixin més o menys responsabilitats familiars, per la qual cosa mai acabem de resoldre els problemes.

Pel que fa a la contractació temporal, pot existir un problema d'inseguretat jurídica. Per mi, el problema principal és que no hem aconseguit efectuar una distribució raonable de les càrregues de flexibilitat que necessiten les empreses en el conjunt de la plantilla. A més, quan les empreses tenen unes necessitats de flexibilitat, van al treballador a temps parcial i no al treballador a temps complet o indefinit. Així, es generen grups dins de l'empresa que suporten dosis excessives de flexibilitat mentre que hi ha altres que no. Al final, generes un munt d'interins circulant aquí i allà i que són els que acaben suportant tota aquesta problemàtica. Per tant, al final el repartiment no el suporta la part empresarial sinó que l'acaben suportant els companys de treball. Jo crec que aquí està el problema. Així doncs, hem de construir un model en el qual repartim bé les dosis de flexibilitat que necessiten les empreses, i que les empreses sàpiguen que el que necessita alguna cosa acudeix a uns i a uns altres amb independència que siguin temporals o indefinits, així tindríem menys temptacions a la contractació temporal.

Segon: treballs precaris. Hi ha treballs durs. Cada vegada menys, però han existit i existeixen. És un treball dur estar en un hospital als serveis d'urgències a la nit? Si, però és que ha d'haver-hi metges en aquests torns, i tot l'aparell que suposa el funcionament d'un hospital. El problema en aquest tipus de treballs no és tant que tinguin un horari dolent, sinó que tenen una retribució dolenta. El negoci i els beneficis de l'empresa funcionen sobre costos retribuïts molt baixos. Aquest és el problema de fons.

Una cosa diferent, i on és molt difícil actuar, és quan canvien els models de consum de la societat, i els models de consum provoquen aquest tipus de necessitats de treballs més durs. Llavors, com fem per adaptar els models de consum de la societat perquè no generin aquesta precarització, particularment del salari? Per què trobem plens de gom a gom els aeroports de tots els països? Doncs perquè els salaris d'algunes companyies aèries són baixíssims. Per tant, el model de consum potser ha de canviar.

Finalment sobre el tema de la motxilla i la Seguretat Social, crec que és un mal invent. Primer perquè és inconstitucional, perquè si això és així, serien prestacions complementàries. La Constitució diu a l'article 41 que són lliures o voluntàries. La motxilla austríaca és obligatòria, és anticonstitucional ja que va en contra de l'article 41 que diu que aquí hi ha llibertat, i llibertat significa que no t'ho poden imposar. Segon, perquè el problema és que nosaltres estem en uns nivells de percentatge de cotització a la Seguretat Social superiors; no els més elevats, però sí que estem en una franja elevada. Crec que no és oportú anar al fet que s'incrementi la cotització per l'abonament de les pensions. A més, m'és igual que aquest increment es produeixi amb destinació a fons públics de la tresoreria o si s'utilitza per a una entitat d'assegurances privades; al final l'efecte és el mateix. Així no se soluciona res, crec jo. Hem d'anar cap a un model de transferència d'impostos i no al sistema de motxilla.

Finalment, sobre la gestió de la diversitat empresarial, cal dir que nosaltres sempre hem pensat que com la cultura occidental és tan potent, tenim capacitat que qui ve aquí s'adapta a la nostra cultura, i per tant, l'empresari japonès, xinès o dels països àrabs que ve aquí gestionarà la seva empresa conforme la cultura occidental. Però això no és així, cada vegada ho serà menys, i cada vegada entren en una situació d'incomprensió absoluta quan se li aplica el sistema de relacions laborals. Així i tot, tenir diversitat empresarial és important.

Fundació
Rafael Campalans

www.fcampalans.cat